

A. MARČYNSKI

KRUVINAS ISPANŲ ŠOKIS

K A U N A S

1937

1.

Patefonas grojo Granadoso „Danza española“, o stebuklinga melodija sklido per plačiai atvertus laugus į patio, kepinamą negailestingos, kaip mirtis, saulės kaitros.

Patio tai ypatingas kiemas, tačiau ispano name atstoja jis salę ir svetainę. Patio pseudo-mauritaniskame senjoro don Fernando de Barrera name pirmiausiai buvo sodu.

Nuo gatvės jį dengė aukštas, vynuogių krūmais apžėles mūras, per vidurį su pasagos formos vartais. Mūrą vienu iš ilgų šonų rėmė pergola, uždengta gelių apklotu ir nusitęsusi tarp šoninių prieangių, kurių stogeliai išėjosi ant laibų marmurinių kolonėlių.

Antrą, didesnę kolonų eilę, sudarė kiparisai, amžinai liūdni, nors dangus ties jais visuomet taip linksmai mėlsvas, kaip kad jį būtų nudažęs pats Murillo, neištirtas pintor del cielo.

Ten, būtent, aname patio, prieš tyliai šnibždančią fontaną ant marmurinio suoloio sėdėjo du jauni žmonės. Ilgesnę akimirką abu tylėjo, tartum, užsiklausę liūdnos melodijos garsuose, kol pagaliau jis...

— Inesa, paukštelė brangiausias, kas tau? — paklausė jis aiškiai suserinęs. — Niekad dar nemačiau tavęs panašiam ūpe. Tie susimąstymai, tie lakoniški atsakymai manetiesiog...

— Argi reikalingi žodžiai, kai sėdžiu prisiglaudusi prie tavęs, brangiausias? — greit tarė ji.

— O man jie yra reikalingi. Nuolatos ir nuolatos norėčiau kalbėti apie laimę, kurią įgijau taip neapsakomai sunkiu triūsu.

— Perdedi, Manueli, griežtai perdedi. Be vargo laimėjai mano meilę.

— Tačiau kol įgijau ją, turėjau persukti milžinišką bendrą bedugnę. Neužmiršk, kad, kai pirmą sykį tave išvydau, buvau tavo tėvo fabrike paprastu darbininku, beveik analfabetu, varguoliu!

— Tuomet, pamenu, turėjau tryliką metų... Ir iš tiesų iš pirmo pažvelgimo įsimylėjau tokią glitlažę.

— Iš tiesų, nors apskaičiavau savo jausmo beviliškumą. Tik po kelių metų, kai mane priėmė politechnikon, aiškiai pasakiau sau: „Nors turėčiau velniui sielą parduoti, senjorita dona Inesa de Barrera privalo būti mano žmona!“.

Tuos žodžius lydinti nenumaldomo jūzimo išraiška išlipo džiaugsmingo išdidumo šypsenoje, kai Manuelis pridėjo:

— Ir būsi ja, Inesa, būsi jau už mėnesio!

— Kiek tai ne ...

— Nėra jokių „kiek tai! — užprotestavo gyvai jis. — Tavo tėvas pats pažymėjo mūsų jungtvių datą, rugpjūčio penkiolikta, dieną... Teta Elvira taipogi užtikrino man, kad iki to laiko visi pasiruošimai bus baigti.... O jei mano būsimas svainelis nepataikys išgauti kelioms dienoms atostogų, tai...

— Ramonas atvyko čia šią naktį, — įterpė Inesa ir vėl apsiniaukė, ko jos sužieduotinis iš pradžių nepastebėjo.

— Puiku! — šuktelėjo jis, pliaukštelėjęs delnais. — Tik dabar man tai sakai? — pridėjo švelniai prikaišiojančiu balsu. Juk, teisybę pasakius, mes tik jo ir laukiam. O jei gavo atostogas anksčiau, tai mūsų jungtvių datą taipogi galima būtų paskubinti.

— Deja, — liūdnai atsiduso ji. — Deja, Ramonas jau šiandien grįžta į savo eskadrą Ceute.

Inžinierius Manuelis Aznaras netikėjo savo ausimis.

— Šiandien?! Turbūt juokauji...

— Ne, Manueli. Šįvakar brolis išvažiuos.

— Tai negalimas daiktas! Kodėl taip greit? — Nežinau, — atsakė ji, nuleisdama žemyn

akis.

— Pažvelk man tiesiai į akis! Aha, tai žinai! Zinai, Inesa, tik nenori pasakyti!

— Negaliu, brangiausias.

— Kodėl?!

— Turėjau broliui prisiekti, kad niekam nė žodžio nepasakysiu iš to, ką šiandien atsitiktinai nugirdau,... ir kas mane taip nugašdino.

Paskutinius žodžius ištarė jau pašnibždom. Manuelis gi, įsižeidęs, kad čia, matyt, jo dar nelaiko šeimos nariu, jei turi prieš jį kažkokias paslaptis, apsiniaukė, nutilo, ir patio užviešpatavo tylą. Toji tylą veikiausiai prislėgė jaunąją Ine-są, nuo pat ryto neramią, sujaudintą, kaip niekad iki šio laiko.

— Tetule, — sušuko ji, — užgrok man dar.

— O kokią plokštelę nori? — sugirgždėjo kažkuriame viršutiniame kambary donos Elviros balsas

— Geriausiai tą pačią, kur prieš tai. Patefonas prabilo iš naujo ir po valandėlės užslopino atvykimo atgarsius don Fernando de Barrera, kurio puikus limuzinas beveik be šlamėjimo įvažiavo pro mauritaniškus vartelius. Inesa pastebėjo jį tik tuomet, kai jis, išengęs į patio, užtrenkė paskui save vartelius.

— Dios! — tarė ji, persverdama atgal korpusą, kad ją užstotų šonas mažos, dirbtinos olos, kurioje abu sėdėjo. — Atvažiavo tėvas, o tu man visą frizūrą... Ak, kur yra mano veidrodėlis ir šukos! Manueli, pasilenk kairėn, gal tave pridengs palmės kamienas.

Inžinierius Aznaras šį patarimą išpildė, kadangi taip pat nemėgo stačiokiškų šposų būsimąjo uošvio, kuris tikriausiai dabar pastebėtų nesenu bučkių pėdsakus ant Inesos veido ir jos suveltus plaukus. Tad abu pasislėpė oloje, kaip du kūdikiai, o tuo tarpu stambus fabrikantas savo trumpomis kojytėmis perėjo vos pusę kelio nuo vartelių iki baseino, pikta kartodamas:

— Vėl ta plokštelė, vėl! Po to ėmė šaukti tarnus:

— Pedro! Carlos! Esteban! Conception! Įdomu, kur dingo ta dykaduonių gauja.... Ei, Carlos, Esteban, Pedro!

Anapus akmeninio parapeto, supančio plokščių namų stogą - terasą, pasirodė žila galva, pridengta juokingai išlankstytu sombrero, tai Pedro Cola, vyriausias de Barrerų tarnas, kuris nuo pietų kaitino saulėj savo reumatizuotas rankas, dabar pažvelgė iš viršaus į patio.

— Ar nieko nėra, — giedojo susierzinęs milijonierius, — nieko, kas sustabdytų patefoną?

— Ak, tik tiek, — sumurmėjo Pedro, — maniau, kad koks labiau nesmagus dalykas.

Pasiskubino į pirmą aukštą, bet kol įkėlė koją į kambarį, kur stovėjo patefonas, jo garsai nutilo. Tačiau kieme senjoras de Barrera, kuris po rytinio pasikalbėjimo su sūnumi buvo visiškai netekęs dvasios pusiausvyros ir visą laiką ieškojo aukos, ant kurios galėtų išpilti savo pyktį, nenutilo.

— Noriu žinoti, — šaukė jis, — kas šiandien paleido tą prakeiktą plokštelę. Turiu tai sutvarkyti! Pedro, tu?

— No, senjor. Aš dirbau terasoje.

— O ką užtikai prie patefono?

— Senjoritą doną Elvirą.

— Suprantamas dalykas! Kas kitas darytų man piktumą, jei ne mano sesutė?! Ar ji dar yra ten?

— Štai dona Elvira prieina prie lango.

Teisybė, viename iš langų pasirodė raukšlėmis išvogtas senesnės damos veidas; jos akys prikaišiojamai pežvelgė į storulį, triukšmaujantį kieme.

— Gėdinkis, Fernando! Prie tarno dėl tokio menknieiko kelti tokias scenas.

— Mano savijauta nėra bet koks niekas, o aš organiškai nepakenčiu liūdnuj melodijų, — pasigirdo pradžia ilgos don Fernando replikos, kuris su seserim gyveno, kaip šuo su katinu.

Sio barnio metu Inesa sušukavo plaukus, papudravo veidą, po to išėjo iš olos drauge su sužadėtiniu.

— Tai aš, tėveli, — prisipažino ji, — aš prašiau tetą Elvirą, kad ji pagrotų tą plokštelę.

— Tu? Štai, ir don Manuelis yra... Tad tu, Inesa? Kodėl? Iš kur pas tave, kuriai, turbūt, trūksta tik paukščių pieno... Iš kur pas tave tas neraminantis gedulingų maršų pamėgimas?

Dona Elvira pasiuntė broliui kupiną paniekos žvilgsnį.

— Fernando, tavo neišmanymas yra kompromituojantis! — su pasitenkinimu pareiškė ji. — Juk veikalas, kurį girdėjai, nėra maršas, bet gražiausias iš mokytojo Granadoso „Ispaniškų šokių“!

— Tai turi būti šokis? Nna, norėčiau kuomet nors sutikti tą jūrų maestro Granadosą, ar kaip jis ten....

— Tavo noras neišsipildys, tėveli, — prabilo Inesa, glostydama riebų tėvo veidą. — Didysis mūsų kompozitorius, Enriąuez Granados žuvo Atlante per Pasaulinį Karą. Garlaivį, kuriuo jis grįžo iš Amerikos į Europą, tuomet susprogdino povandeninis vokiečių laivas.

— Tokiu atveju... — storulis ėmė kvailai juoktis, — tokiu atveju gal aš, būtent, buvau svarbiausiu jo mirties kaltininku.

— Tu? — nustebo Inesa. — Nesuprantu. Kaip tai?

— Broli, broli, patarčiau tau pakeisti pokalbio temą!

— Kodėl, Elvira?! — atsiliepė jis. — Joks darbas nedaro gėdos. Nesigėdinu to, kad pristatinėjau vokiečių povandeniniams laivams kurą. Ir, dėka tam, iš škiperio, kuris turėjo tik vieną škūną, išaugau j buržujų visa burna.... Na, nes kai žmogus jau įsigyja pirmą milijoną, tai kiti patys ateina.

— Nežinojau, — atsiduso Inesa ir nejučiom atsitraukė nuo tėvo, — iš tikrųjų nežinojau, kad nuo to pradėjai.

— Ne tik aš, dukrele. Kiekvienas ispanas, ku-ris turėjo galvą ant sprando, kiekvienas, neišskiriant karaliaus, atsikalė sau gerai ant kariškų pristatymų. Tai buvo reikalai! — pokšterė-jo lūpomis iš pasigėrėjimo.

— Begėdiški, nedori reikalai! — sušnypstė dona Elvira.

— O šiandien nebursi? — pašiepė seserį, nudžiugintas, kad taip greit pavyko ją suerzinti. Po to atsigrįžo į dukterį. — Tavo prietaringa tetulė kitados pranašavo mums baisias dangaus bausmes už tai, kad mes uždarbiaujame žmonių krauju.... Na ir kas man atsitiko? Nieko! Priešingai, daug sykių padidinau savo turta! Ir nuo karaliaus gavau bajoro titulą! Ir už pinigų gausiu viską, neišskiriant....

— Nesakyk „op“, Fernando, — įterpė Elvira. — Dievas nestaigus, bet teisingas ir jokios nuoskaudos sausai nepraleis.

— Šnekėk sau, raganėle, šnekėk iki valios, tik nevaidink man liūdnu gabalų, nes nepakenčiu to!... O ką veikia mūsų didybė, mūsų in spe generolas ?

— Aš taip pat norėčiau to paklausti, — pridėjo Manuelis, — nes dar nemačiau Ramono.

— Tuoj tamsta jį pamatysite, mylimas inžinieriau. Neleidau anksčiau žadinti sūnaus, bet iki šio laiko, turbūt, jau atmiegojo visas skolas iš kelionės... Ei, Pedro, eik pakviesk čia ponaitį.

Senasis tarnas po kelių minučių grįžo į patį su žinia, kad pono kapitono nėra nei jo miegamajame, nei bendrai niekur rūmuose ir nieks iš tarnų nežino kada jis išėjo.

— Niekas? Net Conception?! — juokaudamas tarė namų ponas, dideliu sesers pasipiktinimui.

Nes buvo slapta žinoma, kad kambarinė Conception yra beprotiškai įsimylėjusi savo duondavio sūnų. Dona Elvira už tą „nusižengimą“ norėjo pašalinti ją jau prieš kelis metus, kai Ramonas priklausė vietiniam garnizonui ir gyveno tėvų namuose, bet don Fernando nepraleido jokios progos padaryti seseriai nemalonumą. Dėka tam, įsimylėjusi kambarinė liko toliau pas de Barrerus ir iš susijaudinimo daužė porceleną, „net miela“, Ramonui atvažiavus atostogoms.

— Pedro, atvesk čia Conception; ji kai ką iš tikro žino.

Don Fernando sakė teisybę, o pagal Conception pasakojimą, Ramonas prieš valandą gavo laišką, atvežtą kažkokio motociklisto ir tuoj išbėgo iš namų „tartum degtų“.

— Neperdedi?

— Ne, senjor, prisiekiu Madonna! Skaitydamas laišką, ponas kapitonas baisiai šūktelėjo, pabalo, ir jo veidas pasikeitė taip, tarytum, jis turėtų apalpti. Net širdį pjaustė, žiūrint į tai....

Kambarinės pranešimas perėjo į jos asmeninių nujautimų platformą, ką dona Elvira nutraukė pastaba, kad, matomai, Ramonas turėjo būti kažkuo iki gilumos sukrestas.

— Bet kuo? — sumurmėjo inžinierius Manuelis Aznaras.

Pakėlęs žvilgsnį į Inesą, pastebėjo, kad ji su tėvu keitėsi reikšmingais žvilgsniais, kurių tačiau nepajėgė suprasti. Juk jis

nepriklausė, kaip Ramonas, sąmokslui, kurį organizavo karininkai su generolais Sanjurjo, Franco, Liano ir Mola priešaky. Nepriklausė net Įslaptintiesiems, kaip don Fernando ir jo duktė, kuri tą išskyrimą pasiekė atsitiktinai, šiandien rytą nugirdusi dalelytę pasikalbėjimo tarp tėvo ir brolio. Tada Manuelis iš karto nieko nežinojo, tačiau jį taipogi apsupo blogų nujautimų atmosfera — atmosfera, kokia užviešpatavo name pasekmėje žinios apie keistą Ramono elgesį.

— Vieno bijau, — sužnibždėjo don Fernando dukteriai į ausį,
— kad sąmokslas yra atidengtas! Tai būtų baisu!!

Saulė linko į vakarus, gaivinantis oras ėmė vėsinti per dieną įkaitintus grindinius, uosto pylimus, namus ir bažnyčias. Viešpataujanti ties amfiteatrališkai išdėstytu miestu balta katedra, iškilusi ant aukštumos viršūnės, kuri skyrė safirinę įlanką nuo žalios vynuogynų jūros, metė milžinišką šešėlį. Šešėlis dar tęsėsi į rytus, į vilomis apstatytą miesto dalį, tačiau per daug nutolusią, kad galėtų ją apimti, nes nuo miesto centro ją skyrė beveik du kilometrai puikios palmių alėjos.

Sia alėja taksmotoru grįžo namo kapitonas Ramonas de Barrera, jau ne išblyškęs nei susijaudinęs, bet paniuręs, kaip darganota rudens naktis. Šoferis, kuris, virš lango pritvirtintame veidrodėlyje matė savo keleivio veidą ir nejučiom pastebėjo jo sugniaužtų kumščių trūkčiojimą, pagalvojo sau, kad tas karininkas šiandien turi tvirtą nusistatymą sulaužyti kam nors kaulus.

— Tikriausiai varžovui, arba žmonai, — spėliojo. — Kad tu nesulauktum, užmestas buržujau !

Važiavo tyčia kuo lėčiau, gi prisitartinęs prie de Barrerų rūmų vartų, padarė tokį koncertą signalizuodamas, lyg kad priešais jį būtų išaugusi visa kaimenė avių, po to sustojo ir sąžiningai perleido gazą. Dabar jau ponas karininkas nieko negalės nustverti karštame darbe, — dvasioje džiaugėsi jis ir su džiaugsmu laukė aštrių priekaištų už visą tą bereikalingą triukšmą.

Smarkiai pavarė taksos rodiklę; matomai, buvo didelis senų romansų mėgėjas. Ramonas de Barrera netarė jam ne žodžio,

išsėdo, užmokėjo, priėjo prie vartelių, paskambino ir be jokių nekantravimo žymių laukė apie dvi minutes, kol senasis Pedro lleido jį į patio.

— Nepataikiau, — murmėjo taksi šoferis, nutoldamas, — o būčiau davęs sau ranką nukirsti, kad pyktis jį tiesiog drasko!

Šiuo atžvilgiu jis neklydo. Ramonas de Barrera kvėpavo keršto troškimu, tačiau valdė save ir laisvai pasisveikino su šeima, kuriai taipogi priskyrė ir būsimąjį svainį, Manuelį Azna-rą. Tačiau, kai tėvas paklausė jį, kas įvyko, jaunasis karininkas staiga pasikeitė, vėl ėgavo tą veido išraišką, kuri taip sudomino šoferį.

— Nusikaltimas! — sušuko jis. — Bjaurus nusikaltimas įvykdyta Madride! Nužudytas veiklusis, bajoriškasis Calvo Sotelo!

— Tai baisu, — sudejavo Fernando, — tai baisu.

— Sotelo? — sumurmėjo dona Elvira. — Ar tai koks torero?

— Elvira, tavo nežinojimas yra kompromituojantis! Atstovas Calvo Sotelo tai mūsų.... —

čia milijonierius sukosėjo ir kuo greičiausiai pataisė, — tai monarchistų vadas.... Tai jis užmuštas, sakai, sūneli?

— Pagrobė iš buto, išvežė už miesto ir ten...

ak!

Iki tos akimirkos Ramonas kalbėjo skausmingu balsu, tartum apverkė prietelių, dabar sekė energijos antplūdis:

— Bet tas nusikaltimas pagaliau sukrės visos tautos sąžinę. Tas nusikaltimas bus kruvinai atkeršytas! Po budelio kalaviju eis ne tik tie penkiolika žudikų, bet taipogi ir tie, kurie juos pasiuntė!

— Teisingai, teisingai, — pataikavo don Fernando. — Minėjai penkiolika žudikų; kas tai per vieni?

— Gvardistai iš kažkokio porueniko Castillo plutono.

— Castillo, Castillo,... hm, ta pavardė pasiekė man ausis, tarytum neseniai...

— Labai nesenai! — Įterpė Pedro Cola, kuris neva laistė patio gėses. — Ar ištikimas tarnas gali primesti keletą žodžių?

— Tas vėl slapta klausosi! — užsirūstino dona Elvira, priešingai visai šeimai, labai šiurkšti tarnams. — Salin iš čia!

Dabar Inesa užstojo senąjį tarną, kurio žmona, mirusi prieš devynerius metus, kadaise buvo jos aukle.

— Tetule, leisk jam pasilikti, — tarė ji, sulaikydama nueinanti Pedro. — Liūdesio akimirkomis kiekvienas paguodos žodis atneša palengvinimą, nors jis išeitų ir iš prasto žmogelio lūpų... Sakyk, Pedro, ką norėjai pasakyti.

— Aš norėjau tik priminti tamstoms, kad gvardijos porucnikas Castillo, tai būtent tas, kuri užvakar nužudė... monarchistai.

Ramonas nepaisydamas mostelėjo ranka, bet inžinierius Manuelis Aznaras negalėjo susilaikyti nuo pastabos:

— Ha, jei taip, tai nesistebėkime poručniko Castillo pavaldiniais, kad jie įvykdė teisėtą kerštą.

— Teisėtą?! — sviedė jaunesnysis de Barre-ra. — Manueli, atšauk šitai tuojau, jei nenori netekti mano draugystės!

— Nenoriu jos netekti, mielas Ramone, — pasigirdo ramus atsakymas, — bet taipogi niekad neužmušinėsiu savyje teisingumo jausmą.

— Kąąą?! Tai pagal tave nėra jokio skirtumo tarp kažkokio poručnikėlio pašalinimo ir suplanuotos politinės žmogžudystės, kurios auka krito geriausias Ispanijos sūnus?!

— Geriau pasakyk, — su ironija pridėjo inžinierius Aznaras, — geriausias degeneratų ir aferistų dinastijos advokatas!

Tie žodžiai visiems, išskyrus Pedro, padarė tokį įspūdį kaip baisiausias piktžodžiavimas. Iš.

Inesos, Elviros ir don Fernando krūtinų vienu laiku išspruko pasibaisėjimo šauksmas. O Ramonas de Barrera valandėlę nepajėgė ištarti nė žodžio, tik žvilgsniu perkūnavo būsimąjį svaini ir stengėsi sugniaužti į kumštis virpančius pirštus. Pagaliau...

— Tu... drįsai... pavadinti...

— Sūnau! — prabilo nugąsdintas milijonierius. — Jis tai atšauks, tikriausiai atšauks. Teisybė, Manueli ?

— pavadinti, — tęsė toliau Ramonas trūkčiojančiu balsu, — mūsų... karalių... degeneratu?!... Aferistu?!

— Eks - karalių! — vėl pataisė jį Aznaras, kurį taip pat jau kėlė ispaniškas temperamentas. — Eks! Laimei, dabar gyvename respublikoje, ką privalo atminti karininkas valdiškoje tarnyboje!

— Tylėk!!! — riktelėjo kapitonas fortissimo. — Tylėk, arba įsmeigsiu tau širdin šita!

— Pabandyk! — atšovė Manuelis tokiu pat balsu. — Bet paimek didesnę durklą, nes tavo paradinis durklelis yra trumpesnis už mano štilelą.

Dona Elvira, išvydusi abiejų įsitarščiavusių vyriškių rankose ginklus, nusigando, tačiau dar labiau pasipiktino.

— Berniukai, berniukai, — tarė ji prikaišiojamai, — kaip jums ne gėda prie tarnų! Juk į jūsų barni žiūri tarnas.

Pedro gi ne tik žiūrėjo, bet taipogi laikė per juosmenį inžinierių Aznarą panašiai, kaip don Fernando savo sūnų. Nelengvą turėjo uždavinį, nes užsidedę priešai visą laiką svaidė vienas kitam išsireiškimus, nukreiptus išvartytojo karaliaus ir svetimos valdžios antrašu.

— Jūs žudote šalį, — šaukė Ramonas, — jūs, pseudo respublikonys, seką Maskvą!

— O kas privedė Ispaniją iki šiandieninio smukimo ?!

— Pasaulinis krizis....

— Melagystė! Monarchija!!!

— Idijotas.... Kartoja komunalus, kurie....

— Komunalus ?! — užsirūstino Manuelis. — Mano tėvai....

— Paprasti kaimiečiai, — su panieka įterpė Ramonas.

— Nesigėdinu savo kilimo. Nei to, kad mano tėvai, kaip dauguma Kastilijos kaimiečių, iš alkio valgė giles, kaip kiaulės! Jūs to gėdinatės prieš pasaulį..

— Didesnę gėdą kraštui jūs užtraukėte, degindami tiek bažnyčių, pilnų meno kūrinijų! Dėl šio nusikaltimo nėra jokio pasiteisinimo...

— Nėra, tai teisybė, bet yra švelninančių aplinkybių...

— Tikriausiai, padegėjai buvo girti, — pašiepė Ramonas.

— Taip buvo girti sielvartu, kurį iššaukė skurdas! Jie buvo girti keršto troškimu, kuris išsiveržė neapgalvotu vandalizmu, nes....

— Ak, tai prisipažįsti!

— ...nes jų skriaudikas, — tęsė toliau Ma-nuelis Aznaras, vėl pakeldamas balsą, — jų išnaudotojas, jų tironas pabėgo į užsienį!

— Apie ką tu kalbi, išūlusis žmogau?

— Apie tą, kuris nuolatos griovė Ispaniją ir pagaliau išvežė iš jos dar keturias dešimtis milijonų dolerių! Apie tą plėšiką, Alfonsą trylikt

— Šunie, šito tau veltui nepraleisiu! — riktelėjo Ramonas.

Išsirovė iš tėvo glėbio, ką pamatęs, Pedro nustojo varžęs Manuelo Aznaro judesių laisvę, kad jis galėtų gintis, kad Ramonas jį „nepapjautų, kaip aviną“. Du priešininkai žengė artyn vienas prie kito ir neišvengiamai būtų priėję iki kraujo praliejimo, jei ne Inesa, kuri drąsiai išoko jų tarpan.

— Sustot!!! — aštriai sušuko ji. — Prieš šokdami vienas kitam į gerklę, turite pirmiau baigti su manim!

Vienu rankos judesiu perplėšė net iki juostos savo suknelę, perplėšė kombine petnešą ir, pirštais įtempusi odą po kaire krūtim, kreipėsi į brolių:

— Čia yra širdis, — tarė ji, — persmeik ją kiaurai.

Po to tokią pat propoziciją padarė sužieduotiniui. Tai buvo labai teatrališki judesiai, tačiau ispanai tos rūšies efektais gėrėsi. Prie viso to tamsius merginos veidelius rausvai nudažė užsirūstinimas, pagražino ją, pakeitė į kažkokią supykusią

deivę ir jos žaliose, pailgose, kaip migdolai, akyse sužibo ugnys, kuriose Manuelio įnirtimas tirpo, kaip vaškas.

— Dovanok man, brangiausioji, tą nepadorų elgesį.

Su šiais žodžiais žemai, kaimiškai, nusilenkė prieš sužadėtinę, už tat kietai linktelėjo likusiems galva ir pasuko link vartelių, vedančių iš patio į gatvę.

Iš eilės prie sesers priėjo brolis, kapitonas Ramonas de Barrera.

— Ir aš atsiprašau tave, sesute... Ir tave tėve.... Ir tave, teta, — tarė jis, bet nueinančiam Manueliui pagrasė kumščiu. — Su tavim gi ir su tokiais, kaip tu, dar atsiskaitysim kur kitur! Ir veikiai.

III.

Tas baisingas „veikiai“ atėjo anksčiau, negu kas nors galvojo. Žinia apie advokato Calvo Sotelo nužudymą strėlės greitumu pasklido po visą Ispaniją, iššaukdama didelį subruzdimą vyriausybės opozicijos sluoksniuose, o keliolika labiau silpnų karininkų monarchistų palaikė tą įvykį už signalą pradėti kovai, prieš sąmokslu vadų sumanymus, perspėjančius, kad užsimojimui dar per anksti, kad dar ne viskas jam paruošta.

Taigi todėl kompanijos pradžia sukilėliams buvo labai nesėkminga. Išskyrus miesto Burgos apylinkes, kur jiems vadovavo generolas Mola, ir pietinę Andalūziją ir Toledą, visame likusiame krašte, gerokai dideliame, nes jis yra 505,155 kvadratinų kilometrų dydžio, ištikima valdžiai kariuomenė be vargo per kelias dienas nuslopino maištą, o veikliausiai tai atliko Katalonijoje.

Vienu laiku su tais ginklo nepasisekimais ant sukilėlių nukrito didelis morališkas smūgis. Jų vadas, nenuilstamas tiekos sąmokslų organizatorius, generolas Sanjurjo, gyvenęs

Portugalijoje po savo pabėgimo iš kalėjimo, turėjo liepos 20 dieną orlaiviu atvykti į Seviliją, kad paėmus vyriausią vadovavimą. Tačiau, keistu likimo sutvarkymu, išmėgintas keleivinis lėktuvas ties Lisabona buvo ištiktas avarijos ir nesulauktas „ispaniškasis Mussolini“ gyvas sudegė su savo palydovais.

Ši žinia prislėgė sukilėlius, o tarp jų vadų iš karto kilo ginčai, kas turi likti Sanjurjo įpėdiniu. Ar žilos galvos susilaukęs generolas Ca-banellas, kovojantis Andalūzijoje, ar iškalbingasis de Llano, mieliausiai karaujantis žodžiais, per radio, ar atsargusis Franco, nesiskubinantį apleisti saugaus jam Maroko, ar gal generolas Mola.

Šis paskutinis, nors nepopuliarus, iki šio laiko geriausiai laikėsi; su nedideliu skyriumi prasiveržė per visą šiaurinę Ispaniją, taip energingai žygiuodamas Madrido link, kad vyriausybės kariuomenė pajėgė jį sulaukyti tik Guadarama kalnų daubose.

„Ispanai moka vertinti vyriškumą“, tad Mola tikriausiai būtų pakilęs iki vyriausiojo vado, bet Franco savo vadovybėje turėjo dvidešimt sykių daugiau karių, ir tai šauniaušiu, rifų, senų didvyriškojo Abd-el-Krimo karių, kuris tiek metų priešinosi aštuonis kartus skaitlingesnei ir šimtą kartų geriau aprūpintai ispaniškai prancūziškai armijai. Be rifų Franco dar turėjo keletą „Svetimšalių Legijono“ pulkų, kuriuose, kas teisybė, vienam didvyriui tenka penki avantiūristai ir dešimt pabėgusių kriminalistų, bet jokiam iš jų negalima užginčyti drąsos.

Tuo laiku, kai sukilėliai gaišino brangų laiką svarstydami, kuris iš generolų yra tinkamas likti įpėdiniu po tragiškai mirusio Sanjurjo, jų priešai neužkasinėjo pelenuose kriaušelių. Karališkas Ispanų laivynas, kuris pradžioje beveik visas pasiskelbė vyriausybės pusėje, nutraukė susižinojimą tarp Pirėnų pusiasalio ir Maroko, po ko du naikintuvai pasuko į Ceutą, kur Franco jau suteikė pėstininkų diviziją, skirtą pervežti į Europos krantą.

Žinia apie naikintuvų artėjimą, iššaukė Ceute, artilerijos, aviacijos, povandeninių laivų ir minų statytojų trūkumo visai suprantamą sąmyšį. Artinosi sprendžiamasis sukilėlių pralaimėjimas, bet ties jais budėjo galingi jų globėjai, italai ir vokiečiai. Vokiečių kariškų laivų eskadra įplaukė į uostą anksčiau, užstojo Ceutą ir grasindama tarptautiniu konfliktu, privertė ispanų valdžios naikintuvus nedelsiant grįžti į atvirą jūrą.

Tuo pat laiku oro keliu į Maroko pakilo pirmasis tuzinas didžiausių itališkų orlaivių. Du iš jų sudužo ties Alžiro krantais, tačiau likusieji dešimt laimingai pasiekė tikslą ir tuoj ėmė pervežinėti „Svetimšalių Legijono“ kareivius iš Ceuto į Seviliją. Grįždavo po keletą kartų į dieną, tad kas diena kovojančių Andalūzijoje sukilėlių skaičius augo maždaug po penkis šimtus vyrų ir nuo tos akimirkos pergalės svarsčiai ėmė iš lėto linkti jų pusėn, labai iš lėto, bet nuolatos.

Miestuose, kuriuose gyveno didesnė dauguma darbininkų, tai iššaukė visą eilę nepasitenkinimų, kurių ašmenys kryo jau ne prieš dva-siškiją, bet prieš viską abejotinų karininkų kryptim, bet senai išėjusių pensijon. Tokiu, pavyzdžiui, buvo artimiausias Fernando de Barrera kaimynas, pulkininkas Calvacanti. Liepos mėnesio 31 dieną po pietų į jo vilos vartus pasibeldė keletas girtų valkatų.

— Atidaryti! Turime iškratyti namą, — pareiškė jie.

— Ar turite raštišką įsakymą ?

— Taip.

— Prašau jį parodyti, — pareikalavo Cal-vaneanti.

Išėjo į balkoną, tuo tarpu atvykėliai ieškojo po kišenes popieriaus, kuris iš tolo galėtų atrodyti, kaip valdiškas „gabalėlis“. Nieko panašaus neradę, pareiškė valdininkui, kad neturį reikalo įrodinėti savo teisių tokiems, kaip jis, „maištininkams“ o jei jis gera valia neįleisias jų į namą, jie išlaušią duris.

— Pamėginkit! Nepatariu, bet pamėginkit, — atsakė jis.

Bandė be pasekmių, kadangi durys buvo labai tvirtos, apkaustytos, po to išmušė kelis langus akmenimis, iš kurių vienas sužeidė sergančią poniją Calvacanti veidą. Tuo galėjo ir baigtis, nes girtuokliai, išlieję savo pyktį, jau ėjo, per vilą supantį sodą, gatvės link. Tuo tarpu pulkininkas pažvelgė į miegamąjį ir, pamatęs verkiančius vaikus ir žmoną, apsiliejusią krauju, neteko savivaldos, griebė dvivamzdį šautuvą ir „patalpino“ nueinančių užpuolikų nugarose dvi dožas smulkių šratų.

— Ką tu padarei! — pulkininkienė momentaliai užmiršo savo ligą ir naują žaizdą. — Bėk paskui juos, papirk juos, tegu tyli, dėl Dievo! Kitaip visi žuvome!

Bet anie buvo jau gatvėje, jau garsiu dejavimu paskelbė savo „kančią“, apie kurią liudijo skaitlingos žaizdelės ant sprando, ant nugaros ir dar žemiau. Juos įsodino į atvirą taksiautomobilį ir nuvežė ilgiausiu keliu į ligoninę, nepalankiai šūkaujant pulkininko Calvacanti, „prakeikto monarchisto, kuris šaudė į nekaltus žmones, kaip į paukščius“, antrašu.

Nieko stebėtino, kad už valandos prieš silpnojo valdininko vilą susirinko minia, kas minutę auganti skaičiumi. Šeši policininkai, išsiųsti miesto komendanto, su dideliu vargu prasispraudė prie vilos vartų. Jų vadas jau turėjo visai formalų įsakymą, praveisti namo reviziją, konfiskuoti čia rastus ginklus, ir drauge areštuoti pulkininką.

— Teisėtumo vardu....

— Greičiau beteisiškumo! — Įterpė Calvacanti iš lango.

— Teisėtumo vardu raginu tamstą atidaryti mums duris.

— Neatidarysiu!

— Duodu tamstai penkias minutes laiko pagalvoti, po to panaudosime jėgą!

Jiems liko penkios minutės. Prieš pusę valandos Calvacanti buvo pasiruošęs pasiduoti j valdžios rankas, kad tuo būdu išgelbėtus šeimą, kuri tačiau nesutiko su tuo.

— „Už šaunamo ginklo slėpimą bute bus nubausti mirtimi visi namiškiai“, — tarė jaunesnysis sūnus, skaitydamas miesto komendanto skelbimo skirsnį beveik pažodžiui.

— Kas man per gyvenimas, — pridėjo pulkininkienė, — kas per gyvenimas be tavęs, mano vyre ir brangiausias prieteliau!

— Turim žūti, tai geriau nuo kulku, negu kilpoje, arba iš pašėlusios minios rankų, — sušuko užsidedęs vyresnysis sūnus, šešiolikametis jaunuolis.

Po trumpų diskusijų pulkininkas buvo perbalsuotas, ir visa šeima karštai ėmėsi baldais barikaduoti duris ir langus. Po to Calvacanti padalino į keturias dalis amuniciją, nes, kaip karštas medžiotojas, apsčiai jos turėjo. Dabar gi, kai policininkai paskyrė jam trumpą laiko tarpą „pagalvoti“, širdingai priglaudė žmoną.

— Atsisveikinkim, mylimoji, — tarė jis, — nes vėliau gal neturėsime tam progos.

Visi glamonėjosi, bučiavosi, verkė, kaip ispanai atsisveikindami prieš kiekvieną didesnę kelionę, ir kaip ispanai šoko į mūšį su visiška panieka mirčiai, kai po penkių minučių ėmė laužti vartus. Nušovė tris policininkus, išbaidė iš sodo žioptus, tačiau tai tik išutino minią, kuri prisijungė pre reguliaraus vilos apgulimo. Veikiai prabilo kulkosvaidis, atneštas nežinia iš kur, ir kulku kruša spjovė į pirmojo aukšto langus, priversdama gynėjus persikelti į parterį.

Triukšmingas šaudymas puikiai girdėjosi de Barrerų rūmuose, atskirtuose nuo pulkininko vilos tik sodu, bet valandą po saulės nusileidimo pasigirdo kariškas trimitas ir iš sykio nutilo visi kovos atgarsiai, kaip peiliu nukirtus.

— Kodėl nustojo šaudyti? — paklausė don Fernando, kuris jau kelios valandos prisiplojęs gulėjo už atstumto nuo sienos kredenso, kadangi paklydusios kulkos jau išmušė čia kelis langus.

— Gal Dievas atsiuntė pagelbą, — galvojo dona Elvira.

— Senjora esate optimistė, — sumurmėjo Pedro. — Iš kur čia pagelba! Mano supratimu, ši tylą žymi, kad po vartais deda miną.

Vos tik pasakė, blyksterėjo ir galingai, išdriektai, blogą liamiančiai trinktelėjo.

— O ką, nesakiau?! — triumfavo senasis tarnas. — Jau po jų, kaip amen poteriuose.

— Meluoji!

— Galiu patikrinti, naktis tokia šviesi nuo ugnies. — Priėjo prie lango, pažvelgė laukan. — Na, aišku, kad namas sugriautas.

— Viešpatie, šviesk pulkininko Calvacanti sielai....

— Mūūūsų arartimiausio kaaaimyno, — pritarė seseriai don Fernando labai virpančiu balsu. — O jo šeima?

— Turbūt, nieks neišsigelbėjo, jei iš vilos liko tik krūva griuvėsių, kurie dega, kaip velniai!.. Taip, taip, — pridėjo po valandėlės, — nė pelė nepabėgs iš ten gyva, tai ką gi žmogus!

— Bet kodėl užmušė tą garbingą žmogų?! — sušuko įnirtusi Inesa. — Kokia priežastis ir tikslas to naujo gaujos nusikaltimo?!

— Žinoma, senjorita, — flegmatiškai atsakė Pedro, karštas, nors tylus vyriausybininkų šalininkas. — Calvacanti laikė už fašistus! Mūsų ponaičiui tas pat nutiktų, jei milicija jį sugriebtų.

— Laimei mano sūnus dabar Maroke. Pasakęs tai, don Fernando su palengvinimu išėjo iš savo slėptuvės, nes po sprogimo, kuris nušlovė kaimyno vilą, nepasigirdo nė vieno šūvio. Už tat čia šalia, gretimame kambary kažkas susibeldė įtariamai, taip, kaip kad kas...

— Kažkas ten išoko per langą!

— Einu patikrinti.

— Ne, Inesa, — Priešinosi Elvira. — Geriau aš eisiu, man jau nedaug liko gyventi.

— Don Fernando, ar mes... — iš šposaujančio Pedro klausimo atsispindėjo pašaipa, — mes vyrai, leisime statytis gal didelian pavojun damoms ?

— Teisybė — pripažino jam duondavis. — Tad prieakin! Tu su žibintu įeisi pirmas, o aš su kirvuku eisiu paskui tave.

— Stokit!

Dona Elvira šį žodį ištarė pašnibždom, taip perimančiai, kad po jos kurmišku broliu iš karto sulinko kojoms.

— Ką? Ką???

— Žiūrėk, rankena palinko, kažkas eina čia I

— Bėkim! — sviedė don Fernando, bet baimė prikalė jį prie grindų.

— Kebėkit, — suskambėjo gerai pažįstamas balsas ir durys plačiai atsivėrė, — tai aš, jūsų Ramonas... Kaip laikotės, mylimieji!

Apstulbo. Netikėtai akimis žvilgčiojo tai į save, tai į nelauktą svečią, kuriame, nežiūrint skurlių, tinkančių profesionaliam elgetai, ir nežiūrint pritaisytos barzdos, kiekvienas iš jų pažino Ramoną. Šis gi, matomai, nemaloniai nustebintas tokiu priėmimu, suraukė antakius.

— Tikėjauši kitokio pasveikinimo, — sumurmėjo jis. — Kas, po galais! Ar niekas iš jūsų nepratars į mane nė žodžio?!

Pirmasis prabilo don Fernando, užlauždamas iš sielvarto rankas.

— Sūnau, ar tu pašėlai?! Kaip galėjai važiuoti čia, i tą pragarą! Save pražudysi ir mus I

— Uchum, — tvirtinamai sukosnojo Pedro, o jo juodose akyse sumirgėjo kažkokios piktos kibirkštys.

IV.

Inesa de Barrera nutraukė litaniją priekaištų, kokiais don Fernando pasveikino numylėtą sūnų:

— Tėveli, matomai, Ramonas turėjo čia atvykti, jei atvyko, rizikuodamas, kad gali būti suimtas ir nužudytas. Gal reikia jam padėti išbėgti užsienin, jei sukilimas tikrai užgniaužtas ir....

— Užgniaužtas?! — užsirūstino jaunasis karininkas. — Nieko panašaus! Priešingai, dabar mes imame viršų... Ar jūs žinote, kas vyksta, ar neklausote Sevilijos radio?

— Liaudies milicija konfiskavo mums radio priimtuvą.

— Tą aštuonialempį, žinai? — pridėjo don Fernando ir liūdnai atsiduso. — Kainavo man beveik du tūkstančius pesetų.

— O mano susenęs priimtuvas, kurį kitados išmečiau palėpėn, nes pirkote man geresnį?

— Teisybė! teisybė, broleli, visai užmiršome apie tą seną laužą.

— Tad eik tuoj jį parnešti ir paimk su savim tetą, kadangi turiu pakalbėti su tėvu į ke-

urias akis,... o tu, Pedro, stok gatvėje prieš vartelius. Jei pastebėtum ką....

— Suprantu, — įterpė skubiai senasis tarias, — suprantu, pone kapitone, ir tikriausiai *įerai* atliksiu! — pridėjo dviprasmiškai.

— Uffff, dar negaliu nurimti, — kelis karius pakartojo don Fernando. — Ar tau tikrai liekas negrošo?

— Ne, tėve. Juk matai, kad esu persirengs.

— Nežiūrint to, iš sykio pažinau tave.

— Iš balso, manau. Bet taip gerai, kaip jūs, nanęs nieks mieste nepažįsta. Be to, vykau čia joninėmis gatvėmis, aplenkiau minią, stovinčią iries pulkininko Calvacanti vilą, o prieš auštant nanęs čia vėl nebus.

— Dėkui Dievui... Na, dabar, kai esame visai deni, pasakyk man, bet taip su ranka ant šir-lies, kaip ten fronte stovi reikalai. Nes kadaise sakei man, kad laimėsite padėti dievų dienų aikotarpy, tuo tarpu nuo jūsų sukilimo praslinko dvi savaitės ir nieko.

— Nieko, kaip nieko. O jeigu taip iš lėto slenkame priekin, tai tik todėl, kad mums stinga orlaivių, tuo labiau bombonešių. Pažadėjo nums juos užsieny, bet... ne be savinaudos. žodžiu, reikalaujame pinigų, o kad tu, mylimas ;ėveli....

— Ak, todėl tave išsiuntė, — nutraukė don Fernando. — Deja, sūneli, nežiūrint geriausių norų, nieko negalėsiu jums padėti, nes valdžia padėjo savo sunkią leteną ant visko, išskyrus mūsų butą.

— Ir išskyrus tai, ką turi Šveicarijos bankuose.

— To mums nevalia judinti, tai turime juodai valandai.

— Tačiau šiuo akimirksniu....

— Sūnau, šia tema gaila kalbos, — labai griežtai pareiškė milijonierius. — Neduosiu!

Bet kapitono de Barrera šis atsakymas ne-atgrąsė; kiaurai pažino savo tėvą ir žinojo, kuriuo keliu pataikyti j jo kišenę.

— Jeigu nenori būti geru patrijotu, tai būk bent geru pirkliu. Kiek turi Šveicarijoje? Keturis milijonus tenykščių frankų! O kiek vertas tavo turtas Ispanijoje? Mažiausiai septynis kartus daugiau! Ir tau jį atims, jei valdyti pasiliks liaudies frontas, kuriame anksčiau ar vėliau pirmuoju smuiku užgros komunistai!

— Tfu, tfu, tfu, šuns apžavais! — „atbildeno“ don Fernando. — O jei jūs laimėsite ir jei tarp jūsų, tvarkingų žmonių ar monarchistų, viršų paims tie respublikoniški valkatos?

— Tai bus tokia pat respublika, kaip Vokietijoje. Būkamus, tėve, Franco su savo Falanga nepadarys tau skriaudos.

— Ba....

— Pagaliau jo eilės bus trumpos, — paguodė tėvą Ramonas, principo mintin „tikslas pateisina priemones“, — tuo pasirūpinsim mes, ištikimi Alfonso kariai!

— Ar nemanai, kad panašiai kalkuliuoja Karlistai ?

— Gal taip, bet laimei Franco laiko juos baisesniais priešais, negu mus, ir į pirmąją ugnį mieliausiai išsiunčia juos; iki karo pabaigos iš šešių dešimtų tūkstančių, dabar kovojančių, Karlistų nedaug beliks gyvų.

— Tai gerai, tai labai gerai.

— Ar nesudomino tave tai, kad Mola, prisiekęs Karlistas, taip ilgai turėjo laukti Falangistų pagalbos? Ir būtų neišlaikęs dėl skaičiaus persvaros vyriausybinių, jei ne italai. Jie sukėlė priežastis išsiųsti jam paspirtį, jie įtikino Franco, kad pirmiausiai reikia atbukinti kairiuosius, o tik po pergalės suvesti sąskaitas su Karlistais.

— Italų teisybė, — pripažino don Fernando

— Tik jie negalvoja, kad pabaigoj sutriumfuos mūsų Alfonsas, o ne jų remiama Falanga.

— Ha, kur du pešasi, ten trečias laimi.

— Taigi, tėveli, taigi!

Ilgai taip kalbėjo tėvui, ilgai skaičiavo naudą, kokią tariamai tikriausiai atneš kapitalizmui Falangistų, Karlistų ir Alfonso XIII-to pasekėjų koalicijos laimėjimas, kol pagaliau išėmė iš kišenės amžinąją plunksną.

— Tai galiu tau išstatyti kvitą... keturiems milijonams? — paklausė jis.

— Pašėlai!

Don Fernando nors apramintas ir įtikintas apie finansinio sukilėlių perėmimo būtinumą, nesiruošė visiškai apipešioti Šveicarijos bankuose savo sąskaitų.

— Duosiu tau čekį dviems milijonams, su sąlyga, kad jei man ši paskola pražus, tai išskaičiuosiu tau ją iš to, ką turi kuomet nors po manęs paveldėti. Kitaip negaliu.

— Tebūnie ir taip. Eik užpildyti čekį.

Vos don Fernando išėjo į savo kabinetą, nuo aukšto grįžo moterys, nešinos senu radio priimtuvu. Tryse ėmė prie jo meistruoti ir pagaliau jiems pasisėkė „sugauti“ Sevilijos radio stotį. Nuolatinis dabar jos speakeris, generolas Queippo de Llano skelbė urbi et orbi, kad sukilėliai, kuriuos išstūmė iš Toledo gatvelių į Alcazarą, šauniai ten ginasi.

— Klausykite, klausykite, — šaukė nušvitęs Ramonas.

Bet šie nieko daugiau negirdėjo, kadangi tuo pat akimirksniu čia kaip bomba įpuolė kambarinė Conception.

— Prieš vartus sustojo kažkoks auto! — pranešė ji.

— Prieš mūsų? — Inesa iš karto išjungė radio, buvo aiškiai užklupta. — Ką tu kalbi ?!

— O, Dieve, Dieve! — Dona Elvira net užlaužė rankas.

Ramonas nustebeęs žiūrėjo į sunerimusią kambarinę.

— Kodėl jus tai taip nugąsdino? — paklausė jis. — Gal atvažiavo kas iš pažįstamų ir ...

— Ne, broliuk, visi automobiliai jau savaitę laiko yra surekvizuoti, mūsų taipogi.

— Ir važinėjame tramvajais, — atsiduso dona Elvira.

— Automobilio atvažiavimas reiškia arba...

— Vietoj jaudintis žaidžiant spėliojimu, geriau tiesiog įsitikinti, ką velniai atnešė.... Conception!

— Klausau, ponaiti...

Įsimylėjusi kambarinė ne tiek klausėsi, kiek rijo žvilgsniu Ramoną, bet, nespėjus jam ją išsiųsti patikrinimui, į kambarį įsiritu apskritė-laitis don Fernando.

— Tai po galais! — pradėjo mostikuodamas rankomis, kadangi susijaudinimo akimirkomis užmiršdavo distinkciją ir

baisiai gestikuliuodavo. — Atvažiavo don Manuelis Aznaras ir kategoriškai reikalauja, kad jį tuoj čia įleisti!

— Reikalauja? Įžūlumas! — supyko Ramonas. — Liepk jį ant galvos numesti nuo laiptų.

— Bet, sūnau, Manuelis dabar yra stambi figūra. Miesto komendantas!

— Jam dėkojame už tai, kad minia neišlieja apmaudo už tave ant mūsų, — pridėjo Inesa. —

Jeigu ne jo globa, kas žino, ar mus nebūtų sutikęs liūdnas pulkininko Calvacanti ir tiekos kitų mūsų prietelių likimas.

— Ha, jei taip, tai slenku į gretimą kambarį, — nusprendė Ramonas ir jau žengė durų link. — Bet nesikalbėkit su tuo raudonuoju atskalūnu per ilgai, būtinai nusikratykite jį prieš vakarienę.

— Aišku, aišku... Tik nesirodyk čia, mano brangiausias sūneli, kad ten ir nežinau kas!

— O kur pažadėtas čekis? Nepasišalinsiu, kol...

— Maniau, kad užmiršai apie jį, — sumurmėjo panosėj milijonierius, išėmė iš kišenės čekį, gailiai atsiduso ir padavė jį sūnui. — Eik jau.

— Turiu patikrinti.... „Žodžiu, du milijonai šveicariškų frankų“. Tvarkoj! Pasiūlysiu vadovybei, kad orlaivių eskadrilę, pirkta už tuos pinigus, pavadintų tavo vardu.

— Bet tik po karo, dabar... gink Dieve! Gražiai atrodyčiau, na!... Kas tai?! Kieme girdėti žingsniai!

— Taip. Todėl „slenku į iš anksto pasirinktą poziciją“, kalbant kariškų komunikatų stiliumi, — juokavo Ramonas, nudžiugintas, kad gavo pinigus, kurių jį čia išsiuntė.

Jam išėjus į gretimą kambarį, (Conception taipogi nuskubėjo ten, tik kitu keliu), don Fernando ėmė žvilgsniu landžioti po visus kampus, jaudindamas save ir Elvirą tokiomis išvadomis:

— Ramonas čia tikriausiai kaip ką paliko.... esu įsitikinęs, kad tuoj išsikalbėsit, kad Ramonas atvažiavo... O tai kas?

Radio priimtuvas?! Uždenk jį kuom nors, nelaimingoji! Ar žinai, kas gresia už...

— Tyliau, tėve, — nutraukė jį Inesa, — jie jau prieangyje!

Durys su bildesiu atsidarė ir jose pasirodė Pedro, užanonsuodamas, per daug iškilmingai, atvykusįjį:

— Jo ekscelencija, senjoras don Manuelis, Jaime, Jose Aznaras, miesto karo komendantas!

— Sakoma tiesiog „draugas Aznaras“, — pataisė jį Manuelis, įeidamas į kambarį, — įsidėmėkite tai sau, drauge, ir grįškite į savo sargybos vietą prie vartų.

— Įsakymas, drauge ekscelencija! — atkirto Pedro, kaip stropus kareivis, uždarė duris, labai garsiai nužingsniavo, po to nusiėmė batus ir tylutėliai grįžo prie durų klausytis.

Tuo tarpu inžinierius Aznaras, pasisveikinęs su visais, aiškino savo nelauktą šios dienos vizitą.

— Prašau dovanoti, kad po gan ilgo nebuvimo šiandien pasirodau truputį vėlyvu metu, tačiau buvau taip užimtas...

— Ar nekaltų tėvynainių šaudymu?! — nutraukė Inesa.

— Nutilk! — sušnypštė nusigandęs milijonierius. — Don Manueli, meldžiu tamstos atsižvelgti. Tamstos sužadėtinė turi neklusnų liežuvėlį, bet visa siela, kaip ir mes visi, yra legalios valdžios pusėje.

— Neteisybė! — užprotestavo „neklusnūs liežuvėlis“.

— Pašėlėle, ar nori mus pražudyti?! — išstenėjo don Fernando, po to vėl kreipėsi į svečią: — Don Manueli, tamsta turbūt jau įsitikinote mano lojalumu vyriausybės atžvilgiu. Fabrikan bendrai neužeinu jau savaitė laiko, kad savo vaizdu neerzinti mūsų darbščių darbininkų, o čia ant stogo savo rankomis iškabinau didžiulę respublikonišką vėliavą...

— ...o be jos, — su ironija pridėjo Inesa, — dar raudoną ir anarchistams juodą. Netrukus visas mūsų namas bus išdekoruotas vėliavomis, kaip, nepalyginant...

— Elvira! — beveik verkdamas suriko don Fernando. — Paimk iš čia mano dukterį ir įgrūsk ją lovon! Ar nematai, kad vargšėlė kliedą karštligėje?

— Prašau pasilikti, dona Elvira, ir tu, atkakloji Inesa. — Nuo kurio laiko inžinieriaus prašymai turėjo įsakymo galią. — O tamsta, don Fernando, maloniai teiksitės priimti žinią, kad aš visuomet drąsai skiriu tiek pagarbos, kiek kurmiškumui paniekos!... Bet gal atsisėsime, brangūs ponai?

— Puiku, su didžiausiu malonumu! — veidmainiškai tikrino milijonierius. — Stai, šis minkštakrėsliukas bus patogesnis... O kuom galiu tarnauti: vynu, ar coctailiu?

— Kol kas tik truputėliu., pasitikėjimo, kuri, turbūt, užsitarnauju, kaip tamstos dukters sužieduotinis...

— Suprantama, suprantama! Dar tuomet, kai, įgijęs inžinieriaus diplomą, tamsta antrą sykį pradėjote darbą mano fabrike, turėjau tamstai neaprežiamą pasitikėjimą, ką gi dabar tada!

— Įrodykite tai tamsta, don Fernando.

Keista miesto komendanto šypsena nugąsdino storulį, kuris bendrai nuo to vizito pradžios turėjo sielą kulnyje ir žodžių banga stengėsi pridengti savo baimę dėl sūnaus.

— O kuo mieliausiai! Pavyzdžiui galiu tamstai pavesti fabriko vadovavimą čia arba mano kasyklų Rio Tinte.

— Per daug, griežtai per daug. Aš tik prašau, kad tamsta man pasakytumėt, kur paslėpėte... vieną iš atkakliausių valdžios priešų... kapitoną Ramoną de Barrera, kuris prieš valandą įėjo čia!!!

Ilgą valandėlę truko mirtina tyla, po to dona Elvira paslėpė delnuose veidą ir ėmė uoliai melstis. Nemažiau uoliai don Fernando ėmė tikrinti „mylimą in spe žentą“, kad jis krito kažkokios mistifikacijos auka; „Ramonas gyvena Maroke, ten

jį užklupo sukilimo pradžia ir tik todėl vargšas berniukas negali kovoti respublikos eilėse“.

— Tad tamsta griežtai tvirtinate, kad Ramono čia nėra?

— Griežtai.

— Bijau, kad revizijos pasekmės name nepatvirtins tamstos žodžių, don Fernando... O tu, Inesa, ką pasakysi šiame klausime?

— Tai, kad mano brolis ir tu esate man vienodai brangūs, tačiau mirtinai neapkęsiu to iš jūsų, kuris kitam padarys kokią skriaudą, — atsakė ji kietai ir labai garsiai, kad ir Ramonas išgirstų jos perspėjimą ir kad nepadarytų kokio pasikėsینimo prieš Manuelį.

— Nesiruošiu daryti jam jokios skriaudos, — pareiškė inžinierius Aznaras. — Kai prieš pusę valandos gavome telefonu anoniminių pranešimą, kad Ramonas, persirengęs pavargėliu, įslinko čia, pasiryžau jį perspėti. Todėl, būtent, neatidėliodamas atvažiavau pas jus.

— Brangiausias! — sušuko Inesa, bėgdama prie sužieduotinio. — Neapsivyliau tavimi. Esi riteriškas, kaip tikras ispanas!

Puolė jam ant kaklo, ilgai, stipriai, karštai, pabučiavo jį į lūpas.

— Stebuklinga! — sušnibždėjo, apsvaigintas to užmokesčio. — O dabar, atveskite čia tą respublikos priešą.

— Bet Ramono nėra mano namuose, iškilmingai užtikrinu tamstą.

Atsakymui į tai, Manuelis Aznaras prapliupo juoku, po to sušuko:

— Ramonai! Ei, Ramonai, ar tu taipogi bijai manęs taip, kaip tavo netikintis tėvas?

Dideliam don Fernando išgaščiui, kaimyniniame kambary subildėjo energingi žingsniai, po to durys su triukšmu atsidarė ir ant slenksčio pasirodė Ramonas.

— Esu. Ir nebijau nei tavęs, nei tavo gaujos!

— Broli, prašau pakeisti toną, — rūščiai priminė jam Inesa.

— Manuelis stato save pavo-jun, kad tave išgelbėti, o tu jį provokuoji.

— Niekas taip nestato savęs pavojun, kiek aš, — sprendė storulis, šluostydamas nuo kaktos prakaito lašus. — Nes čia tikriausiai vėl bus revizija, ką?

— Tai yra neišvengiama. Bet reviziją paskyriau tik trečią valandą ryto, tad turite septynias valandas laiko.

— Puiku! — nudžiugo Ramonas. — Suspėsiu ką nors sukrimsti ir šiaip taip numigti. Esu nepaprastai alkanas!

Dona Elvira su Conception tuoj išėjo į virtuvę pastebėdamos, kad vakarienė bus kukli. Na, karas!

— Už tai vyną liepsiu paduoti iš tos atsargos, kokią laikau mano būsimų anūkų krikštynoms. Tokių nektarų Ispanijoje jau niekas neturi, be vienuolyno, iš kurio juos igijau, — pasididžiudamas tvirtino Fernando.

Išėmęs iš slaptavietės, už vieno iš paveikslėlių, raktų punda, priėjo prie lango į patio, kad pašaukti Pedro ir išsiųsti jį į rūšį.

— Matau, tamsta juo labai pasitikite, o jeigu jis tą pasitikėjimą apvils, jeigu nutrauks sau kelis butelius? — ėmė juokauti inžinierius Aznaras.

— Nenutrauks, nes be reumatizmo jis turi nesveikus inkstus...

— Ne tik todėl, tėveli, — nutraukė jį įneša, — bet pirmiausiai dėl principo; senasis Pedro, tai vaikščiojantis dorumas!

O „vaikščiojantis dorumas“, matyt, padarė sau pasivaikščiojimą, arba kietai užmigo, kadangi į pakartotinę šaukimą don Fernando nesulaukė jokio atsakymo. Tad patys parsinešė sau iš rūšies vyną, kuris bematant sužžė jiems

galvose ir papuikino vakarienę, tikrai kuklią turtingo ispano namui, nes susidėjo „tik“ iš sriubos, omleto, žuvies, risoto su pomidorų padažu, šaltos paukštienos, daržovių, vaisių ir sūrio.

— Labai atsiprašau, kad paduota yra pusiau mažiau, negu privalo būti, tačiau dabar už jokią kainą negalima pirkti kai kurių produktų.

— Ir pridėk, teta, kad ne kartą reikėtų apsiriboti su nuosavo sodo vaisiais, jeigu ne mūsų trukdantis Pedro.

— Acha, Pedro, — prisiminė sau šeimnininkas, — Conception, iššok į patio ir žvilgterk olon; tas tuštuolis tikriausia miega ten, vietoj mums patarnauti prie stalo.

Kambarinė išieškojo visą patio, visą namą ir aptvertą sklypelį pliažo, tačiau niekur nerado tarno.

— Tai keista, — sunerimo storulis, — kur jis galėjo nueiti?

— Nagi, pagalvokim kur. — Ramonas, būdamas „po gazu“, mėgo pajuokti perdedamą tėvo įtaringumą. — Pas meilužę ne, nes per senas.

— Senas, bet, nežiūrint to... — tylutėliai sumurmėjo prie indaujos besitriūsianti Conception, iškepė vėžį ir nutraukė savo nuomonę.

— Į bažnyčią taipogi ne, — tęsė toliau Ramonas, — kadangi per vėlu.

— Ir mūsų gražioji bažnytėlė sudeginta, — atsiduso Elvira.

— Taip, taip, be reikalo paaukavau joje sakyklą, — pridėjo don Fernando, po to padarė seseriai priekaištą: — Vadinai mane bedieviu, kadangi per metus išsisukinėjau, kaip galėdamas, nuo to išleidimo, o tai buvo... pasirodo dabar... instinktyvis liūdno mano gražios sakyklos galo nujautimas.

— Pas miesto komendantą Pedro taipogi nenuėjo, — Ramonas su alkoholio paveikto žmogaus užsispyrimu nuolatos grįžo prie savo dainelės, — kadangi ponas komendantas yra čia.

— Pas miesto komendantą ? — nusigando pagaliau storulis, linksmi nusiteikęs sūnelio džiaugsmui. — Su koku tikslu?

— Kad pranešti milicijai apie mano atvykimą, arba...

— Gėdinkis, Ramonai, kaip gali tuo kaltinti Pedro! — supyko Inesa. — Kai po pirmų neramumų vilų dalyje visi mūsų tarnai pabėgo, bijodami dėl savo nuosavo kailio, tik Conception su Pedro pasiliko čia ir ištikimai mums tarnauja.

— Žinau, žinau, sesute, aš juokavau...

Stipraus vyno įtakoje, Ramonas, iš prigimties niūrus, kaip visa Gastilija, gimtinė de Barrerų, tik prieš dvidešimt metų apsigyvenusių jūroje, pakartotinai prapliupo juoku. Tas pat įvyko, kai Inesa pareikalavo, kad jis apkabintų jos sužieduotinį.

— Labai mielai, — tarė jis, vykdydamas jos linkėjimą, — tik mano draugai pulke pavadins mane melagiu. Niekas nepatikės tuo, kad valgiau vakarienę vieno iš komunistų vadų draugystėje ir kad glamonėjau ji, tartum tikrą brolių!

— Nesu komunistas, — pastebėjo Aznaras, — bet nuoširdus demokratas. Nežinau labiau puikios ir teisingos valdymo formos, kaip demokratija.

— Su tuo taika, bet keblumas tame, kad be Anglijos ir Prancūzijos jokioje iš Europos valstybių... bent mano nuomone jokioje, plačioji visuomenė dar nepribrendo demokratiškoms vyriausybėms.

— Nesistebiu, Ramonai, kai taip kalba jūsų Franco, kuris svajoja apie Mussolini karjierą. Bet dėlko tiek tūkstančių išsilavinusių ispanų dūsauja diktatūros jungo, to jau negaliu suprasti. Turbūt, tai kažkoks masinis pakvaišimas!

— Tas palaimintasis pakvaišimas jau daug tautų apgynė nuo bolševizmo antplūdžio.

— Teisingai kalbi, sūneli, — tvirtino don Fernando. — Iš dievų blogų, kiekvienas, kuris ką nors turi, bevelyja brutalią fašizmo tvarkos, negu vedančios į bendrą pauperizaciją proletariato diktatūros.

— O aš, — sušuko inžinierius Aznaras, — iki mirties būsiu nenumaldomas kiekvienos tironijos priešas!

— Tačiau, — čia Ramonas vėl prapliupo juoku, — tačiau pats šiame mieste esi tironu!

— Bet labai žmonišku, turiu pripažinti, — rimtai pareiškė Inesa, bet tuoj perėjo į juokaujantį toną. — Jeigu ir vedęs jis bus panašiu tironu, tai aš niekad netapsiu demokratu.

— Dėl aiškumo trokštu pareikšti, kad čia valdžią paglemžiau ne jėga, bet įgijau ją savo šiandienykščių pavaldinių valia, kurių išrinkimą patvirtino vyriausybė Madride.

— O jei vieną dieną tie pavaldiniai pasakys: „Jau užtenka tavęs“, tai ką? Ar be pasipriešinimo paleisi iš rankų vadžias?

— Aišku! — neabejodamas tarė Manuelis.

— Pats tuo netiki, mano brangusis, tad...

— Betgi...

— ...tad aš tuo labiau netikiu!

— Tačiau...

— Nustokit jau syki! — Don Fernando trenkė kumščiu į stalą, taip, kad visi nutilo ir nustebę sužiuro į jį. — Ar jūs nieko negirdite?! — ištiesė ranką atverto lango pusėn. — Iš ten!

Iš ten, bet ne iš patio, o iš gatvės, girdėjosi atstumo slopinamas klegėjimas; į šią pusę artėjo minia žmonių.

— Ach, tai ? — Ramonas nerūpestingai mostelėjo ranka. — Na ką gi, kažkokia eiseną eina pro mus.

— Šiuo laiku, — Manuelis Aznaras papurtė galva. — Negali būti, be to, eisenas griežtai uždraudžiau.

— Prieikime prie lango.

— Ramonas ne! Atsisėsk kampe, sūnau, nes matosi tavo šešėlis.

Visi, išskyrus Ramoną, kuris nerūpestingai išsitiesė minkštakrėslyje, priėjo prie langų, kaskart tyliau kalbėdami. Naktis buvo šviesi, tačiau patio, iš visų pusių apsuptas aukštais mūrais ir perkirstas keturguba kiparisių tvora, skendoje tamsoje. Tad nepastebėjo žmogaus, kuris kiek dvasios turėdamas bėgo nuo vartelių, vedančių gatvėn, rūmų link, garsiai belsdamas aukštais užkulniais į betoninį šaligatvį.

— Conception, ar tai tu?

Inesa įspėjo, bet visi tuo įsitikino tik už valandėlės. Visi stovėjo prie langų, žiūrėdami į atokiau stovinčius vartelius — pakankamai matomus, kadangi iš kitos pusės buvo apšviesti gatvės žibinto — ir klausydami artėjančios minios maurojimų, nuo kurių dvelktelėjo blogų nujautimų grūmojimas.

Tuo laiku... durys iš kiemo su triukšmu atsidarė, ir įpuolė ištikimoji kambarinė Conception, iš išgąščio pilku veidu, kaip pelenai.

— Eina pas ponaitį!!! — sušuko bėgdama prie Ramono.

Norėjo pasakyti kažką daugiau, bet tuo pat akymirksniu užsikabino koja už kilimo, neteko lygsvaros ir, krisdama, smilkiniu užsigavo į stalo kampą ir apalpo.

VI.

Inesa ir Elvira ėmėsi gaivinti kambarinę, Manuelis gi raminti don Fernando, kuris taipogi buvo artimas apalpimui.

— Revizijos pravedimą tamstos name paskyriau, kaip jau pasakiau, valandai...

— Žinau, žinau, bet gal kas pakeitė tą įsakymą.

— Absurdas! Aš čia esu komendantas ir tik vyriausybė turi teisę keisti mano įsakymus.

— Gal patelefonavo į Madridą ir...

— Dar labiau negalimas dalykas. Don Fernando, prašau nurimti ir pasitikėti savo būsimuoju žentu, kurs neleis, kad...

— Sustojo prieš vartus! — tarė tuo akimirksniu Ramonas. Naudodamasis tėvo nepaste-bėjimu, priėjo prie lango ir anksčiausiai iš namiškių išvydo saujelę mažų vaikų, kurie pralenkė minią ir dabar žiūrėjo pro geležinius statinius į patio. — Įeina! Kaip tai, varteliai nebuvo užrakinti ?!

Don Fernando, prišokęs prie sūnaus, nusigando. Per plačiai atvertus vartelius iš gatvės į patio grūdosi civilių žmonių minia, tarp kurių kur-ne-kur šmėkštelėjo kareiviška kepurė.

— Dieve, Dieve, ar jie nori paruošti mums nelaimingojo pulkininko Calvacanti likimą?!... Don Manueli, išvarkite tamsta tuos žmones.

— Labai mielai. — Inžinierius Aznaras išsilenkė per langą lauko pusėn ir įkvėpė pilnus plaučius oro. — Ei, jūs, ko čia ieškote! — suriko jis.

— Kapitono Ramono de Barrera! — atsakė kažkoks pažįstamas balsas, bet tuoj pasigirdo kitas, garsesnis:

— Maištininko!

— Maištininkoooo! — pakartojo minia.

— Į šviesą su juo!

— Į šviesąąąą!

— Jėzzzzau - Marija! — sudejavo don Fernando de Barrera, atstūmęs nuo lango sūnų, kuris stovėjo šešėlyje. — Bėk!

— Ba, per kur dabar?

— Užpakaliniu išėjimu į pliažą. Ten stovi mano motorlaisvis, — atsakė Inesa, tempdama brolių kambario gilumon.

— Draugai! — šaukė tuo laiku Manuelis Aznaras. — Užtikrinu jus, kad kapitono de Barrera čia nėra...

— Yra! Įsitikinkite tuo patys!

— Po velnių, tas balsas...? — sumurmėjo Ramonas. — Nejau Pedro?

— Patys! Patyys! — suskambėjo unisonu. — Patys išstirsim!

— Gerai, — sutiko Manuelis, šeimininko išgaščiui. — Išrinkite pasitikėjimo vertus delegatus, girdite? — išsitiesė ir, pridėjęs delną prie lūpų, pašnibždom pridėjo: — Ramonai, bėk, dėl Dievo!

— Ne! Negaliu palikti jus grobui tiems...

— Privalai! — nutraukė jį Manuelis Aznaras. — Tuoj privalai pranykti iš čia, kitaip užmuš mus visus! Čia ne apie mane eina kalba, bet visų pirmiausiai apie tavo seserį ir apie...

— Apie mane, — sudejavo don Fernando, — apie mane taipogi. Bėėėk!

— Na, jei taip, tai išnykstu. Atsisveikinkit su manim brangiausieji. Apie tave, Manueli, niekad neužmiršiu, kad išgelbėjai man gyvybę ir kad...

— Eik jau, snargliau, — susinervavo storulis, — arba tavo tėvui kantrybės pristigs!

— Eisiu su Ramonu, be manęs nerastų naktį motorlaivio.

— Teisybė, teisybė, dukrele. Taip būsiu tikras, kad nuplaukė, o ne nulindo į kokį kampa.

Kalbėjo vienas per kitą nepaprastu greitumu, visas tas pokalbis netruko nė pusės minutės, o per tą laiką iš gatvės į patio įsiveržė dar keli šimtai žmonių.

— Kodėl stovite nieko neveikdami?! — klausė jie iš užpakalio.

— Renkame delegatus, taip liepė miesto komendantas.

— Kol išrinksite juos, — sušuko iš lango Manuelis, — pasitraukite į gatvę, kad netruk-dytumėt mums ieškoti.

Conception prieš valandėlę atgavo sąmonę ir dar spėjo įsimylėjusiu žvilgsniu palydėti Ramoną, išbėgantį iš čia sesers draugystėj. Dabar ji veltui stengėsi įtikinti savo duondavį, kad minią čia atvedė Pedro; ji tai matė nuosavomis akimis, kai žvilgtėrėjo gatvėn, susidomėjusi artėjančiu klegėjimu.

— Tikriausiai apsirikai, — tvirtino don Fernando, negalėdamas patikėti išdavikiškumu senojo tarno, kuris drauge su žmona, šiandien jau negyvenančia, patyrė šiame name tiek gero. — Gal kas panašus į jį?

— Ne, senjor, mano akys šviesos.

— O aš puikiai pažįstu žmones ir žinau, kad Pedro nėra nei kanalija, nei kraugeringa bestija!

— Užmiršti, broli, — sentencijoniškai tarė Elvira, — kad kiekviename iš mūsų snaudžia blogesnė, negu tigras, bestija, kurią ant grandinės laiko arba religija, arba kultūra, arba tiesiog baimė. Ir kai pristigs grandinių, trisysk blogiau, bus apsuptam šėlstančių bestijų!

Tuo pat laiku inžinierius Aznaras, visą laiką, stovėdamas prie lango, atkakliai derėjosi su minia dėl „delegatų“ skaičiaus. Tuomet...

— Kvailiai! Jis nori laimėti laiką, kad Ramonas galėtų pabėgti per pliažą! — suskambėjo balsas, gerai pažįstamas de Barrerų rūmuose.

— Dar tamsta nepažinote Pedro?!

— Tavo teisybė, Conception, tavo teisybė, deja!

— Kvailiai! — sušuko Pedro toliau. — Ar nesuprantate, kad komendantas Aznaras nori gelbėti būsimąjį svainį? — Kad dėl gražių senjoritos Inesos akių apvylė mus?! Gėda jam!

— Gėda išdavikui! — sustaugė tūkstantinė minia. — Gėdaaaa!!

— Draugai, meldžiu jus, išklauskite paaiškinimų...

— Draugai, įsakau jums apsupti namą!

Manuelis meldė, vieton įsakinėti, Pedro atvirksčiai, tad jo klausė. Taipogi nieko nuostabaus, kad don Fernando apibėrė Aznarą priekaištais :

— Ta gauja daro ką nori, o tamsta nieko. Koks iš tamstos vadas! Kodėl tamsta netele-fonuojate į miesto komendatūrą kariuomenės?!

— Teisybė, telefonas!

Tačiau Pedro anksčiau apie tai pagalvojo, žymiai anksčiau; nukirpo vielas dar tuomet, kai pasalom klausydamasis prieš duris, nusprendė, kad jo anoniminis pranešimas nepasiekė tikslą ir kad Manuelis Aznaras atvažiavo čia automobiliu ne tam kad suimti Ramoną, bet kad jį perspėti.

— Draugai! kai pamatysite ką bėgant iš namų, šaudyti!... Dvidešimt su manim, kratyti rūmus!

Salėje sekė paskutinė dvikova žodžiais tarp Pedro ir Manuelio, pasibaigusi nauju to pastarojo pralaimėjimu. Bet staiga laiptų viršuje pasirodė Conception, abiem rankom laikydama kažkokį didelį rutulį, apsuktą juoda ispaniška skraiste.

— Salin iš čia, arba sviesiu jums po kojomis šią bombą ir visi išlėksim į orą! — sušuko ji taip grasinančiai, kad visi sustojo, kaip įbesti.

Po to ji ėmė iš lėto leistis laiptais, nešdama virš galvos pagarbą keliantį daiktą, kad jis jai neužstotų vaizdo, o minia skubiai traukėsi patio link. Tik Pedro su vienu milicininku apleido salę kitu keliu, per biblioteką, iš kur išvedė savo kompanijoną vingiuotais laiptais ant plokščio namų stogo.

Conception, išstūmusi įsibrovėlius į patio, tęsė toliau savo pergalės žygį ir nieks nedrįso užgauti jos, bijodamas, kad ji nepaleistų bombos ant betoninio šaligatvio. Taip priėjo iki fontano, kai nuo rūmų stogo trinktelėjo šūvis, o tylą, kokia po jo sekė, nutraukė triumfališkas Pedro šauksmas:

— Puiku, drauge! Iš pirmo sykio pataikei!

— Į ką, dėl Dievo?! — sudejavo Manuelis Aznaras. —
Jeigu Inesą...

— Jeigu mano ponaitį... — sušnibždėjo Conception.

Iki gilumos sukresta tos minties, ji pasviro, išleido iš rankų savo „bombą“, bet skraistė užsikabino už apyrankės ir iš jos iškrito paprastas porcelano... puodas sriubai.

Minia, per dvi sekundes suakmenėjusi iš siaubo, atsiduso.

— Bet kas toliau? — su nerimu pagalvojo don Fernando, kuris pasiliko rūmuose prie lango ir dar nežinojo, kad šūvis buvo taiklus. — Ar ta gauja prapliups juoko salva, ar į skutus sudraskys Conception, o po jos mus?

VII.

Vėl praslinko dvi savaitės, vėl Ispanijoje pribuvo keliolika tūkstančių kapų, vėl sumažėjo keliolika šimtų namų, su jų darbo dirbtuvėmis, su jų ramių civilių gyventojų butais, ir atėjo rugpjūčio keturioliktoji.

Lygioje ganykloje tarp kalnų, po šakų uždangomis, stovėjo septyni orlaiviai — bombonešiai, naujai atgabenti iš užsienio už don Fernando de Barrera pinigų. Nebuvo visai tokie nauji, kokie turėjo būti pagal sąjungininko — pristatytojo tikinimus, tad rūpestingai tyrė juos, kadangi jie rytojaus dieną turėjo pradėti naikinimo darbą.

Jaunas eskadros vadas pats viską prižiūrėjo, kol jį nepašaukė prie telefono. Skambino vienas iš sargybinių, toliausiai išsikišęs į „raudonuosius“; pranešė, kad „pritrinktas auto su civiliu“, kuris prisiekia, kad jis esąs pasiuntinys, išsiųstas Pedro Colos pas kapitoną de Barrera reikalu kažkokio...

— Žinau, žinau, tuoj duoti jį čia! — nutraukė Ramonas nepaprastai nudžiugęs. — Žinojau, kad taip bus, — kartojo

vaikščiodamas po savo kambarį. — Mūsų buvęs tarnas niekad nenusidėjo draša... Laimei! Ak, kokia tai laimė!

Kai pasiuntiniui nuėmė nuo galvos maišą, uždėtą nepasitikinčio seržanto, Ramonas de Barrera įsitikino, kad jam atvežė Manuelį Aznarą. Apkabino jį, pavaišino vynu ir apibėrė nekantriais klausimais.

— Arba žinai, ką? Pradėk man pasakoti viską nuo pradžios. Nuo anos atmintinos nakties, kai matėmės paskutinį kartą. Kas sekė po mano pabėgimo? Ar ji padarė tau ir mano šeimai didelių keblumų?

— Pameluočiau, jei pasakyčiau „ne“. Laimei, Madridas nepatvirtino mirties sprendimą, kokį mano įpėdinis, Pedro Cola, taip skubiai mums visiems paskyrė...

— Mirties... sprendimą... jums visiems?! Dieve, Dieve, kiek jūs turėjote iškentėti!

— Ypatingai Inesa. Tikriausiai nežinai to, kad ji tapo sužeista, kai, nulydėjusi tave prie motorlaivio, grįžo per pliažą į rūmus.

— Ką tu kalbi! — nusigando Ramonas. — Bet turbūt nieko rimto?

— Deja, taip, — atsiduso Manuelis Aznaras. — Kulka suaižė jai alkūnę ir teko amputuoti dešinę ranką...

— Aaaak! — Lakūnas delnais uždengė veidą, — per mane, per mane, vargše sesute... o dabar?

— Dabar jau kalėjime. Visi gyvename jūsų rūmuose po sargyba, bet ne blogai traktuojami... net iki šiandien. Bet šiandien rytą atėjo jūsų ultimatumas, o Pedro Cola jau žino iš kažkur, kad tos bombonešių eskadros vadu esi tu, Ramonai.

— Carramba, tai tikras nesusipratimas!

— Nesusipratimas? Tai nelaimė! Ar žinai, kaip skamba Pedro atsakymas į tavo ultimatumą? Pakartosiu tau jį

pažodžiui: „Miesto neatiduosiu, o bombarduoti jį iš oro nepatariu. Nes už kiekvieną bombą, kuri nukris, tuoj bus sušaudyti keturi įkaitai“!

Ramonas de Barrera pašoko nuo suolo, kaip spyruoklės išmestas.

— Tai baisus barbariškumas! — riktelėjo įtūžęs. — Kur mes dabar gyvename ir kuriame šimtmetį?!

— O kas pradėjo tą brožudišką karą, jei ne jūs?!

— Jūs mus privertėte!

— O kas graso sunaikinimu gimtajam miestui, jei ne tu?!

— Gavau tokį įsakymą, — kurčiu balsu atsakė kapitonas.

— Jeigu jį išpildysi, mes žūsime! — pabrėždamas tarė inžinierius Manuelis Aznaras. — Pedro prie pirmos įkaitų ketveriukės priskyrė Inesą, Elvirą, don Fernando ir mane! Taip šiandien mums pareiškė, o jis... tas palaidūnas, žodį išpildys!

Ramonas sunkiai susmuko ant suolo ir suspaudė rankomis galvą.

— Dieve, ką pradėti... Dieve, Dieve...

— Ką pradėti? Neišpildyti įsakymo!

— Lengva tai sakyti tau, kuris niekad nebuvai kareiviu. Bet man įsakymas, tai šventenybė!

— Net tuomet, kai tave verčia skersti nekaltas aukas?!

— Visuomet, Manueli, visuomet...

— Jei nejauti gailesčio tikram tėvui ir seseriai, tai...

— Ak, kaip gali taip kalbėti!

— ...tai apeliuoju į tavo karininko garbę!

— Nesuprantu, Manueli, — išstėnėjo lakūnas, susiriesdamas po nuoširdaus skausmo našta. — Kalbėk aiškiau...

— Gerai... reikalauju, kad atlygintum man skolą.

— Kokią, prieteliau?

— Padėkos skolą! Anos nakties, kai Inesa buvo sužeista, o vargšę Conception minia taip sumušė, kad ji iki šio laiko guli ligoninėje..

— Dar ir tai... dar ir tai, — dejavo Ramonas, kuris, nežiūrint taip vadinamos bendros bedugnės, buvo atvirai prisirišęs prie pirmos savo gyvenime meilužės. — Vargšė Conception...

— ... aną naktį, — tęsė toliau Manuelis, akcentuodamas dabar kiekvieną žodį, kiekvieną skiemenį, — aną naktį aš tau išgelbėjau gyvybę!

— Kam?! — prapliupo Ramonas ir vėl pašoko nuo suolo. — Kas tavęs to prašė! Mano mirtis tuomet būtų šiandien išgelbėjus seserį, tave, tėvą, tetą ir Dievas žino, kiek dar įkaitų! O dabar aš... ašššš! Aš privalau tapti jūsų budeliu!

— Neprivalai!

— Privalau, jeigu vyriausioji vadovybė Sevilijoje neatšauks įsakymo, supranti? Privalau! Per tave, kilnadvasiškas kvaily! Per tavo rasinio demokrato silpnumą! Per tavo nereikalingą gestą!

— Gal pats to gailėsiu, kai mano Inesą pastatys prie sienos, o prieš ją egzekucijos būrį, bet...

— Dieve, Dieve...

— ...bet dabar, — baigė Manuelis sakinį ir atsistojo, leisdamas tuo suprasti, kad daugiau šia tema nedisputuos, — dabar griežtai reikalauju, kad atlygintum savo skolą!

Ramonas de Barrera iš sykio nieko neatsakė, tik nervingai vaikščiojo po kuklią kaimišką pirkele, užimtą jam butui. Vaikščiojo nuo sienos prie sienos, išilgai, skersai, įkipai ir galvojo, stengėsi galvoti. Pagaliau išėmė iš makšties revolverį, priėjo su juo prie Manuelio ir išpaudė jį jam delnan.

— Atlyginsiu tau tą skolą. Imk, štai mano ginklas, — tarė jis be šešėlio užsidegimo, taip įgimto ispanams. — Nušauk mane!

VIII

Patefonas grojo seną, žinomą argentiniską tango „Maras“; grojo jį trečią kartą.

— Dukrele, — nedrąsiai paklausė don Fernando, — ar tavęs nenervuoja ta muzika?

— Anaipol, tėveli. Juk tai mano mėgiamas tango! Prie jo Manuelis pirmą kartą išpažino man savo meilę. Kai primerkiu akis, man rodosi, kad tai buvo prieš valandėlę, kad mano ausyse dar skamba jo žodžiai... Klausydamosi tos melodijos, pamirštu nepavydėtina mūsų padėtį...

— Tokiu atveju pavydžiu tau. Nes man su kiekvienu šlamesiu širdis pakyla gerklėn ir užima kvėpavimą. Ta padėtis yra blogiau, negu blogiausia, kas mus gali sutikti.

— Blogiausia, kas gali sutikti žmogų, — įterpė negyvu balsu dona Elvira, — tai amžinas sielos prakeikimas! Todėl melskitės, atgailaukit, kadangi šėtonas sukasi aplink tykodamas....

— Nutilk! — suriko don Fernando ir pasiskundė dukteriai: — Tas mūsų vaikščiojęs Escorial nuvarys mane į kapą greičiau, negu latras Pedro!

— Melskis, broli, jei nori būti išganytas.

— Noriu, bet jei tu, Elvira, turi būti išganyta, tai aš jau bevėlyju eiti į pragarą... Bet mieliausiai... — čia atsiduso, permetęs žvilgsniu vertingus paveikslus, bronzą, kilimus, — mieliausiai likčiau čia, žemėje.

— Liksi, tėveli. Visi liksime čia dar ilgai, ilgai.

— Leisk, apkabinsiu tave, dukrele! — sušuko jis nudžiugęs. — Visuomet tikiu tokiems nujautimams... Taip, taip, tavo teisybė. Juk anos eskadros vadu yra mano sūnus! Sužinojęs nuo Manuelio apie negailestingą Pedro nusistatymą, tuoj susilaikys nuo gimtojo miesto bombardavimo. Tai aišku! Bendrai nesuprantu, kodėl iki šio laiko bijojau.

— Bet kažkodėl iki šiol Manuelio nesimato, nors turėjo jau senai grįžti namo, — pastebėjo dona Elvira.

— Gal Pedro jį pas save sulaukė? — galvojo Inesa.

— Še, prisišaukė vilką iš miško. Pedro ateina į mūsų patio... O tai kas?! Paskui jį poromis eina po sargyba... po galais, juk tai mūsų tarybos nariai... jų žmonos, vaikai... burmistras... klebonai... O, taipogi yra senasis admirolas!

— Įkaitai!

— Pedro suka čia, — tęsė toliau don Fernando, neprieidamas bet gi per arti prie lango. — Vėl gėrėsis mano kankinimu.

— Kęšk tai vyriškai, tėveli. Tejaučia jis, kad nors dabar jis yra senųjų savo duondavių gyvenimo ir mirties viešpačiu, bet ir toliau lieka bernu.

— Kad neimtų mūsų kaltinti sąmokslu, stosiu sau šalia termometro ir pradėsiu kalbą nuo šios dienos oro.

— Vaidini, broli, vietoj daręs atgailą už nuodėmes.

— Ar negali manęs tame pavaduoti? — atšovė storulis, bet išgirdęs čia pat už durų žingsnius, pakėlė balsą: — Ufff, kaip šiandien karšta! Kiek? Tik trisdešimt laipsnių pavėsy? Maniau, kad šimtas.

— Šimtas, išpėjote tamsta, — tarė Pedro Cola įeidamas kambarin. — Liečiau atvaryti čia šimtą asmenų, kad tamstoms nebūtų nuobodu kelionėje... į aną pasaulį.

— Kaip tai? Kaip tai? — don Fernando iš karto nusigando buvusio tarno pasitenkinimui. — Nejau mano sūnus nenorėtų atsisakyti minties bombarduoti miestą?!

— Nežinau, iki šiol nieko neatsakė... O gal don Manuelis visai pas jį nenuvažiavo? Gal pasinaudojo pasitaikusia proga ir kuo greičiausiai spruko į užsienį?

— Neprimesk kitiems savo kurmiškumo!

— Inesa, meldžiu tave, tylėk! — sušnypštė milijonierius.

— Priešingai, kalbėk, panele, kuo daugiausiai, — leido Pedro, pikta lemiančiai nusišypsojęs.

— Nenori? Tai tame tave pavaduos garsiakalbis. Ei, Fernando, įjunk radio ir sugauk man Madridą... Bet greičiau, senas tinginy!

Po valandėlės suskambėjo telefonas.

— Ar... galiu atsiliepti telefonu?

— Gaudyk Madridą, sakiau! — tryptelėjo Pedro. — Telefonu kalba Inesa.

— Jeigu ji norės! — išdidžiai iškošė ji.

— Jeigu nepanorės, jos tėvelį ištiks kas nors labai nemalonaus!

Don Fernando suvirpėjo ir maldaujančiai pažvelgė į dukterį, aky vaizdo j e ko ši priėjo prie aparato ir pakėlė nuo šakelių mikrotelefoną.

— Alio?... taip, čia senjoro de Barrera namas...

— Kadaise! — įterpė Pedro, sėsdamas minkštakrėslyje, o kulnis „amerikoniškai“ atremdamas ant inkrustuoto stalelio. — Dabar namas ir buvęs jūsų fabrikas yra liaudies nuosavybe !

— Madridas tos tamstos konfiskacijos dar nepatvirtino ir turiu vilties, kad niekad nepatvirtins.

— Aš tai jau taip sutvarkysiu, kad patvirtins.

— Nieko negirdžiu per jūsų kalbą, — pastebėjo Inesa, po ko toliau kalbėjo telefonan: — Pedro Cola yra čia!....

— Sakoma: „Ponas miesto komendantas“. Kiek kartu turiu kalti tau tai į buką galvą, ką?!

— Alio? Taip, tai Tamsta girdėjote jo balsą. Ponas miesto komendantas...

— Na, pagaliau išmokiau ją.

— ...dabar kalba čia, — tęsė toliau Inesa, — kad už pusę milijono pesetų pereitų į sukilėlių pusę ir....

— Tu gyvate! — suriko Pedro bėgdamas prie telefono. — Salin!... Alio, drauge, netikėkite tuo bjauriu melu. Aš ir perėjimas pas maištininkus! Puikus dalykas! O, teisybę pasakius, idiotiškas... Ką? Jis? Na, na... Nenori jums pasakyti, tik man? Tad tuoj atsiųskite jį čia automobiliu. Iki! Tegyvuoja liaudies frontas!

Padėjęs vamzdelį, ekstarnas pažvelgė į Ine-są nieko gero nelemiančiu žvilgsniu, bet don Fernando greit ėmė jį kalbinti.

— Jau sugavau Madridą, — tarė jis. — Sakė, kad tuoj skaitys komunikatus... Ar tamstą tai domina, don Pedro?

— Taip. Atnešk man minkštakrėslį arčiau prie aparato.

Tuo pat laiku iš radio priimtuvo suskambėjo nosinis speakerio balsas, tikrai kastiliškai švelpuojantis:

— Atencion, atencion! Aqui Radio Madrid!..., skelbiame naujausią komunikatą iš mūsų lauko... Pasitvirtina žinia, kad laike trečiojo mūsų kariškų laivų bombardavimo Algeciras miestą, išlėkė oran didelis amunicijos sandėlis, kas pareikalavo kelių šimtų priešų mirčių...

— Priešų, — sušuko įtūžusi Inesa, — ar tautiečių ?!

— Teisybė, kad mums paskandino povandeninį laivą numeris trys, už tai mes sunaikinom priešams dvi kanonierines, torepdininką ir du prekinius...

— Tiek turto nuėjo dugnan, — atsiduso don Fernando.

— Badajoze gatvės kovos tęsiasi toliau, — skelbė radio. — Priešas kiekvieną namą turi paimiti atskirai. Tarp griuvėsių kaip liūtai kovoja mūsų kalmiečiai ir milicininkai. Jų komendanto pavardė pereis istorijon, kadangi į pasiūlymą pasiduoti atsak....

— Veikiai tą pat kalbės apie mane! — sušuko Pedro Cola, po to pridėjo su įtūžimu, ypatingu kariaujantiems ispanams: — Verčiau žūsiu, verčiau susprogdinsiu visą miestą, negu leisiu

užimti jį sukilėliams! Gali užimti sau griuvėsius ir degėsius, bet nieko daugiau!

Tuo tarpu speakeris Madride, paminėjęs apie naujos generolo Molos atakos atžemimą Es-corial kryptimi ir apie trumpą tylą šiauriniame fronte, perėjo prie bendrų žinių:

— Užsieny skelbiamos žinios apie milžiniškus žmonių nuostolius yra smarkiai perdėtos. Pagal mūsų apskaičiavimus, abiejose pusėse drauge iki šio laiko žuvo daugiausiai šešios dešimtys tūkstančių kari...

— Baisu! — prapliupo Inesa. Šešios dešimtys tūkstančių karių! O kiekvienas iš jų turėjo šeimą, gal vaikus ir žmoną, kuri...

— Aš galiu pasakyti, koks yra liūdnas našlės likimas...

Elvira, kaip visuomet, ilgai būtų dejavusi dėl savo liūdnos dalies, bet Pedro trenkė kumščiu į stalą.

— Tylėt! Netrukdyti man klausyt!

— ...iš patikimų šaltinių sužinojome, — gagėjo nosiniu balsu radio priimtuvas, — kad generolas Franco pakaitom už jam teikiamą pagelbą pažadėjo italams atiduoti Balearų salas, o vokiečiams turtingą mūsų koloniją Rio de Oro, kaipo Maroko dalį...

— Fui! — sušuko Pedro. — Gėda išdavikui, pasidavėliui!

— Tad yra žmonių, kurie tiki taip naivioms melagystėms? — nustebo Inesa, nors tėvas meldė ją žvilgsniu, kad tylėtų ir neerzintų komendanto, kuris taipogi replikavo iš vietos:

— Melagystė?! — Jūs netikite tuo, kad italai padeda mūsų priešams? O tie du itališki orlaiviai, kurie sudužo ties Alžyro krantais, apie ką rašė visi laikraščiai, net jūsų melagingi buržuaziški gabalai?!

— Jei Sovietai remia jus...

— Sovietai siunčia tik maistą mūsų badaujantiems miestams...

— E - che, — vėl skeptiškai bambtelėjo Inesa.

— Tu drįsti tuo abejoti?!

— Prašau nevadinti manęs „tu“! Aš su tavim nešveičiau laiptų ir nevaliau batų!

— Nelaimingoji dukterie, žudai save ir mus, — dejavo don Fernando.

Prieš jo numatymą, Pedro neprapliupo baisingu pykčiu, bet nusišypsojo į kažkokią mintį, ištiesė prieš save kojas ir valandėlę žiūrėjo į savo apdulkėjusius batus.

— Sakai, dar niekad nevalei batų, — tarė jis pašiepiančiai žiūrėdamas į Inesą, — bet dirbsi tai nuo šiandien, kad visai formaliai galėčiau vadinti tave „tu“... Na, marš į virtmę šepečio!

Kas žino, kuo būtų pasibaigusi ši scena, nes išdidi senjorita tikriausiai neišpildytų to įsakymo, o Pedro taipogi nenusileistų, jau bent dėlei savo prestižo. Jau, rodos, neišvengiamą sutriuškinimą sutrukdė tuo laiku prieš rūmų vartus sustojęs sunkvežimis, iš kurio išlipo keturi milicininkai, varydami svyruojantį ant kojų civilį žmogų, apsilvilkusį suplėšytais į skutus rūbais.

— Tai Manuelis! — Inesa pirmoji pažino jį. — Dieve, kaip jis atrodo!

— Ką ten „atrodo“, svarbu, kad jis yra, kad grįžta!

— Taip Fernando. Tai šaunus, veiklus žmogus ir nuo šiandien taipogi melsiuosi už jį, nors jo bedieviškumas mane rūstina...

— Galėjo išbėgti užsienin, o tačiau grįžo.

— Nes, — padarė išvadą Pedro Cola, — sukilėliai atsisakė nuo miesto atakavimo, kadangi kitaip Manuelis tikriausiai būtų pabėgęs, kad išgelbėjus bent savo gyvybę.

— Teisybė, teisybė, — pataikavo nudžiugęs storulis. — Na, buvau įsitikinęs, kad mano sūnus ir don Manuelis padarys viską, kas galima, kad tik mus išgelbėti.

Laike to pokalbio, vykstančio viršuj prie langų, inžinierius Manuelis Aznaras drauge su milicininkais, kuriuos jam pridėjo tik miesto komendatūroje, perėjo patio ir po valandėlės atstisotojo „pono komendanto“ akyvaizdoje.

— Esu, — trumpai tarė jis.

Jautė ant savęs klausiantį Pedro žvilgsnį, maldaujantį don Fernando, neatvirai abejingą donos Elviros ir kupiną užuojautos Inesos žvilgsnį.

— Esu tik nuvargęs, — nuramino pirmiausiai ją, bet toliau nežiūrėjo į nieką iš esančių, tik virš jų galvų į... sieninį laikrodį, kurio abi rodyklės veikia turėjo sudaryti stačią vertikalią liniją. Taip, iki šešių valandų po pietų trūko vos dešimties minučių. — Ar šis laikrodis gerai eina? Ar neskuba?

Panašaus klausimo čia niekas nesitikėjo. Pedro šitai užklupo taip, kad jis užmiršo liežuvį burnoje ir neklausinėjo pasiuntinio, kuris arba nudavė beprotį arba, turbūt, užmiršo, kad viso miesto likimas, nuo vakar kabo ant plono plauko!

Tyla truko toliau, bet visi žvilgsniai iš sykio tapo aštresni. Varstė Manuelį, tyrė jo išvargusį, sudraskytą veidą, norėjo išskaityti jame atsakymą, kurį jis paslėpė neperžvelgiama išraiška ir mįslingu tylėjimu. Tas atsakymas turėjo atnešti jiems gyvenimą arba mirtį!

— Privalau pradėti kalbėti, — nusprendė Aznaras sunkiai nugalėdamas pasibjaurėjimą.

Atsikosėjo, atitraukė žvilgsnį nuo laikrodžio apskritimo, pažvelgė į stovinčiuosius prieš jį ir... kvailai nusišypsojo.

— Baisus karštis šiandien, ką? — tarė jis nei šiaip nei taip.

— Jeigu tamsta neturite didesnių rūpesčių, tai mūsų laimė!
— nudžiugo don Fernando de Barrera.

Pedro taipogi lengviau atsiduso, nes, turėdamas mieste tik du senus zenitinius pabūklus, gerokai bijojo orlaivių. Dona Elvira pasiuntė Dangui padėkos žvilgsnį, o don Fernando, žaibo greitumu atgaudamas ūpą, pasakė kažką kartaus apie sudraskytus Manuelio rūbus.

Tik Inesa kitaip išaiškino sau sužieduotinio elgesį, jo mažakalbingumą, dirbtiną juoką, jo klausimą, ar tas laikrodis rodo teisingą laiką, ar neskuba.

—Kiek turime laiko? — paklausė ji pašnibždom, pasinaudodama neatidumu Pedro, besiraitančio juokais iš don Fernando „sąmojus“.

— Aštuonias minutes!

IX

Į Pedro reikalavimą Manuelis turėjo pirmiausiai išaiškinti, kodėl grįžo gerokų dešimt valandų vėliau, negu turėjo grįžti. Taigi naktį, kai jis radosi jau šioje fronto pusėje, šoferis įsuko automobilį didžiulėn kažkokios bombos ar granatos išrauston duobėn. Neturėjo šviesų, skubėjo, tada nieko nuostabaus. Šoferis vietoje žuvo, Manuelį gi tik rytą kaimiečiai ištraukė iš po sudužusio automobilio.

— Visą dieną ėjau pėsčias, niekur negalėdamas išnuomoti mulą, ar arklį. Vos prisivilkau iki galutinės tramvajaus stoties. Ieškojau tamstos miesto komendatūroje, kur mane areštavo ir atvežė čia.

— Aha. Tvarkoj. O kokį atsakymą tamsta atnešate nuo anų?

— Truputį neaiškų.

— Tai reiškia? — Pedro suraukė antakius, don Fernando sustingo.

— Šiandien aštuonioliktą valandą...

— Kitaip, — įterpė Inesos tėvas, — už septynių minučių.

— ... čia atskris jų orlaivių eskadra, iš kurių nukris arba nekalti atsišaukimai, arba... bombos. — Sprendimas reikalui vieno iš tų dviejų eventualumų turėjo nukristi šiandien po pietų.

— Tai negalimas daiktas! Negalimas daiktas, kad mano sūnus duotų tokį atsakymą!

— Tamsta įspėjote, don Fernando. Šį atsakymą man davė kareivis su akmens širdim, kurią veltui stengiausi sujaudinti.

— Nesusipratimas, kad tos eskadros komendantu nėra mūsų Ramonas, kaip mus čia klaidingai painformavo!

— Už tai mano informacijos bus labai aiškios, — suniurzgė Pedro Cola. — Sustatysim visą jūsų šimtinę prie sienos ir lauksim. Jeigu iš dangaus nukris atsišaukimai, tai nieko. Bet jeigu bombos, egzekucinis būrys ims dalinti salvas!

— Dievas pasmerks tave už tai, nenaudėli,

— tyliai sumurmėjo dona Elvira, bet Pedro turėjo gerą klausą ir atsakė iš vietos:

— Dievas yra su mumis, ką liudija baisi mirtis liepsnoje to kvailio, kuris tas skerdynes paruošė, žandarų generolo Sanjurjo! Draugai, išvesti man tą ketvertą ir sustatyti juos patio kampe. Nuo jų pradėsime. Kiton ketveriukėn paskyriau admirolą, burmistrą ir du zakristijonus.

— Įsakymas, drauge komendante!

— Na, tai eime, — tarė ramiai inžinierius Aznaras.

Padavė ranką sužieduotinei, don Fernando savo seseriai ir išėjo iš kambario, apsupti milicininkų. Ant laiptų Inesa padėkojo Manueliui, kad jis taip kilnadvasiškai pamelavo jos tėvui; kadangi ji be vargo įspėjo, kad sukilėlių eskadros vadu yra Ramonas.

— Bet nesmerk jo, — užstojo jį Aznaras.

— Vargšas raitėsi iš skausmo. Norėdamas jus išgelbėti, kelis kartus telefonavo į Seviliją, bet susijungimas nutrauktas. O jei išakymas nebuvo atšauktas, tai...

— Suprantu, suprantu, — sušnibždėjo ji. — Manueli, kurio šiandien?

— Rugpjūčio penkiolikta.

— Penkiolikta... Šiandien turėjo įvykti mūsų jungtuvės. Turėjome už parankių eiti prie altoriaus taip, — čia jos balsas užlūžo, — taip, kaip dabar einam į...

— Ir kaip eisime visą amžinybę, — ne mažiau susijaudinęs pridėjo Manuelis Aznaras, bedievis, donos Elviros nuomone. — Inesa, kaip gerai, kad ten... — jis parodė dangų, — nueisim drauge ir vienu laiku!

Antra pora vedė visiškai kitą pasikalbėjimą:

— Galvą aukštyn, broleli. Gal ta eskadra neatskris...

— Ak, nepamink man jos! Kai pagalvoju, kad tie prakeikti orlaiviai pirkti už mano pinigus, kraujas mane užlieja iš pykčio.

— Kartoju tau iš prieš dvidešimties metų: kas uždirba žmonių skriauda, juo labiau kariškais pristatinėjimais, tas bus nubaustas arba pragaro ugnimi, arba žemėje kančiomis ir...

— Tylėk, boba, arba taip duosiu tau į... O, ką matau, ponas burmistras!

Burmistras vedė eiseną šimto įkaitų, kuriuos neseniai atvežė čia iš kalėjimo. Buvo tarp jų kunigų, vienuolių, turtingų pirklių, vyresnių valdininkų ir keliolika pensijon išėjusių karininkų su senyvu admiralu priekyje. Jis žengė apsvilkęs paradiniu munduru ir taip linksmu veidu, kad buvo reiškiamas baimė, ar jis nepamišo. Dauguma turėjo veidų išraiškas, kaip per laidotuves, o nerimas augo palaipsniui, artėjant 18-tai valandai. Kai iki jos stigo nepilnų penkių minučių, don

Fernando de Barrera, kuris be perstojo žiūrėjo į laikrodėlį, iširdęs sviedė jį į prūdą.

— Pssst! Girdite?!

Kaip peiliu nukirtus, nutilo visos kalbos. Visų žvilgsniai pakilo dangun. Įkaitai, milicininkai, moterys, vyrai, visi, visi ėmė klausytis:

Ne, tai ne vabzdys, deja. Švelnus dūzgimas darėsi kaskart aiškesnis, greit perėjo į gerai pažįstamą moterų burzgimą. Pagaliau pasirodė orlaiviai, kažkas ėmė juos skaičiuoti:

— Vienas... du... trys... penki... septyni. Visa eskadra!

— Mano eskadra, už mano milijonus, carrrramba! — nusikeikė don Fernando. — Ne, tai absurdas, kad jie norėtų pražudyti mus, savuosius! Atsišaukimai! Tikriausiai mėtys atsišaukimus, pamatysite!

Sugriaudė du zenitiniai pabūklai, vieninteliai, kokius čia turėjo. Po to danguje sužibo balti debesėliai, toliau nuo eskadros, tačiau, nežiūrint to, vidurinis orlaivis keistai susisupo, po to ėmė kristi jūron, kaip akmuo.

Milicininkai sušuko iš džiaugsmo, bet garsiausiai iš visų džiaugėsi don Fernando de Barrera.

— Vargšas tėvelis nedasiproti, kas vairuoja tą mašiną, o aš gal jau negalėsiu pasimelsti už Ramono sielą, — pašnibždom tarė Inesa Ma-nueliui.

Tuo tarpu likę orlaiviai ramiai skrido toliau, akies mirksniu atsirado ties fabriku kvartalu ir apibėrė jį... bet ne popieriais.

Suskambėjus sprogimų aidui, Pedro Cola priėjo prie įkaitų ir su pagarba nusilenkė jiems. Norėjo parodyti jiems, kad jis taipogi pataikys elgtis taip, kaip caballero, ar kaip mandagus, riteriškas geros kilmės ispanas.

— Labai man nemalonu, gerbiamieji ponai, iš tikro, bet mano įsakymas taipogi turi būti įvykdytas, — tarė jis be

ironijos atspindžio. — Ar kas iš tamstų turi kokį galimą išpildyti norą?

— Turiu! — ryžtingai suriko don Fernando. — Noriu, kad jus visus perkūnas nutrenktų!

— O tamsta, dona Inesa?... Gal liepti priskinti tamstai rožių?

— Ne. Prašau nežudyti gėlių, juk tai ne žmonės!

— Aš maloniai prašau, kad tamsta pareikštumėt kokį norą. Meldžiu tamstą to!

— Aha, tave jau graužia sąžinė! — sumurmėjo Elvira.

— Jeigu tai galima, — prabilo Inesa po trumpo galvojimo, — tai norėčiau dar kartą išgirsti Granadoso liūdną „Ispanų šokį“.

— Galima, galima, pats eisiu užstatyti plokštelę.

Nubėgo į rūmus, surado pageidaujamą plokštelę, pastatė patefoną ant lango, kad kieme geriau girdėtųsi, bet staiga viską užslopino antros bombų serijos trenksmas, jau arčiau, prie katedros.

Egzekucinio būrio vadas ėmė varyti pasmerktuosius prie sienos; atėjo laikas atsisveikinti visam amžiui.

— Manueli, aš turiu tik vieną ranką. Tad tu mane apkabink ir spausk tvirtai, labai tvirtai!

— Brangiausioji mano ir didvyriška mergina!

— Melskimės už mūsų priešus...

— Teta, čia nėra jokių priešų Tai mūsų broliai! Taip pat, kaip mes, myli tėvynę, tik mus visus apėmė naikinimo pašėlimas, kuris bematant praeis, o laikas užgydys visas žaizdas...

— Bet manęs tuomet jau nebus, — verksmingai pridėjo don Fernando.

— Manueli, klausykimės mūsų numylėtą melodiją.

Neilgai ji galėjo klausytis, kadangi orlaiviai, kurie buvo nuskridę toli ties vynuogynų jūra, grįžo, kad numetus ant

nelaimingo miesto likusias savo sunkias bombas. Pikta lemiantis aštuoniolikos galingų motorų užimas artėjo, slopino žmonių balsus taip, kad reikėjo šūkauti.

— Skrenda į mus! — šaukė Pedro, bėgdamas per patio prie savo milicininkų. — Turime baigti... Pasiruošę?

— Esame pasiruošę... Salin su raudonųjų ir fašistų tironija! Šalin! — sušuko Manuelis Aznaras, demokratas iš kraujo ir kaulų.

Kai egzekucinio būrio kariai pakėlė prie akių ginklus, Inesa sušuko kiek oro turėdama plaučiuose:

— Tegyvuoja Ispanija!!!

Jai pritarė visi pasmerktieji, visi milicininkai. Po to trinktelėjo šūvis. Tuo pat laiku ant vilų kvartalo nukrito paskutinės bombos.

Viena iš jų, sverianti virš dviejų šimtų kilogramų, pasirinko sau don Fernando de Barrera rūmų patio, akies mirksniu paversdama jį žmonių, gėlių ir medžių kapu. Nukirto net pašaliuose augančius kiparus, amžinai liūdnuos, nors dangus ties jais visuomet taip džiaugsmingai melsvas, kaip kad jį būtų nudažęs pats Murillo, neištirtas pintor del cielo!

Tuo dangumi su pragarišku triukšmu praskrido šeši plėšrūs, metaliniai paukščiai; septintas paskendo jūroje. Atlikusi naikinimo darbą, nušlavusi kelis šimtus priešų - tautiečių, eskadra grįžo į savo buveinę tarp kalnų.

Greit tilo aštuoniolikos motorų Urzgimas, lygiai greit gėso paskutinės aimanos Pedro, kuris gyveno ilgiau už kitus apie pusę minutės.

Pagaliau nutilo visi garsai, tik stebuklu išlikęs patefonas iki galo grojo Granadoso „Danza española”, o stebuklinga melodija sklido į patio, kepinamą negailestingos, kaip mirtis, saulės kaitros.

NETIKĖTUMAS GRANADOJE.

Skambutis suskambėjo devynis kartus, o Juozapas Syrekas nė nesuvirpėjo.

— Pone Juozapai, juk telefonas!

— Girdžiu, pone šefe, bet turiu tik dvi rankas... po galais!

Keletas klientų ėmė juoktis, už tai Izaokas Geldbergas rūščiai suraukė antakius; jeigu tarnautojas jam taip būtų atsakęs apmirusiame sezone, iš sykio išlėktų iš tarnybos! Bet birželio mėnesi viską reikia pakelti, reikia... nuosavame biznyje... būti kantriu personalui, tuo labiau, jeigu visas personalas susideda iš vieno valdininko, nes išsiblaškiusios praktikantės ir pasiuntinio neverta skaityti.

Izaokas tik atsiduso ir pats priėjo prie telefono.

— Čia kelionių biuras „Mundus“. Kuo galime tarnauti? — tarė vienu atsikvėpimu, trokšdamas nežinomam klientui iš karto primesti greitą pokalbio tempą. — Traukinys į Kielcus, tas naujasis?... Koks vėl naujas? — pridėjo tyliau, po to laisva ranka ėmė vartyti nepaprastai sutrinto „Sausumos ir oro kelių tvarkaraščio“ lapus.

Visą kelionių tvarkaraštį Juozapas Syrekas turėjo mažajame piršte. Tuo laiku, kai Geldbergas vis dar ieškojo ano traukinio į Kielcus, ponas Juozapas, neatitraukdamas žvilgsnio nuo užpildomo blanko kažkokiai skaitlingai iškilai, tuo pat laiku iš atminties dalino įvairias informacijas klientams, kurių minia laukė anapus skrynios.

— Tamsta klausiate apie antrą klasę? Dvidešimt auksinų, dešimt.

— Kada išeina rytmetinis greitasis traukinys į Krinică?

— Septynios, trisdešimt penkios, ponia.

— O kada dabar ateis iš Radomos?

— Greitasis ar paprastas?

- Kam aš turėčiau važiuoti greituoju? Tai brangiau ir...
- Paprastas ateina dešimtą dešimt, pone.
- Ui, tai aš jau bėgu į gelžkelio stotį!
- Ak, pone, nelaimė! Mano sūnus Demblinoje nukrito nuo arklio ir...
- Arčiausias greitasis išeina penkioliką, trisdešimt.
- Ak, tik po pietų!.. Ką padarysi. Prašau bilietą antr...
- Malonėkite, ponias, truputį palaukti, esu valandėlei užimtas.
- Geeerbiamas pone...
- Degtinės, alaus ir silkių kvapas smogė veidan įsigilinusiam darban „Mundus“ firmos raštininkui; naujas klientas bemaž pakibo ties juo.
- Ei, dėžė įlūš, — tarė Syrekas, nepakeldamas galvos toliau.
- Dėžė nelūš, bet mano senė pritrenks mane, kai pagaliau atvyksiu į Otvočką Eina ten eppp, pone, šiandien koks traukinys?
- Žinoma, galiu tamstai išvardinti aštuoniolika traukinių.
- Kam? Ir taip neatsiminsiu. Duok tamsta trečios klasės bilietą.
- Malonėkite tamsta truputį palaukti, esu valandėlei užimtas.
- Maloningas pone, aš paimsiu bilietą net iki Zakopanės, duosiu jums uždirbti, bet jūs turite patarti man, kaip pervežti ten mano šunelį.
- Mokestis už šuns pervežimą pažymėtas puse trečios klasės bilieto kainos paprasto traukinio, nors tamsta važiuotumėte ir pirma klase greituoju.
- 'Tai ir taip nepaprastai daug!
- Tuomet jis važiuos pagal penktos tabelės tarifą. Ar jis sunkus?

— Sunkus? Kas, mano Fifi sunkus?! Ką tamsta kalbate! Štai, prašau tik pažvelgti... Fifi, mylimas, pasisveikink su ponu, paduok jam kojytę.

— Dovanosite, ponია, bet neturiu laiko pažinties užmezgimui, net taip garbingų... Jeigu šuo nesveria daugiau dešimties kilogramų, tai užmokestis iki Zakopanės bus vos du auksinai su skatikais. Tačiau reikia šunį patalpinti narvelyje, arba dėžutėje, kad...

— Fifi turėtų važiuoti dėžutėje? Niekuomet, kol aš gyva, suprantate tamsta?! Niekuomet! Geriau atsisakyčiau kelionės ir geležinkelis neuždirbs!

— Nesukite, ponია, galvos eppp ponui, nes mes laukiame ir...

— Nekreipiu dėmesio į nežinomus girtuoklius!

— Nežinomas? Na, tai tuoj susipažinsim su gerbiamu šuneliu ir su jo mamyte. Tamstos eppp leisite, kad persistatysiu, esu...

— Nenoriu žinoti, kas tamsta esate, o jūs, ponai iš „Mundus“ firmos, daugiau nepamatysite manęs čia! Fifi, einam iš čia, saldusai mažyti...

Ponია su šuneliu išėjo, bet už tat paliko po savęs žiupsnelį smagumo, kuris skaitlingiems klientams sumalonino laukimą. Pagaliau Juozapas Syrekas sutvarkė bilietą ekskursijai ir ėmė atleidinėti „individualistus“, kas ėjo žymiai greičiau; jau po 11-tos valandos kelionių biuras „Mundus“, nesenai dar pilnas klientų, ištuštėjo, kaip iššluotas.

— Taip turi atrodyti jūros potvynis ir atoslūgis, — sumurmėjo jis, po to staiga ėmė trinti delnus iš džiaugsmo, — ryt tai pamatysiu pagaliau!

Nuo rytojaus jis turėjo pradėti savo mėnesio atostogas, kurias ruošėsi praleisti Gdynėje. Septintą, 8 minutės išvažiuos

greituoju ir dvyliktą, dvidešimt devynios išvys jūrą, kiek ji matosi iš Gdynės gelžkelio stoties.

Išvys ją pirmą sykį gyvenime! Iki šio laiko taip susidėjo aplinkybės, kad dar niekad jos nematė, nors pardavė, turbūt, jau virš tūkstančio bilietų į įvairias pajūrio vietas. Būdamas bedarbiu ir iki valiai turėdamas liuso laiko, negalėjo sau leisti nusipirkti papigintą bilietą „Jūros šventės“ dienoje. O po to, kai pagaliau susirado šią tarnybą ir vėl ėmė uždirbti, nebuvo laiko važinėjimams. Praėjusiais metais turėjo tiek darbo, kad privalėjo atsisakyti nuo atostogų, už tai aiškiai pažymėjo sau ir Geldbergas sutiko su tuo, kad šiais metais, tai yra 1935-aisiais, atostogas pradės birželio 20 dieną.

— Tai yra ryt, — kartojo jis svajodamas. — O, jūra, jūra, kokia tu esi tikrumoj?

Seniau jam rodėsi, kad jis puikiai ją pažįsta, nors niekad jos nematė, bet dabar ėmė kilti abejonės. Garlaivių linijos skelbimuose net galingasis Atlantas atrodė prastai: buvo lygus, kaip stalas, ir nusižeminęs šliaužiojo milžiniškų garlaivių papėdėse; tuo tarpu apysakose, kokias Juozapas perskaitė paskutiniu laiku, pirma geresnė jūra pagal taisyklės šėlo, staugė, be perstojo tykojo pražudyti žmones ir skandino jiems laivus.

Naudodamasis trumpa laisvo laiko akymirka, šliaužiojo žvilgsniu spalvotomis turistinėmis reklamomis, dengiančiomis kiekvieną liuosą biuro sienos sklypelį. Štai pavyzdžiui žinomos vietos Cannes reklama; keletas palmių ir pliažas, o į kairę nuo jo jūra skalbiamo dažo spalvos. Ba, bet čia šalia „French Line“ plakatas, jame „Normandie“, didžiausias pasauly garlaivis, (79.000 tonų!) režiantis žalsvą vandenį! Iš kitos gi pusės „Cunard Express Service“ skelbimas, ir šiuo kartu jūros spalva vėl kitokia. Tad kaip, po velnių, yra iš tikro?

— Iš tikro... iš tikro nežinai kas atsitiko. — Tai tarė uždusiusiu balsu kažkoks senas žydas, kuris kaip tik dabar

įpuolė į biurą. — Tamsta pasakei man, kad iš Radomo ateis po dešimties dešimt.

— Na, ir ką, pasivėlavo?

— Priešingai. Atėjo punktualiai, tik be jos, be jos!

Senas žydas buvo nepaprastai susijaudinęs. Stotyje jam pasakė, kad sekantis traukinys iš Radomo ateina 11-tą. Greitasis. Laukė iki vienuoliktos ir vėl jį sutiko apsvylinimas. O juk Ruchla aiškiausiai parašė, kad atvažiuos į Varšuvą šiandien, birželio 19-tą, tad, turbūt, kas atsitiko, o tfu, tfu, tfu, kad neužburtų !

— Maloningasai pone, ką visa tai gali mums rūpėti.

— Kaip tai, ką? Jeigu, prileiskime, Ruchlos vagonas nutrūko ir atsistojo sau kur pievoje, tai kas turi žinoti tai kas, jei ne jūs, iš „Mundus“?!

— Visuomet kliento teisybė, — taikliai tarė Geldbergas.

Tad Syrekas šį klientą „perleido“ kantriam šefui, o pats parėmė alkūnes ant rašomojo stalo, veidą paslėpė delnuose, pirštų galus sukijo į ausis ir... svajojo, svajojo, svajojo.

— Ryt pažinsiu jūrą, pasinersiu joje iki kaklo. Ryt šiuo laiku... — (žvilgterėjo į laikrodėli, buvo lygiai pusė dvyliktos) — privažiuosiu Tčevą.

Nenujautė, kad likimas paruoš jam netikėtumą!

Sekančių trijų valandų laikotarpį atleido virš šimto klientų! Taip įtempto darbo pasekmės turėjo būti apverktos; praktikantė prie mašinėlės nusilaužė nagą, Geldbergas kasoje leido sau įsukti netikrą dviejų auksinų monetą, o Juozapas Syrekas baisiai užkimo.

— Einu pietums, — taip juokingai užgiedojo jis, kad visi prapliupo juoku.

Tačiau pirm, negu jis spėjo išeiti, prieš stiklines biuro duris sustojo gražus auto, gerai čia pažįstamas.

— Ak, Sotonskis! — cytelėjo praktikantė ir kaip audra įpuolė į kambarėlį už biuro, kad ten kuo greičiausiai pavirsti dievybe.

Tuo pat laiku Geldbergas sugriebė už rankos savo valdininką.

— Pone Juozapai, dabar tamsta negalite pasišalinti, — tarė jis maldaujančiai, — atvažiavo grafas Sotonskis Ponas grafas! — pridėjo jis pabrėždamas ir gan garsiai, kad visi klientai galėtų tai išgirsti. — Gal vėl ruošiasi kelionėn aplink Afriką.

Kelionė aplink Afriką! Tad yra tokių laimingųjų net šiais kriziškais laikais?!... Visų klientų žvilgsniai nukrypo į duris. Biure užviešpatavo mirtina tylą, trukdoma tik kojų švaistymo, kuriuo Geldbergas sveikino pažįstamą svečią, ir drauge šių namų savininką, nors šis dar neįėjo į biurą... Kol pagaliau!...

— Žemiausias pono grafo tarnas... Puolu į kojas...

Syreką pirmiau pykino šefo nusižeminimas prieš jo jaunąjį šeimininką, bet tai visiškai pasikeitė nuo tos dienos, kurioje praktikantė Misė padarė nepaprastą atidengimą: „Mūsų ponas Juozas yra nepaprastai panašus į Sotonski!“ Nuo tos akimirkos jis visai malonia akim žiūrėjo į turtingąjį ponaitį, net vadino jį, Izaoko nepasitenkinimui, „simpatišku, šauniai mandagiu buliumi“.

— Kuo galiu tarnauti ponui grafiui? Nes jeigu eina reikalas apie nuomą, kurią truputį užtesiau, tai reikalai taip pagedo, kad...

— Bet ne, nee. — Nuobodulio apimtame veide pasirodė nuoširdaus neigimo išraiška. — Šiuos reikalus atlieka mano namų administratorius. Ateinu bilieto. Ateinu pats, nes mano kamerdineris išvažiavo atostogoms.

— Ak, tos atostogos, tos atostogos, — atsiduso Geldbergas, žvilgsniu pritrenkdamas Syre-ką. — Baisūs laikai, pone grafe. Šiandien tarnai išvažinėja sau į įvairias maudykles, o mes... tamsta, ponas grafe, asmeniškai, turbūt...

— Taip, taip, — („taip“ Sotonskis tarė „angliškai“, kame Syrekas „deja“ užmiršo jį pamėgdžioti). — Atėjau asmeniškai bilieto via Berlynas, Paryžius, Barcelona iki Gibraltaro.

— Iki Gibraltaro! — Per susirinkusius perėjo nustebimo šnibždesys.

— Iki Gibraltaro! — su perdėjimu šūktelėjo panelė Misė, trokšdama atkreipti į save dėmesį, bet veltui.

— Iki Gibraltaro! — Geldbergas mintyse stengėsi apskaičiuoti „Mundus“ firmos uždarbį ant to bilieto; — puiki kelionė, duodu žodį.

— Nee, bjauriai nuobodi ir varginanti, bet ką turiu daryti, jei orlaivyje sergu, o mano prietelius, grįždamas iš Indijos į Kanadą, tik Gibraltare susilaikys su savo jotu.

— Su kuo, pone grafe?

— Na tiesiog, su jotu. Jis turi puikų garinį jotą, kuriuo praėjusiais metais apiplaukėm Afriką. Taip... Ak, teisybė, jūs čia sakote „jachta“, vietoj „jot“. Labai juokinga, hi, hi, hi... 0 šiais metais...

Sotonskis ilgai kalbėjo apie savo būsimą kelionę į Kanadą ir ten jo laukiančias medžiokles prieteliaus gėrybėse, kažkokio lordo, su kuriuo kadaise draugavo Oxforde. Nė trupučio nemelavo; iš tikro turėjo daug prietelių tarp jaunųjų anglų aristokratų ir iš tiesų jau apkeliavo pusę pasaulio, bet kam jis apie tai čia kalbėjo?

— Tas mulkis nori mus užimponuoti, — išsireiškė Syrekas prieš metus, kai dar nežinojo, kad „mulkis“ taip yra panašus į jį iš išvaizdos. — Intelligentiškumu nenusideda, tad nori mus apakinti savo turtingumu. Snarglius!

Tame buvo daug teisybės. Sotonskis, nežiūrint savo dvidešimt penkių metų, turėjo būdą vaiko, kurį pirmiausiai džiugina brangus žaislelis todėl, kad gali girtis juo prieš neturtingesnius vienmečius. Tad jam teikė ypatingą malonumą, kad Geldbergas pakši iš susižavėjimo, kad ponas Syrekas pavydžiai dūsauja, kad panelei Misei akys paviršium lenda, kad

keliolika nepažįstamų firmos „Mundus“ klientų žiūri į jį, kaip į pasakų karalaitį.

— Taip, taip, mes čia sau šnekam, šnekam, o aš turiu kelis svarbius pasitarimus prieš savo išvažiavimą. — „Pasitarimai“ turėjo būti tos pat rūšies; dar šautuvų dirbėjas, siuvėjas, kurpius ir keli kiti Sotonskio aprūpintojai nežinojo apie naują jo kelionę, taigi reikėjo jiems apie tai pranešti ir vėl pergyventi malonumą žmoniško nustebimo, solidžiai pagrįsto pavydu.

— Bilietas bus paruoštas už valandos, pone grafe. O pasas?

— Yra, yra, vizas taipogi jau turiu. Taip, bet nespėjau įsigyti valiutų. Reikalauju, prašau žymėti... šimtą markių, tūkstantį frankų, tūkstantį pesetų ir, pasakysim drauge, apie du šimtus svarų. Kiek tam reikia auksinų?

— Apie šešis su puse tūkstančio be bilieto.

— Tad lygiam skaičiui duosiu tamstai aštuonis tūkstančius. Eventualią gražą, sąskaitą, bilietą ir pasą prašau man atsiųsti... atsiųsti... hm...

— Gal į stotį, į traukinį?

— Puiki mintis! Iš tiesų puiki, nes tamstos žmogus taipogi sutvarkys mano bagažą, kuris jau nuo vakar ilsisi stotyje. Taip man padarė mano kamerdineris, kuris...

— Išvažiavo atostogoms, — įterpė Juozapas Syrekas, išalkęs, tad piktas ir su pasiilgimu laukiantis plepio Sotonskio išėjimo.

— Tikrai išvažiavo, bet iš kur tamsta žinote apie tai? Ar gal tai tamstos pažįstamas, arba prietelius?

Šiuo būdu Sotonskis keršijo už tai, kad šis išdrįso nutraukti naują jo monologą. Juozapas

Syrekas būtų ponaičiui atsilyginęs tuo pačiu, bet Izaokas Geldbergas budėjo, tai yra, gnaibė savo neklusnųjį tarnautoją, ir laimingai nustūmė audrą.

— štai kvitas iš stoties. Su šiuo tamstos žmogus paims mano bagažą, lieps jį pernešti į miegamąjį skyrių, kokį man rezervuos, ir lauks ten, kol grįšiu. Už savo gaišatį gaus apščiai

alui!... Taip, tai būtų viskas, ką? Tai iki pasimatymo, pone Geldbergai... Ak, teisybė, būčiau užmiršęs sumokėti.

Sotonskis grįžo prie dėžės, nerūpestingu judesiu išėmė iš palto kišenės pundelį pinigų, mažiausiai penkiasdešimt banknotų po 500 auksinų. Naujitelaičių! Žvilgsniu, iš kurio žvelgė rasio kvailio džiaugsmas, apvedė sustingusius veidus klįjėtų, sulaikančius kvėpavimą dėl per daug didelio susijaudinimo; dar pasaulyje vaikšto žmonės, kurie turi tiek turto ir kurie gali švaistytis pinigais!

Bet iškalbinga tylą truko toliau. Tik Sotons-kiui išėjus, paleido darban liežuvius:

— Tai man turčius! Svaido tūkstančiais, tartum tai būtų pusės auksino monetos!

— Nėra pasaulyje teisingumo! Kadaisė vagis apsvaigino mane ir pabėgo su maišeliu, kuriame turėjau dešimt auksinų. O kiti palto kišenėse nešioja tokių banknotų pluoštus ir nieko. Niekas jų neapvagia.

— Žmogus, pone, su vargu išsiruošė kelionei į Ciechocinką ir galvoja, kad, pone, Dievas žino kas, o šis čia Afrika, pone, Indija, Kanada, pone!

— Taip, tai man tikra kelionė, tai suprantu, — tendentiškai tarė Izaokas Geldbergas, vartydamas akis savo tarnautojo pusėn, išeinančio pietums. — Berlynas, Paryžius, Barcelona, tai ne mūsų skurdūs miestpalaikiai. O jei man nebūti ten, tai bevelyju sėdėti namie ir taupyti skatikus geresnei ateičiai. Reikia būti visišku asilu, kad šiais sunkiais laikais praleisti savo mėnesio pajamas pamatymui... ko, Gdynės? Fi!

Juozapas Syrekas išgirdo tik dalį šefo monologo, bet suprato, kam jis skirtas.

— Senis nori suteršti man atostogas, gal net panorės jas nuo manęs atpirkti, — sumurmėjo jis, žengdamas į artimiausią valgyklą. — Nieko iš to! Ryt važiuoju ir baigta... Teisybė, — atsiduso po valandėlės, — kad pono grafo kelionė, šuo jam

veidelį laižė, bus visai kitokia. Ak, kaip šiandien norėčiau būti tuo kvailu Sotonskiu!

Nenujautė, kad šiandien, būtent, likimas paruoš jam didelį netikėtumą!

Pusantros valandos Izaokas Geldbergas lakstė iš bankelio į bankelį, medžiodamas prakeiktus pesetus. Markes ir frankus gavo iš karto, kiek sunkiau buvo surinkti net du šimtus svarų sterlingų, bet blogiausiai sekėsi su pesetais. Na, ką gi, po pietų didieji bankai neveikia, be to, Varšuvoje Ispanų valiutos reikalavimas yra mažas.

Netrukus visas kvartalas žinojo, kad „Mundus“ ieško „pesetų“ ir tai ne „Brief“, bet „ausgerechnet Geld!“ Pagaliau, kažkur atsirado šimtas pesetų, antroje kontoroje iškeitė du šimtus, o pas vieną apelsinų importininką net apie penkis šimtus. Viso aštuoni šimtai, vietoj tūkstančio, kaip reikalavo Sotonskis, bet geriau aštuoni šimtai, negu nieko.

Geldbergas išėjo svetimoms valiutoms pats, nenorėdamas personalo įslaptinti jį tai, kiek jis šiame biznyje uždirbs. Ir uždirbo gerai, bet gobšumas liko nubaustas. Grįžęs, duryse susidūrė su grupele žmonių, kurie garsiai peikė „Mundus“ netvarką ir grūmojo, kad eina į „Orbis“, nes ten nereikia taip ilgai laukti.

— Jau apie dešimt išėjo be bilietų, — piktai tarė Moniekas Geldbergas, gimnazistas, kuris po pamokų padėdavo tėvui biure. — Kur sėdėjai tiek laiko, tėve?... O grafas taip pat nevažiuos, nes nėra miegamojo.

— Kaip tai nėra? Ar skambinote į „Vagons-Lits“?

— Ne! — atsakė Syrekas. (Tas bjaurus gojus šiandien leido sau!) — „Vagons-Lits“ neturi nė vienos lovos šiai dienai, rytojui ir taipogi poryt dienai. Briuselio paroda, suprantate, šefe?

Izaokas ėmė sau pešioti barzdą, tarytum norėdamas su šaknimis ją išrauti. Tokia bjauri žinia, o biure spūstis, triukšmas, ir kaip čia sukaupti mintis; nes reikia ką nors daryti,

reikia bent pranešti grafui, kad miegamojo nėra, reikia paprašyti jį naujo parėdymo. O kur skambinti, kur ieškoti pono Sotonskio?

Laimei kiek vėliau pats Sotonskis paskambino, kadangi jau spėjo užmiršti, kurią valandą išvažiuoja jo traukinys.

— Dvidešimt antrą, trylika, bet kas liečia miegamąjį, tai...

Šaunusis klientas nepaprastai susirūpino, kad nėra. Atidėti išvažiavimą? Ne, ne, privalo išvažiuoti šiandien, kad suspėtų į susitikimą su prieteliu — lordu Gibraltare. Tad dabar važiuos paprasta pirma klase, Berlyne tikriausiai prie traukinio prikabins antrą miegamąjį vagoną ir tolimesnę kelionę galima bus atlikti „žmoniškai“. Kad tik firmos „Mundus“ išsiųstasis užimtų gerą vietą jam, Sotonskiui, kuris „nuo vaikystės“ turi paprotį ateiti stotin tris minutes prieš traukinio išvažiavimą.

— Prašau būti ramiu, pone grafe; mano žmogus rezervuos tamstai geriausią vietą, kokia bendrai bus traukinys. Už tai atsakau aš!

Vieno sunkumo atsikratė, liko antras, žymiai blogesnis: Juozapo Syreko atostogos. Tos atostogos turėjo prasidėti ryt — šitai Geldbergas iškilmingai pažadėjo dar praėjusiais metais — bet kas galėjo tuomet numatyti, kad 1935 metais firma „Mundus“ taip smarkiai išsivystys!

Dabar dirbo penkiese! Pasiuntinys saugojo telefoną, praktikantė sėdėjo kasoje, Izaokas, Moniekas ir Syrekas pardavinėjo bilietus, negalėdami suskubti, o nuo rytojaus čia turėjo nebūti Juozapo Syreko, to, kuris vienas dirbo už tris? Ne, tai negalima, tai prilygtų katastrofai! Jis turi atsisakyti atostogų, nors tai turėtų kainoti firmai penkiasdešimt auksinų! O kad ir šimtas! Ui, ar ne per daug? Ir nuo ko pradėti taip opias derybas?

Pagaliau pasitaikė proga. Atleidus minią klientų ir laikrodžiui išmušus septynias, Juozapas Syrekas ėmė išdidžiai tuštinti savo stalo stalčius; rodė, kad prieš atostogas sąžiningas darbininkas privalo padaryti tvarką dokumentuose, kokius jis vedė.

— Tai šiandien buvo darbas, — tarė jis, kratydamas kasiniais talonais, o po to su piktu pasitenkinimu pažvelgė į šefą. — Įsivaizduoju sau, kas čia dėsīs nuo rytojaus, hi, hi, hi, — (jau puikiai pamėgdžiojo skoningą Sotonskio juoką), — be manęs!

— Mylimas pone Juozapai, — skubiai nustvėrė Izaokas, — aš žinau, kad tamsta neap-leisite manęs karščiausiam laike. Aš tamstai atlyginsiu tai!

— Gaila kalbos.

— Aš nupirkčiau nuo tamstos atostogas už...

— Už dvidešimt auksinų, ką? Hi, hi, hi.

— Ne, už šimtą!

— Juokdarys iš tamstos. Mano algelė išneša šimtą aštuoniasdešimt, o tamsta...

— Tad norite net šimtą aštuoniasdešimt? Ha, tebūnie ir taip...

— Noriu pasilsėti, suprantate tamsta? Jau trys metai neturėjau atostogų!

— O aš niekad, pone Juozeli, niekad, nors turiu jau keturias dešimtis!

— Noriu, pagaliau, pamatyti jūrą.

— Ji neišdžius iki ateinančių metų. O du šimtai auksinų...

— Du šimtai auksinų, — pakartoto susimąstydamas Syrekas.

— Tai taika, pone Juozuti ?

Nespėjus ponui Juozui atsakyti, j biurą įpuolė senyvas izraelitas, supykęs iki paskutinių ribų.

— Nelaimė! — suriko jis. — Zy yst nyst angekimen!

— Tai yra tas, kuris buvo čia po pietų ir klausė artimiausio traukinio iš Radomo, — tyliai tarė Moniekas; tas berniukas turėjo gerą atmintį.

Tuo tarpu atvykėlis jau atsikvėpė ir skausmingu balsu ėmė pasakoti apie savo rūpestį, apie savo baimę. — Duktė rašė, kad atvažiuos šiandien, tai yra birželio 19 dieną, prašau štai laiškas. Koks gražus raštas, ką?

Tad jis atėjo į stotį syki, du sykius — trys, keturi, penki traukiniai jau atėjo iš Radorao, šimtai žmonių jais atvažiavo, tik Ruchla ne. O jis nematė dukters nuo jos jungtųjų dienos, jau penki metai!

— Bet ką mums tai gali rūpėti? — nutraukė Geldbergas, supykęs, kad senas nuoboduolys pertraukė jam taip svarbias derybas su Syreku.

— Wusyst?! — suriko atvykėlis. — Ar „Mundus“ yra pinigų kasa, kuriai nieks pasaulyje nerūpi, be pinigų priiminėjimo iš žmonių, ar kelionių biuras? Jūsų pareiga yra...

— Nešdinkis tamsta po šviesiausių... kad blogiau nepasakyčiau!

— Bet gi, pone šefe, — šypsodamasis įterpė Syrekas, — klientas visuomet turi tiesą, pats šiandien sakėte tai.

— Koks klientas, kas per klientas! Ar jis pirko bent perono bilietą? Atėjo sukti man galvą su savo Ruchla, kurios gal visai nėra!

— Ruchlos nėra?! Ką pasakei, tu mišugine, kad Ruchla...

Iš to kilo baisus triukšmas, bet galiausiai viribus unitis išmetė įkyruolį už durų. Po to išskrido praktikantė, po jos išbėgo Moniekas, o gale pasiuntinys, kuriam Geldbergas prieš tai liepė atnešti „ką nors užkąsti dviem asmenims“, ir biure „Mundus“ liko tik du žmonės: firmos šefas ir svarbus jos šulas, Juozapas Syrekas.

— Pone Juozeli, suvalgysim čia sau sykiu vakarienėlę; taigi, sutarta, dvi šimtinės už tai, kad tamsta liksite.

— Aš liksiu? Nors tamsta padėtumėte man ant stalo penkis šimtus auksinų, ne! Ir duok man tamsta syki šventą ramybę.

Davė jam šventą ramybę, bet tik dvidešimt pirmą, šešios minutės. Prieš tai beveik dvi valandas tikino jį, kad neturtingi žmonės privalo taupyti, privalo dėti skatiką prie skatiko ir atsisakyti nuo malonumų, jeigu nori ko nors pri-simušti. O juk du šimtai puikus šmotelis. Puikus!

— Tamstai, pone Juozapai, tie pinigai galėtų tapti pradiniu kapitalu ir...

— Kodėl tamsta visą laiką kalbate apie mane, nors galvojate tik apie save. Ir iš kur ta nepagrįsta baimė, kad be manęs neįveiksite darbo. Juk tamstos Moniekas nuo rytojaus turi atostogas, tad gali jums padėti biznyje visą dieną. O jeigu to dar per mažai, tai paimk tamsta pagelbon du savo sesers sūnus.

— Aha, tikrai! Su tokiomis kuprotomis nosimis, su tokiomis atstojusiomis ausimis! Ne, pone Juozapai. Mano personalas šimtu nuoš'm-čių privalo turėti arijišką išvaizdą, firmos labui... Visiškai užteks, kad savininkas yra žydas. O dabar, brangusai, mylimas pone Juozeli, sumokėsiu dvi šimtines ir nuolatiniai pakelsiu tamstai algą po du šimtus auksinų mėnesiui; tai paskutinis mano žodis.

— Ne! Tai yra paskutinis mano žodis ir sudiev tamstai.

— Tuoj, tuoj, pone Syrekai. — Kai Geldber-gas buvo iš tikro piktas, vadino jį ne vardu, bet „ponu Syreku“. — Tamsta, matau, užmiršote, pone Syrekai, kad dar galutinai nesutvarkėte mūsų geriausiąjį klijentą! Ponas grafas Sotonskis už valandos išvažiuoja! Reikia jam įteikti bilieta, pasą, svetimas valiutas, reikia jam užimti gerą vietą traukiny...

— Ir tai aš turiu padaryti, aš?! Ne pasiuntinys?!

— Pasiuntinys jau nuėjo sau, pagaliau tokios sumos pinigų nesiųščiau net per sūnų. Tad liekate tik tamsta!

— Ir tamsta, pone šefe! Jeigu Sotonskis važiuotų ryt, kai būsiu jau atostogose, tamsta pats turėtum tai...

— Bet tamstos atostogos prasideda tik ryt, pone Syrekai. O dabar turime šiandien! Prašau, čia yra vokas su grafo pinigais.

— A, tegu visi velniai tą nusususį šiandien. Negalvojo, kad šiandien, būtent, likimas paruoš jam didelį netikėtumą! Jau už valandos!

Krovimų saugojimo skyriuje sužinojo, kad Sotonskio bagažas susideda iš dviejų gražių lagaminų, antklodės ir dėžės spintos.

— Įtaisysiu aš tave, ponaiti!

Pašaukė net tris nešėjus, dėžę - spintą išsiuntė bagažams vežioti vežimėliu, o likusius daiktus, nors buvo laisvų 1-mos klasės skyrių, liepė įnešti skyriun, kuriame jau sėdėjo du asmenys; „tirščiau apgyvento“ coupe pirmoj klasėj negalėjo surasti, „deja“.

Taipogi jis nesiruošė laukti perone, prie vagono durelių.

— Nesu jo kamerdineris! Užėmiau jam vietą prie lango, tad lengvai galės mane pastebėti, eidamas išilgai traukinio. Tieško mane, pripūstas puodas, tegu gerai išverčia akis.

Atsisėdo ir iš sykio pajuto malonų švelnumą minkštasuolio, padengto raudonu pliušu. Taip, tai visai kas kita, negu 3-čia klasė, negu kietas suolas, ant kurio jis ryt vargs tiek valandų, važiuodamas į Gdynę.

— Tai bjaurybė! — suniurnėjo jis, kadangi staiga atsiminė, kad ryt jis, kelionių biuro valdininkas, turės stovėti stotyje prieš bilietų kasą. Šiandien išdalijo šimtus įvairiausių bilietų, tik apie savo bilietą į Gdynę užmiršo per darbo daugybę. — Na, kurpius panašiai vaikšto kiaurais batais, tad kelionių biuro tarnautojas... hi, hi, hi.

Nusijuokė jau ne mintyse, ir taip garsiai, kad priešais sėdintieji asmenys nustebę pažvelgė į jį. Juozapas Syrekas ėmė žiūrėti ton poron; ji buvo panaši į Joan Crawford, jis buvo dar bjauresnis, negu Wallace Berry, jos veido išraiška buvo nuobodžiaujanti, jo — atsižadanti. Tad vedė? Bet, turbūt, ne povestuvinėj kelionėj... Netrukus iš jų kalbos paaikškėjo, kad tik ji išvažiuoja, jis gi ją palydi.

— Šelmis Sotonskis turės gražią kelionės draugę. Ir tai dėka man! — su pavydu pagalvojo Juozapas Syrekas. Ak, kaskart labiau pavydėjo tam laimingajam, o pavydas sukelia bjaurias

mintis. — Kad taip dabar su juo kas atsitiktų, tai aš... Ak, idiotizmas!

Patogiai atsirėmė ir primerkė akis, kad nekliudyti vedusiems jų jautraus atsisveikinimo. Bet jis nebuvo per daug jautrus. Pasikeitė broliškais bučkais po ko jis pasuko į duris.

— Turiu išlipti, mieloji, — tarė jis, — už trijų minučių išvažiuoja.

Už trijų minučių? Syrekas pažvelgė į laikrodį. Tikrai, už trijų...

— Kad taip Sotonskis nesuspėtų į stoti, tai...

Ir įvyko!

Traukinys sujudo lengvai, be kratymo, greit didino greitį, aplenkė šviesas, švieseles, po to paskendo nakties tamsoje. Varšuva pasiliko užpakaly, Joanos Crawford antrininkė užėmė savo vietą, o Syrekas... Juozapas Syrekas sėdėjo priešais ir maloniai šypsojosi.

Traukiniui pajudėjus, norėjo išbėgti ir iššokti iš vagono, bet staiga jį apėmė nenugalima pagunda pasilikti, kad nors iki artimiausios stoties važiuoti buržujiškai pirma klase ir už vis a vis turėti tokią grožybę.

Artimiausia stotis yra Kutno, atvyksta: nulis, dvi, išvyksta: nulis, aštuonios. Ten jis išlips, išsiųs Geldbergui telegramą, po to grįš į Varšuvą, aišku Sotonskio sąskaiton; jis privalo jam dar būti dėkingas už sąžiningą rū-pinimąsi jo bagažu.

Bet, bet, kodėl grafaitis neatėjo į stotį? Pasivėlino? Nepanašu, kad toks globtroteris¹)... — Ak!!!

Syrekui iš krūtinės išsiveržė slopinamas pasibaisėjimo šauksmas, kadangi jau suprato, kodėl Sotonskis neatvyko.

Ant antro minkštasuolio gulėjo pluoštas gražiosios ponios laikraščių. Be savaitraščių, magazinų, ten taipogi buvo vėliausiai išeinantis sostinės dienraštis, o anį jo viršutinio puslapio matėsi, colinėmis raidėmis sudėta, vakarinės Varšuvos sensacijos antraštė: Baisi katastrofa Varšuvos plente.

¹Globtroteris — pasaulio valkata, amžinas keleivis.

Du automobiliai sudaužyti. Gr. Sotonskis užmuštas, trys asmenys sunkiai sužaloti.

Traukinys pravažiavo Kutną, Vžesnę, Poz-nanių, jau artėjo prie Vokiečių sienos, bet Juozapas Syrekas toliau sėdėjo toje pačioje vietoje. Neišėjo, liko, nes... nes jį pavergė kažkoks velnias ir įtikino, kad likti verta, kad verta vaidinti Sotonskio rolę! Aišku tik tris, keturias savaites, gink Dieve ilgiau. Jis, Juozapas Syre-kas, turi prie savęs jo pasą, bilietą net iki Gibraltaro, ir įvairių valstybių pinigų apie septynis tūkstančius auksinų. Jis, Syrekas, turėjo ryt pradėti savo atostogas, tad nieko nenustebins jo nebuvimas Varšuvoj; visi pažįstami manys, kad jis išvažiavo į Gdynę. Trumpai sakant, stebuklingas aplinkybių sutapimas ir, turbūt, kvailas juo nepasinaudotų.

Kvailas, arba labai sąžiningas. Nes juk tie pinigai yra Sotonskio įpėdinių nuosavybė ir niekas svetimas neturi teisės jų pasisavinti.

— Neva teisybė, — pripažino ponas Juozapas, — bet aš jiems viską gražinsiu, kai kuomet nors įsigysiu turta.

Traukinys ėmė lėtinti greitį, pagaliau sustojo. Jeigu sienos policijos sargyba atsitiktinai jau žino apie Sotonskio mirtį, tai baigta.

— Reikia nuduoti, kad visą laiką miegojau. Bloguoju atveju labai nustebsiu, kad nesu stotyje Varšuvoj. Gali tuo patikėti, arba ne, bet apgavystės man neįrodys.

Numetė Sotonskio pasą ant stalelio po langu ir nudavė, kad miega. Po ilgos, kaip amžinybė, valandėlės į skyrių įėjo policininkas.

— Pasų kontrolė, ponai

Matydamas, kad keleivis saldžiai knarkia, pats paėmė nuo stalelio pasą, apžiūrėjo, palygino fotografiją su „miegančiu" originalu, uždėjo antspaudą, ant paskutinio puslapio ir padėjo tamsiai mėlyną knygutę ten, iš kur ją paėmė.

Traukinys leidosi tolimesnėn kelionėn, o ponas Juozapas su dideliu palengvinimu atsiduso.

— Dabar, pagaliau, prasidės kelionės malonumai.

Kodėl taip galvodamas pažvelgė į savo bendrakeleivę, sunku suprasti. Ji miegojo. Bet kai pabus ir prie dienos šviesos pamatys prastus, išblizgintus savo vis a vis rūbus, bus blogiau.

Pagalvojęs apie tai, Syrekas kuo greičiausiai išsmuko į tualetinį skyrių, išsinešdamas su savim didesnį lagaminą. Kai grįžo į savo coupe nusiskutęs, atsigaivinęs, apsilvilkęs elegantišku sportiniu Sotonskio kostiumu, gražioji ponia jau nemiegojo; atidžiai apžiūrėjo savo bendrakeleivį ir neabejodama numetė ant grindų skarelę. (Visai, kaip senose filmose!) Syrekas tokiu užsidegimu pasilenkė prie skarelės, kad jam petnešos vos netrūko, ir prisistatė:

— Ponia leisite, esu grafas Sotonskis. Abejojo, ar prie pavardės tinka pridėti „grafas“, bet pridėjo dėl visa ko, ir su pasitenkinimu įsitikino, kad tai iššaukė reikiamą efektą, matyt, dama buvo patenkinta. Taipogi paraudo iš džiaugsmo, kai jis pareiškė jai, kad ji panaši, kaip dvynsė, į filmų artistę Joan Crawford, kurią jis „asmeniškai pažįsta iš Holywoodo“.

— O aš daug girdėjau apie tamstos medžiokliškus nuotykius Afrikoje, — maloniai atsilygino jam už komplimentą. — Visuomet troškau pažinti tamstą, tačiau negalvojau, kad tai įvyks tokiose aplinkybėse. Šis netikėtumas ypatingai malonus!

Juozapas Syrekas puikiai nusišypsojo ir pagalvojo:

— „Ką, ką, bet pirmiausiai mane šiandien ištiko didžiausias netikėtumas!“

Nėra, turbūt, pasaulyje lygiai neįdomių vietovaizdžių, kaip juostoje Poznanius — Berlynas — Kolonia, bet Syrekas, kuris pirmą kartą gyvenime atliko didesnę kelionę, buvo sužavėtas. Prie to svarbiausiai prisidėjo kaimynistė. Ponia, panaši į Joan Crawford, smarkiai su juo flirtavo, kas leido jam gaivinti labiausiai malonias viltis. Ak, pergyventi kokį romantišką

nuotyki! Ne traukiny, aišku, tai tinka valkatoms, bet pavyzdžiui Paryžiuje.

Tuo tarpu Paryžiuje tam pritrūko laiko. Ji turėjo ten atlikti daugybę reikalų, kaip kiekviena elegantiška dama, o jis vaikščiojo po miestą ir gyveno akimirkomis didelių susijaudinimų. „Notre Dame“, stebuklingas gotikas salelėje, apkabintoje Sekvanos glėbio, pilnas turtų Luvro labirintas, Santaikos aikštė su egiptišku obelisku, puikūs Eliziejaus Laukų vaizdai, gigantiškas Triumfališkasis Skliautas, puikus Napoleono kapas pas Invalidus, ties miestu viešpataujanti balta Caere - Coeur bazilika ir šimtas kitokių pasaulio stebuklų, kuriuos iki šiol pažino tik iš turistinių knygučių, dabar apžiūrinėjo tikrumoje, bučiavo taip išsiilgusiomis akimis kažką idealiai gražaus, bent gražesnio, negu bjaurios lūšnos Varšuvos vieno iš bjauriausio kontinente miestų.

Vieną dieną gražioji ponja pranešė Syrekui, kad po pietų ji išvažiuojanti į Biarritz.

— „Rapidu“ aštuoniolikta, dvidešimt trys? — paklausė jis.

— O, matau, tamsta dažnai keliaujate po Prancūziją... Tikrai, išsirinkau naktinį traukinį... O tamsta liekate Paryžiuje?

— Važiuoju su tamsta, — nusprendė jis ir kitą dieną apie septintą valandą ryto jis pirmą sykį savo gyvenime išvydo... jūrą!

Ne, tai buvo ne jūra, bet okeanas! Jo putotos bangos įnirtusios riaumojo, liejosi ant trijų plažų ir su šėlstančio gaivalo furija atakavo juos skiriančias olų grupes. Tilčiukas, jungiantis pakrantę su „Mergelės ola“, kartis po karto nyko baltame vandens lašų debesy, krintančių po kiekvieno smūgio bangos, kuri baigė savo gyvenimą efektingu geizeriu, visai taip, kaip paveiksluose. Be nuovargio valandomis galima buvo žiūrėti į tai iš luksusinio kasino „Bellevue“ langų, kur kadaise garsiosios „Dolly Sisters“ per vieną vakarą išlošė penkis milijonus frankų.

Bet oras buvo ne koks. Į Biarritz reikia atvažiuoti antroje rugpjūčio pusėje, tuomet ten prasideda didysis sezonas, tuomet abiejų kasi-nų salonai nėra tokie tušti, kaip dabar.

— Nežinojau apie tai, — su gailėsčiu prisipažino gražioji ponia. — Ne kiekvienas gali keliauti tiek, kiek tamsta, brangusiai grafe.

— Tad važiuokim į Ispaniją, — pasiūlė jis, — tai labiausiai dominantanti šalis Europoje.

— O Italija?

— Italija tai vienas didelis muziejus, pripažįstu, bet dabar taipogi vienas didelis pataisos namas. Fašizmas slegiančia atmosfera užstojo senąjį romantizmą, kurio už tai iki valiai yra Ispanijoje, paliuosuotoje iš po monarchijos ir diktatūros jungo.

— Tai važiuojam į Ispaniją, kad ir šiandien!

Nuvažiavo...

Griebė už širdies jau Irimas, pasienio miestelis, apsuptas pievų ir ažuolynų vainiku. Jų žalumas rodėsi esąs dar labiau sultingas per kontrastą, kokį su jais tvėrė raudoni namų stogai.

Po dešinei rankai jie visą laiką turėjo audringą Biskajų įlanką, po kairei — Pirėnų kalnus, tą dieną padengtus viršuje melsvo rūko voratinkliu. Jį ardė aštrus bokštas kažkokios bažnyčios, į kurią būreliais kopė labai pamaldūs baskai. Jų didelės, melsvos beretės, su fantazija užtemptos ant kairės ausies, sudarė — dėka tankiems takų pasisukimams — judančius zigzagus tankumyne laukinių rožių, apibertų šviesiai rausvomis gėlėmis.

Karališkoji gimtinė privalėjo turėti gerą skoni, jei išrinko sau vasaros rezidencija San Sebastianą. Ši maudyklėlė randasi ties puikia įlanka, dėl panašumo į sliekadėžę pavadinta „La Concha“, pirmą kartą užmetus žvilgsniu, atrodanti kaip kalnų ežeras. Nes nuo vandenyno ją skiria pailga salelė, Santa Clara, sudaranti dalį oloto, bet mišku apaugusio barjero, abiejose pusėse užbaigto solidžiais kalneliais, Monte Urgull ir Monte Igueldo.

Iš eilės atvyko į Burgos. Čia 1026 metais gimė ispanų tautos didvyris Rodrigo Diaz de Vivar, labiau žinomas, kaip „Campeador el Cid“, čia pagaliau Cidas vedė ant jo užsirūstinusią doną Jimen, kurios tėvą jis užmušė dvikovoje. Vestuvės įvyko Kastilijoje, o iš tos pilies matosi platus vaizdas į kalnus, į skiriančią miestą upės Arlanzon slėnį, į visą Burgos ir į jo garsią katedrą, būsiannčią viena iš didžiausių gotiškų bažnyčių už Pirėnų kalnų.

Miestas Walladolid yra atmintinas tuo, kad jame 1506 metais numirė nuskriaustas Kristupas Kolumbas, kurio suradimas naujo kontinento padarė Ispaniją galingiausia kitados ir turtingiausia valstybe pasaulyje.

Vėl didžiulė užtvara kalnų, uždarančių priėjimą prie sostinės ir amžinu sniegu padengtų, aukščiausiose viršūnėse. Tai Guadarrama. Vieną iš jų daubų, Samosierra, ponas Juozapas Syrekas gerai pažino iš aprašymų. Tik jis niekad negalėjo suprasti, kodėl tie žmonės, svajoja apie tėvynės laisvės atgavimą, taip duosniai padėjo kruvinajam „karo dievui“ laisvės praradime didvyriškai besiginančių prieš atvykėlius ispanų.

Sekantis sustojimas jiems buvo Avilla. Tai arų lizdas, dar romėnų apjuostas stora granito siena, iš kurios kyla 86 bokšteliai, iki šios dienos išlaikė viduramžių miesto išvaizdą su jo vingiuotomis gatvelėmis ir senais namais su keistai užlauštomis fasadomis. Vasaros kaitros, rudens audros ir žiemos šalčiai čia žiū Avillą, pastatytą stataus kalno viršūnėje, o klimatas ir liūdnas vietovaizdis įspaudė savo žymę gyventojuose.

Bet labiausiai niūri Kastilijos dvasia pasireiškia „Real Monasterio de San Lorenzo“ Escorial miestelyje. Ši gigantišką, baisų pastatą liepė iškelti karalius Pilypas II, pamišęs beširdis, kuris skaniausiai miegodavo ant katafalko apytamsėj koplyčioj. Požemiuose randasi mauzolejus, pastatytas iš marmuro ir perfiro. Šoninėje kriptoje stovi karaliūnų ir karaliūnių sarkofagai, su nelaiminguoju don

Carlosu priekyje, aštuoniakampiame „Panteon de los Reyes“ amžinuoju miegu miega senieji Ispanijos valdovai. Visos nišos jau užimtos, be vienos, kuri dar laukia savo gyventojų: likimas, matyt, norėjo, kad Alfonsu XIII-uoju pasibaigtų monarchijos košmaras.

Nuo Escorial j Madridą yra apie 50 kilometrų. Toje viso krašto sultimis gyvenančioje metropolijoje, tarp puikių sankrovų ir luksusinių lokalių gražioji ponija jautėsi, kaip žuvis vandeny, tad Juozapas Syrekas vienas aplankė Prado muziejų, vienas svajoto po originaliu paminklu Cervanteso garbei, vienas klaidžiojo ties beveik išdžiūvusios tuo laiku upės Manzanares krantu. Pagaliau ta upė niekad neturi daug vandens, apie ką liudija sekantis anekdotas: Aleksandras Diuma, būdamas Madride, išgėręs pusę stiklo vandens, likusį atidavė vandens išnešiotojui su žodžiais: „Prieteliau, šiuo, kas liko, pavaišink savo ištroškusią upę“.

Toledo, romėnų vadintas Toletum, didžiausią žydėjimą pasiekė laike 400 metų maurų okupacijos, po to buvo Ispanijos sostine net iki Pilypo II laikų. Nieko nuostabaus, kad čia beveik kiekviena atbraila yra liekana, kad tuo sudomintas turistas nepastebi bjaurumo ties muzeališku miestu viešpataujančių milžiniškų pastatų, pakeltų po sudeginimo senosios Maurų pilies arba alcazaro, ir nuo čia toliau klaidingai vadinamo Alcazaru, dažnai maišomo nemokyti žmonių su stebuklinguoju Sevilijos Alcazaru.

Bet Juozapas Syrekas pataikė ant kairiųjų pažiūrų vadovo, kuris gadino jam kraują skaičiais: Toledo turi 27.000 gyventojų, 19 vienuolynų ir net 96 bažnyčias. Monumentališkojoje katedroj tarp nepaliestų turtų yra taipogi Madonos apsiaustas, ant kurio prisiūta 80.000 perlų. Kiekvienas iš jų galėtų iki mirties užtikrinti išlaikymą vienai iš Kastilijos kaimiečių šeimai, kurie kenčia skurdą, apie kokį žmonės už Ispanijos neturi mažiausio supratimo.

— Tamsta netikite?! — šaukė vadovas, suerzintas savo klįjento tylėjimo. — Tad važiuojam į artimiausią kaimą.

Bet Juozapas Syrekas dabar jautėsi grafu Sotonskiu ir turistu, kuris lanko svetimus kraštus ne tyrinėjimui jų visuomeniškų santykių. Stovėjo tarp aukštai padėto „Castillo de San Servando“ griuvėsių, žiūrėjo į giliai apačioje tekančią Tajo, kuri iš trijų pusių, apjuosia priešais stovintį Toledo, žiūrėjo į visos panoramos papuošalą, lenktą akmeninį tiltą, pastatytą maurų, ir užbaigtą didžiuliu kvadratinio bokštu, ir to jam dabar pakanka.

Kitą dieną vėl važiavo pietų kryptim. Šalies vaizdas ūmai pasikeitė. Sudegintos, akmeningos Kastilijos aukštumos užleido vietą stepėms, nusitęsiančioms į slėnį upės Guadalquivir, kuri dėka dar maurų iškastiems kanalams, tiekia vandenį skūpiomis vandenimi apylinkėmis. Sen ir ten sutikdavo raitus piemenų „patrulius“, iš tolo budinčius prie stambių bulių, kurie po kelis metus ganosi stepėsi, dieną ir naktį toli nuo žmonių sodybų, kad taptų laukiniais ir kuomet nors „blykstėtų drąsa“ savo vienintelėje ir visuomet mirtingoje kovoje.

Pagaliau, Kordoba, maurų viešpatavimo metais milijoninis miestas, dabar gi turintis vos 81.000 gyventojų. Juozapas Syrekas čia susilaikė dėl atlankymo katedros, perdirbtos iš garsios mečetės ir, klaidžiodamas po 850 spalvotų kolonų mišką šventykloje, galvojo apie rolę, kokią maurai suvaidino Ispanijos gyvenime. Tai buvo iš tikro vieninteliai kultūringi, kantrūs ir darbštūs tarp visų atvykėlių, kurių ilgą eilę pradeda fenicijiečiai ir baigia Napoleonas Bonaparte, mažesnis beširdis, negu Hanibalas, kuris čia sugriovė Saguntą, bet toks pat plėšikas, kaip visi galingieji rymiečiai, kurie be gailės plėšė šalį.

Ilgi baisios priespaudos metai nepaliko be įtakos tautos psichikoje, pagilino jos įgimtą atkaklumą ir pridėjo žiaurumą, pasireiškiantį kad ir bulių kovoje. „Corridą“ Syrekas pirmą sykį matė Sevilijoje, dėka kam nemalonumas, kokį jame sukėlė tas spalvočiausias pasaulyje, bet kruvinas vaizdas, galėjo greit praeiti. Nes Ispanijoje, be Granados, nėra antro

miesto, kuris turi turistui įkristi šiandien taip, kaip Sevilija. Tik jo laukia čia vienas apsvylimas; „Carmenos“, dirbančios „Fabrica de Tabacos“, yra senos, storos, bjaurios, rūko cigarus ir niekame neprimena gražiosios Bizeto operos didvyrės.

Už tai užteks prisijungti prie kokios eisenos nueiti į „Corrida“ arba padaryti pasivaikščiojimą kaikuriomis gatvelėmis, kad įsitikinti nepaprastu Andalūzijos moterų grožiu. O pavakary graži senjorita, užsimitusi ant pečių spalvotą šalį su kutais, mieliausiai praleidžia laiką prie lango, arba už grotuotų vartelių, vedančių į patio, ir klausosi aistringų melodijų, kurias groja ją įsimylėjęs „caballero“, vaizdžiai atrodantis savo apsiauste ir su blizgančia skrybėle dideliais bryliais. Iš vidaus sklinda gitaros, banjo, mandolinos ir dainos garsai ir paveržiantis savo ugningu ritmu akomponentas ir šokančių merginų aukštų kulnų bildesys, nes šokis, daina ir meilė yra ypatingos Sevilijos naktų žymės.

O po dienos Juozapas Syrekas tęsė šalia savo draugės veiklų turistų gyvenimą. Springo iš susižavėjimo lankydamas Alcazarą, antrą po Alhambros maurų architektūros žemčiūgą, rietė galvą katedroje, stebėdamasis jos vidų puošiančiais Goyo, Ribero ir Murillo kūriniiais, lipo į aukštą Giralda, originalų bokštą, kuris vietoj laiptų turi tartum taką, spiraliai kylantį į viršų, taip, kad teoretškai ten galima būtų iš-

važiuoti motociklu, kaip seniau maurai iš tikro užjodavo mulais beveik iki pat Giraldos viršūnės. Gerokai uždusęs, ieškojo poilsio puikiuose Sevilijos soduose ir su dideliu gailėsčiu leidosi iš čia tolimesnėn kelionėn į Algeciras.

— Tas kalnas anapus įlankos, tai Gibraltaras, — aiškino jis savo draugei, puikiai pažindamas visą kraštą... iš žemėlapių, reginių ir iš kelionės išdėstymo.

Bet žodžio „Gibraltaras“ skambesys pažadino jame nemalonius prisiminimus. Čia, Gibaltare, turėjo j ach ton įsėsti grafas Sotonskis, o jis, jo nelegalus antrininkas, juk yra tik neturtingas firmos „Mundus“ valdininkas ir, baigęs

atostogas, turi grįžti prie savo darbo. Kažkaip neturėjo noro skaičiuoti kiek dar dienų jam liko, tačiau dėl visa ko pasiryžo likusią kelionę atlikti greitesniu tempu.

Į Granadą išsiruosė automobiliu per Malagą, kaip pataria kelionių biurai. Pirmiausiai kelias vedė išilgai jūros kranto, išilgai arabiškų kuoru griuvėsių ir jūros žibintų, o už Malagos, kurioje, išskyrus katedrą ir garsius sodus, nebuvo nieko lankomo, automobilis pasuko į šiaurę, toluomoje dunksančių Sierra Nevada kalnų link. Ten aukštai baltavo sniegas, kaip atvirutėje, kokią Syrekui syki atsiuntė iš Šveicarijos vienas firmos klientas — tikras sniegas, kai čia tuo laiku, dulkėtame plente, viešpatavo Sacharai tinkamas karštis. Kai sprogo įkaitusi užpakalinio rato padanga ir Syrek tsisėdo pakelėje ant akmens, nusvilo, net sušnypštė. Nusvilo... iš tiesų keista... ne tą kūno dalį, kuri patarnauja žmogui sėdint, bet visai kitą... nosį! Tikriausiai ten — aiškiai tai juto — ir dešine ranka pakrapštė nosį; ranka taip pat nusvilo., bet silpniau...

Turbūt, geriausiai pažino Granadą, ne daugiausiai apie ją skaitė, visuomet karščiausiai į ją dūsavo, nors žinojo tų dūsavimų išsipildymo negalimumą. Ir dabar, kai jis buvo per žingsnį nuo išsvajoto tikslo, jį ėmė imti galinga baimė, kad už valandėlės jis mirs arba Granada prasmegs žemėn ir jis jau niekad nepamatys stebuklingos Alhambros.

Tad atidėjo vėlesniam laikui kitų miesto ypatingumą aplankymą ir kiek kvapo turėdamas nukūrė į šventyklą, prie Alhambros, visą laiką ragindamas gražiąją draugę dar labiau skubėti. Vienas iš blogiausių vandalų, kokį žino istorija, Karolis V, nugriovė didelę maurų pilies dalį, kad ant to kalno, viešpataujančio ties miestu, pastačius savo bjaurų pastatą, bet ir tie likučiai, kokie liko nepaliesti, sudaro tikrą pasaulio stebuklą.

Juozapas Syrekas, varomas neišaiškintos baimės, ne vaikščiojo, ne pristodavo, ne svajojo valandomis, kaip kiti, bet lakstė nuo bokšto prie bokšto, iš salės į salę, iš kiemo į kiemą. Prieš jo akis neskoningu amerikoniško farso tempu šmėkčiojo mirtų patio, liūtų patio, de Daraxa patio, de la Re j a patio. Neišpasakytai gražios „azulejos“, mozaikos, stalaktitai, karbiniai, marmurai, langai, laiptai, prieangiai, prieangėliai, takai, baseinai, šaltiniai, mirtų, kiparisų, špaleriai, visa tai staiga susisuko jam akyse, atmintyje ir širdy, kurią jam replėmis suspaudė nujaučiamo išsiskyrimo liūdesys. Tikriausiai panašius nujautimus čia kentė nelaimingasis Boabdilas, paskutinysis iš maurų valdovų Granadoje, kai turėjo atiduoti miestą giaurams 1491 metais lapkričio mėnesy ir visam laikui atsisveikino su savo Alhambra.

— O kur mano draugė? — staiga sunerimo Syrekas.

Veikiai surado ją gražiausiame Generalifo kampelyje, taip vadinasi sodas, terasomis nusitęsiantis pilies link. Atsisėdo priešais ją, kad galėtų matyti žemiau esančią Alhambra, bet dabar jam ją užstojo gražiosios ponios skrybėlė. Paprašė, kad ji nusiimtų ją nuo galvos ir paaiškino, kodėl.

— Ak, taip! — užsirūstino ji. — Tamsta vėl mieliau tinkate žiūrėti į senus griuvėsius, negu į mane! Ar esu taip atstumiančiai bjauri?

— Priešingai, tamsta esate nežemiškai graži!

— Nežemiškai, nežemiškai, — pamėgdžiojo ją, bet drauge ragino ją prižadančia šypsena. — Kas iš to, kad esu graži, apie ką gerai žinau, jei tamsta likote nejautrus tam laike visos mūsų ligšiolinės kelionės?! Tai mane užgauna, pone grafe!

Po tokios įžangos trūko Juozapo Syreko nedrašumo užtvanka. Jis kalbėjo švelniai, poetiškai, improvizavo poemą atviriausio susižavėjimo, užsidegimo, garbinimo... savo stebuklingai kelionei, kurios simboliu jam buvo ta moteris, meiliausia draugė. Ji gi, įsitikinusi, kad jis jai skiria tuos šiltus žodžius, klausėsi atsirėmusi į gėlėmis aplipusios citrinos

kamieną, klausėsi ilgai, kantriai, o po to be žodžio atstatė jam lūpas.

— O, ponija! — išsteno jis, apsvaigintas jos jausmingo bučnio.

— Vadinkime vienas kitą „tu“! — pasiūlė ji, — mano vardas Dijana.

Dijana! Dar kai vaikščiojo į gimnaziją, ypatingai pamėgo šį mitologišką vardą, šiais laikais teikiamą dažniau keturkojams numylėtiniams, negu kad ir filmų žvaigždėms. Bet jam jis visuomet labiausia patiko ir štai moteris, su kuria jis pergyveno ne kokį banališką romaną, bet daugj/bę neužmirštamų įspūdžių, toji moteris kaip tik buvo vardu Dijana!

— Ar patikėsi, Dijana, kad nuo pirmos akimirkos buvau tavimi sužavėtas? Buvau tavo užburtas!

— Tikiu, bet negaliu tau atsilyginti tuo pačiu. Teisybę sakant, ten, Varšuvoj, stotyje išgąsdinai mane smarkiai ir jau galvojau, ar nepereiti į kitą skyrių.

— Nugąsdinau tave? — nustebo jis. Jo mintys buvo labai pakrikusios, kadangi jau valandėlė laiko ji persekiojo mintis, kad šis nuotykis bučniais nepasibaigs, per jo kalnę taip vėlai pradėtas. — Kuo tave nugąsdinau?

— Savo keistu juoku. Kiekvienai... štai, kažkaip taip: hi, hi, hi...

Juozapas Syrekas krūptelėjo, visas suvirpėjo. kažkas j j nemandagiai purtė už peties ir žvengė jam j ausi, kaip eržilas ganykloje.

— Hi, hi, hi, hi... šis kietai miega, ką?... Hi, hi, hi, na, pone, pone, traukinys tuoj juda ir nusives tamstą... Hi hi, hi, hi... O kur mano pasas ?

Ponas Juozapas nesąmoningai išvertė akis; čia pat prieš jį stovėjo tas, kuris, rodos, turėjo žūti automobilių katastrofoj, grafas Sotonskis!!! Dantyse laikė uždegtą cigarą, nuo kurio ant Syreko drabužių byrėjo pelenai, ant jo rankų, supintų ant pilvo,

kas truputi jį svilino, taip, kaip tuomet, kai važiavo iš Malagos į Granadą.

Bet iš kur Sotonskis ?! Nejau atsikėlė iš mirusių ? O gal žinia apie atsitikimą Vilanovo plente buvo klaida? Tad Sotonskis nežuvo, bet puolė vytiš apgaviką, savo pinigų vagį, ir pagaliau surado jį.

Kur pasivijo? Alhambroje, ar... po galais, ką reiškia tas I-os klasės skyrius, tie savi parašai ant vagono lentelių ?!

Juozapas Syrekas dar neatsipeikėjo dar nesuprato, koki netikėtumą likimas šiandien jam ištaisė!

Išlipo. Dairėsi aplink su taip kvaila veido išraiška, kaip kad būtų atvykęs čia iš kitos planetos. O tačiau peronai pasirodė jam taip labai pažįstami ir gelžkeliečių mundurai ir tos bjaurios medinės dėžės.

— Bet tai mūsų stotis, mūsų, Varšuvos! Tad jau grįžau?

Viename vagono lange stovėjo linksmas Sotonskis, antrame...

— Dijana! — šūktelėjo Syrekas ir nušvitęs žengė prie jos.

Tuo akymirksniu jam kelią užstojo kažkoks ponas, truputį Wallace Beery, truputį buldogas iš fizionomijos išraiškos.

— Tamsta, ką...?! — amtelėjo jis, grasinančiai žiūrėdamas į poną Juozapą.

— Nekreipk į jį dėmesio, Aloizai, tai tikriausiai beprotis; pameni jo idiotišką juoką? — tarė gražioji ponio prancūziškai.

— Jis man greičiau panašus į girtą, — atsakė „buldogas“ ir atsigrįžo nugara į Syreką. — Traukinys jau juda. Iki pasimatymo, Kundze.

- Kundzė? Ne Dijana, bet — Ku-ne-gun-da?!

— Pasveikink tamsta nuo manęs savo hi, hi, hi... principalą. — Tai sakė iš numirusių atsikėlęs grafas Sotonskis.

— Kundze, parašyk iš Paryžiaus. Atsimink, kad čia tavęs ilgesys vyras ir....

Juozapas Syrekas iš lengvo ėmė suprasti, kas aplink vyksta. Ten, pavyzdžiui, išvažiavo traukinys Stolpciai — Varšuva — Berlynas — Paryžius. Išvažiavo punktualiai dvidešimt antrą, trylika, iš veždamas milijonierių Sotonskį ir gražiąją poniją Kunegundą ir šimtus jiems panašių lai ningųjų. Vežė juos į turtingus, saulėtus kraštus, kuriuos Juozapas Syrekas iki šiol lankė tik svajonėse, kol šiandien pirmą sykį išvydo juos... sapne... sapne. Nes ta visa ilga jo kelionė po Ispaniją buvo tik sapnas, kuris truko gal dvi minutes arba gal mažą sekundės dalį.

— Tai negalimas dalykas! — sviedė, žiūrėdamas su sielvartu į tolstantį traukinį. — Tai absurdas, kad taip trumpos akimirkos laikotarpį galima buvo tiek patirti, tiek pajusti ir matyti tiek, kiek aš mačiau ten. Absurdas!

Ne absurdas, ne. Žmogus, kuris iškris, arba tyčia iššoks pro langą, prieš nukritęs ant gatvės grindinio su baisiu aiškumu mato visą praėjusį gyvenimą, iš naujo pergyvena keliasdešimt metų kelių sekundžių laikotarpį. Nes žmogaus mintis gali skristi milijoną kartų greičiau, negu šviesa, kuriai pripažintas visuotinas greičio rekordas. O žmogui sapnuojant jo mintys, atsipalaidavusios nuo kasdieninių rūpesčių grandinės, šuoliuoja sau laisvai ir tik tenka gailėtis, kad taip retai prisimename įžūlias jų savistovių kelionių eiles.

Peronas veikia ištuštėjo, jame liko tik jis, ponas Juozapas Syrekas. Vilkosi atgal į miestą, pilkon tikrovėn. Bevelyjo viltis, kad pavyzdžiui yra su išsvajota Dijana Barcelonoje, kad dabar plaukia iš ten į Majorką garlaiviu, kuris išplaukia kasdien, išskyrus sekmadienius, 21 valandą; I-mos klasės bilietas kainuoja 53 pesetus. Viduržemio jūra jau senai neteko skalbiamo dažo spalvos, tos iš reklaminių skelbimų, ir užstojo mėnesienos naktis — šilta, stebuklinga, kaip jo Ispanijoje atlikta kelionė, deja, tik sapne. Abu stovi ant denio, prisiglaudę vienas prie kito, laimingi, žiūri į Barceloną, vieną iš gražiausių pasaulio miestų. Garlaivis išeina jūron iš uosto, ties kuriuo

šmėkčioja apšviesti traukinėlio vagonai. Dijana aistringai bučiuoja jį, ir...

— Idiotizmas! — sušnypštė sveikas protas. — Geriau eiti išsimiegoti!

Kai Juozapas Syrekas ėjo iš stoties, kažkas tymptelėjo jį už rankovės. Ak, tai tas senasis įkyruolis, kuris šiandien visą laiką klausinėjo apie įvairius traukinius iš P adomo. Visą dieną jis atrodė, kaip pusantrios nelaimės, dabar buvo džiaugsmo įkūnijimu.

— Atvažiavo! — pranešė jis Syrekui.

— Greituoju dvidešimt antrą, penkios dešimtys penkios minutės?

— Tuo, bet iš kur tamsta jau žinojote tai?

— Šiuo laiku iš Radomo nėra kito traukinio.

— N, n, tamsta turite galvą! Už tai tamstos principalas yra ganz mišugine. Jis pasakė, kad mano Ruchla neegzistuoja. Pažvelk tamsta!

Syrikas mašinai iškai pažvelgė. Cia pat šalia stovėjo atvira taksi mašina, užkrauta bagažu taip, kad joje vos matėsi du sėdį vaikai, o greta atkakliai su nešėju derėjosi jauna žydė, nebjauri, bet baisiai drūta.

— Na, gyvena mano Ruchla ar priešingai?.. Kad viskas taip pasaulyje gyventų kaip ji, tai nebūtų bloga.

— Ir tai teisybė, — atsiduso ponas Juozapas, — pavyzdžiui mano „kelionė“.

Iš lėto vilkosi namo, be užsidegimo galvodamas apie tai, kad privalo sukrauti dėžę, jeigu ryt rytą ruošiasi išvažiuoti į Gdynę. Gdynė tai mūsų pasididžiavimas, bet kaipo miestas neprilygsta aniems miestams. Kur jai iki Barcelonos ir kur šaltai Baltijai iki anų jūrų!

Kiek vėliau, praeidamas pro firmos „Mundus“ biurą, pastebėjo per plyšį, kad viduje šviečia lempa.

— Vagys?!

Ši mintis ištraukė jį iš ligšiolinės apatijos. Paskambino pas prievaizdą ir drauge su juo prislinko prie užpakalinių durų. Valandėlę klausėsi. Nieko, tylą. Aha, sušlamėjo popieriai! Atsargiai paspaudė rankeną, po to staiga stūmė duris ir plačiai atvėrė jas iš smarkumo. — A, tai šefelis. Tamsta dar dirbate?

— Privalau. Juk nepaveldėjau milijonų, kaip Sotonskis, kuris... ką ten, laimingai išvažiavo?

— Laimingai, laimingai...

Ponas Juozapas nusišypsojo, prisiminęs sau savo sapno pradžia, aną žinią apie dviejų automobilių susidūrimą Vilanovo plente.

— Tai bendrai yra gimęs laimingas žmogus: Pagalvok tamsta, pone Juozeli, tokia kelionė, šiais sunkiais laikais tokia stebuklinga kelionė!... o tamsta kurią ryt važiuojate į Gdynę?

— Jokią, — atsakė Syrekas, nukabindamas galvą. — Lieku...

— Puiku! Puikiausia! Jau moku pažadėtus du šimtus auksinų, bet, bet kas įvyko?

— Daug ir tuo pat laiku nieko.

— Pone Juozeli, nesidarykite sfinksu, būkite su manim atviresnis.

— Esu atviras, — atsakė Syrekas, nuėmė ant sienos kabantį plakatą, vaizduojantį sevi-lišką Giralda, ir padėjo jį už pečiaus. — Matote tamsta, pone Geldbergai, artinuosi prie to, kad po tiekų metų bedarbio inteligento vargo ir po tiekų mėnesių sunkaus triūso pas tamstą, pagyvensiu vieną mėnesį taip, kaip turtuolis Sotonskis.

— Na ir...?!

— Ir nieko. Ar tamsta nežinote, kad likimas mieliausiai juokiasi sau iš varguolių? Mano svajonės išsipildė su kaupu, bet tik sapne. Tai toks netikėtumas ištiko mane šiandien!

ČIA PAT VIENAS ŠALIA KITO.

Stovėjo šalia viens kito.

Stovėjo arti, labai arti, nors atskirti geležiniais virbalais vartelių, kuriuos senasis Diego užrakino saulei leidžiantis.

Tai, kad jis juos taip anksti užrakindavo, seniau pykino jo dukterį, Izabelė pradžioje pavydėjo svetimšalėms, kad jos vaikščioja su vyrais iki pusiaunakčio arba, o baisybe! vaikščioja su jais į kavinę.

Bet vėliau pakeitė nuomonę. Tikras flirtas per grotus buvo gražesnis ir Carloso komplimentai slėpė daugiau poezijos už tai, ką anglų turistai kalbėjo savo išrinktosioms; nes jie visą laiką kartojo „honey“ arba „sweetheart“, tuo laiku kai jos sužieduotinis kukliai pradėdavo nuo:

— El dia que tu naciste, nacieron todas las flores!

Ar tikrai visos gėlės gimė tik jos gimimo dieną, prieš devyniolika metų?

Carlos turėjo taip aksominį balsą ir taip mokėjo myluoti ją per kantrius vartelių virbalus, kad Izabelė nediršo abejoti jo žodžių tikrumu.

Net kai jis kalbėjo, kad prieš jai pamatant dienos šviesą, lakštingalos visai nečiulbėjo ir visas pasaulis buvo vienu didžiuliu kartumo slėniu.

Izabelei pasaulis tapdavo „un valle de amargura“ tik tuomet, kai vakarui užėjus neateidavo Carlos Galano.

Que triste estoy sin ti! — dūšaudavo ji,

Jis taipogi buvo liūdnas be jos, bet nuo birželio nelankė jos kaskart dažniau, kaskart labiau susimąstęs ateidavo prie Diego namelio.

Kol vieną dieną, kai jis pasirodė prie vartų tik dešimtą valandą vakaro, Izabelė padarė jam pašėlusią pavydo sceną. Ji

jau atspėjo turinti varžovę ir griežtai pareikalavo, kad jis pasakytų jos vardą.

Po ilgesnio galvoji mo jis išpildė tai. — La patria, — rimtai atsakė jis, — Espana!

Sėdėjo viens šalia kito.

Diego Morales, sėslus iš būtinumo, nes luošas nuo to laiko, kai iš Madrido persikėlė į gimtąją Seviliją ir įsigijo tą namelį, visą laiką pašventė savo pati o gražinimui. Dėka tam, seniau žolėmis užžėlęs kiemas pagaliau tapo tarytum garsiojo Generalife Granadoje žaisleliu.

Šimte kvadratinų metrų sutilpo kiparisų tvorelė ir mirtų žiedų apsuptas baseiniukas su auksinėmis žuvelėmis ir ola, kurioje Diego kuomet nors norėjo būti palaidotas, jeigu klebonas leis, ir pergola, nebjauresnė už tą, kokia yra stebuklingame Alfablo sode Majorkoje, tik siauresnė ir dvidešimt sykių trumpesnė.

Ten, būtent, žalioje pergolos kiaurymėje sėdėjo Izabelė su Carlosu.

Dabar kalbėjo jis apie puikiosios jų tėvynės nelaime, kame kitados „saulė nesileido“, nes turėjo beveik taip plačias kolonijas, kaip šiandieną Didžioji Britanija.

Lygindamas statistiką, tendentiškai įrodinėjo, kad vidujinių Ispanijos sunkumų serija prasidėjo tuomet, kai monarchiją pakeitė respublika. Respublikoniškos valdžios, viena blogesnė už kitą, daro kaskart drąsesnius socialistus eksperimentus, kurie ardo tautą...

— Capital, — pataisė ji jį pusbalsiu, — capital!

Carlos nereagavo į tai, kadangi žodis „capital“ gali reikšti „kapitalas“ arba „sostinė“.

Manydamas ar nuduodamas, kad galvoja, jog ji omeny turi šį pastarąjį žodį, iš eilės pataisė ją. Kad ne tik Madridą, bet

visą šalį pavers griuvėsiais kairiųjų valdžios. O išgelbėti šalį nuo galutinio kritimo galėtų tik monarchijos gražinimas...

Kodėl Izabelė ironiškai nusišypsojo? Ar jos tėvas dabar ką uždirba? Ne! Prie monarchijos išigijo ši turtelį ir...

— I a enfermedad! — pabrėždama pridėjo ji.

Liga ji švelniai vadino tai, kas buvo nepagydomu luošumu. Luošas Diego tapo kadaise Šveicarijoje, kur žiemą išvažiavo su karaliūnais, kaipo vienas iš jų tarnų.

Vieną sykį, siaučiant šaltam viesului, jis be apsiausto išbėgo iš viešbučio, kad kuo greičiausiai pranešti karalaičiams kažkokią svarbią žinią.

Liepė laukti, tad laukė. Negalėjo pasitraukti, nors drebėjo iš šalčio, negalėjo net trypti ar išsitiesti, kadangi, pagal ispanų etiketą, prie karališkosios giminės narių tarnai turėjo stovėti žemai pasilenkę.

Su sulenkta nugara jis ilgai stovėjo šaltyje ir taip sulaužytas pasiliko jau visam laikui

Ir ne jis vienas. Ispanijoje viešpataujantis namas pridarė daugybę įvairių paliegėlių.

Carlos Galana lojaliai pripažino, kad karaliūnai buvo degeneratais, už tai neturėjo pakankamai susižavėjimo žodžių, jų tėvui. Jam, tvirtino jis, Ispanija privalo dėkoti už tai, kad neįtraukė jos į Pasaulinio Karo sukūrį, kad joje tuomet nesiliejo kraujas, bet gavo milžiniškas amas iš kariškų pristatmėjimų, Jam Ispani privalo būti dėkinga už faktišką Maroko nu-iavimą. Jam taipogi...

Sustojo pusiau sakinio. Jį išmušė iš iygsva-pašiepiantis sužieduotinės juokas. Paskui, kad tik ką pasakius, jis paklausė, Izabelė galvojanti apie išvytą suvereną Ji gi trumpai ir su neapykanta atsakė: — Un ladron!

Ejo šalia viens kito.

Dvi savaitės praėjo nuo dienos, kurioje Iza-*i* Morales pavadino karalių vagim ir sąžiningai apskaičiavo viską, ką jis išvežė į

užsieni. Carlos supyko ant jos, visomis šventybėmis siekė, kad ji daugiau jo nepamatysianti, bet rytojaus dieną atbėgo prie Diego namo. Per daug mylėjo savo merginą, kad galėtų žadėti jos dėl politinių įsitikinimų skirtu- Maloniai atsiprašinėdami susitarė nekalbėti apie politiką, kadangi tai visuomet veda prie nių, kurių reikia vengti prieš jungtuves. Jų jungtuvės turėjo įvykti ši mėnesį, o iki dar neišnomavo buto sau ir šiandien ėmė eškoti.

Tikrumoj keturių kambarių Diego casa ga-sutalpinti juos tris, bet pirma, ji stovėjo roje Guadalquiviro pusėje, Triano vartale, ra gi, jaunieji troško turėti išimtinai savo lizdelį, be varžančios senojo tėvo uošvio draugystės.

Labiausiai jiems patiko puikaus Marijos Luizos parko apylinkė, kur prieš kelis metus įvyko Iberiškai - Amerikoniška paroda, bet iš čia Carlui būtų per daug toli į savo biurą.

Bendrai klausiman neįėjo miesto centras, užimtas tokių liekanų ir pastatų, kaip monumen-tališkoji katedra su Giralda, originaliausiu bokštu Europoje, kaip stebuklinga Alcazaro pilis su savo sodu, kaip Bizeto įamžintas „Carmenoje“ platus Fabrica de Tabacos, kaip Palacio de San Telmo, kaip Alfonso XIII viešbutis ir kiti 1 u listísima! koteliai.

Tad keista Calle de Sierpes gatve, padengta drobiniais stogeliais, nuėjo toliau, pakelyj lankydami butus, išvardintus skelbimuose laikraščių: „EI Liberal“, „EI Correo de Andalucía“, „La Union“ ir „EI Noticiero Sevillano“. Bet, kaip paprastai būna, kur gražūs, buvo jiems per brangūs, o pigūs turėjo daug ydų. Po šešių valandų tokio vaikščiojimo Izabelė alpo iš nuovargio.

— Quiero reposar, — pareiškė jam griežtai.

Jis taipogi norėjo pasilsėti ir jam tai nesudarė jokio sunkumo; galėjo prisėsti sau pirmoje geresnėje casa de vinos ar el cafe, bet garbinga ispanė negali be tėvų įeiti į vyninę, net į

kavinę. Tuo labiau panelė! Būtų sukompromituota syki visam laikui! Nenorėdamas su-

žieduotinės statyti pavojun tuo, Carlos pasiūlė jai, kad pasilsėtų jo kavalieriškame butelyje, esančiame prie sekančios gatvės, Calle de San Vieente.

— Y o voy solamente, si Usted es responsable, — užsigynė ji, kaip tiko gerai išauklėtai merginai.

Jis su užsidegimu prisiėmė sau visą atsakomybę ir pažadėjo, kad laikysis, „como el her-mano“, kaip brolis, nebent, jei ji pati vėliau ims šaukti kitaip.

Tad nuėjo pas jį į San Vieente, tačiau vos atsisėdo minkštakrėslyje ir pasikeitė keliais ne visai broliškais bučkais, į duris nuo laiptų pusės kažkas energingai pasibeldė.

— Dios! — sušnibždėjo jaunuolis, matyt, turėdamas nešvarią sąžinę ir atsakančią žandarų baimę. — Guardia Civil ?!!!

Gulėjo šalia viens kito.

Carlos jau valanda laiko miegojo, Izabelė dar kartą pergyveno mintyse šio vakaro įvykius.

Žmogus, kuris čia prieš tai pasibeldė, laimei nebuvo žandaras, bet nelaimėi, kažkoks sąmokslininkas, jos sužieduotinio draugas.

Laike jų trumpo pasikalbėjimo ji laukė šalia, pirtelėje ir, nors jie tyliai kalbėjosi, kaip ką išgirdo, o likučius su nemažu vargu vėliau ištraukė nuo Carlo.

Dabar ji jau žinojo, kad sukilo „un complot“, kuri suorganizavo generolas Sanjurjo.2).

Tasai, kitados Guardia Civil komendantas, smarkiai prisidėjo prie monarchijos kritimo, už tai vėliau darė ką norėjo, kad nuversti respubliką. Be perstojo ruošdamas sąmokslus, 1932 metais suruošė sukilimą, gan lengvai nuslopintą, buvo

2Sanjurjo, skaitoma: Sanchurcho; calle (gatvė);, kalje.

pasmerktas mirti, bet tuoj jam tą bausmę dovanojo ir išsiuntė jį į Rio de Oro, iš kur jis pabėgo į Portugaliją. Iš ten Sanjurjo, toji labiausiai nerami Ispanijoje dvasia, šiandien atsiuntė įsakymą, kad tuoj pradėti. Pradėti pirmą atvirą kovą su valdžia, tradiciškai turėjo Sevilija, kuriai ryt poryt pribus su pagalba iš Maroko Svetimšalių Legijonas.

Tai ypatingai supykino merginą. Tai, kad Legijonas! Nes kas jame tarnauja? Glėbis nuotykių ieškotojų, bet daugiau įvairių tautų nusikaltėlių, bėglių, persekiojamų savo valstybėse saugumo organų, bet čia saugiu, nes stojo tarnauti Legijonan. Ir tokia tarptautinių avantiūristų gauja turi žengti kovon su ispanais? Su Respublika, kuri suteikė jiems nerūpestingą gyvenimą ir moka jiems geras algas?!

— Carramba! — keiktelėjo Izabelė, prisiminusi sau tai, ką girdėjo apie Svetimšalių Legijono vadų paskirtį sąmoksle.

Išlipusi iš lovos, ėmė skubiai rengtis.

Prieš tai troško tik vieno: kad sužieduotinis nedalyvautų riaušėse, kokios prasidės šią naktį. Todėl pasiliko čia, nesirūpindama savo opinija, todėl pati prašė Carlos, kad jis ją įau nuo šiandien laikytų už žmoną, todėl užmig-iė jį liepsningomis glamonėmis. Jis užmigo, miegojo kietai, vietoj kad jau senai užimti jam pažymėtą sargybos vietą; Izabelė pasiekė pirmiausiai užsimotą tikslą.

Bet dabar ji troško daugiau, būtent perspėti vyriausybę prieš šios dienos pasikėsinimą ir neprileisti prie brožudiškos kovos. Tai pripažino sau už šventą pareigą, nors... .. (čia pažvelgė nepaprastu jautrumu į miegantį), nors...

— Mi corazon te pertenece! — („Mano širdis priklauso tau“!).

Carlos pabudo valandą po jos išėjimo, pažvelgė į laikrodėlį ir sudejavo pamatęs, kad taip vėlu. Jis nesirūpino sužieduotinės nebuvimu, priešingai, jam buvo patogu, kadangi Izabelė, tikriausiai, stengtųsi jį sulaikyti čia toliau.

Išbėgęs gatvėn, įsėdo į pravažiuojantį taksmotorą ir liepė šoferiui varyti pilnu gazu, bet, nežiūrint to, neatvyko laiku į trečiosios sąmokslininkų šimtinės susirinkimo vietą. Dvidešimt iš jų turėjo jo vadovybėje užimti telefonų centralinės rūmus, kur jis, Carlos Galana, jau keli metai dirbo kaipo technikas, kur mintinai žinojo kiekvienas duris, kiekvieną sienos pasisukimą. Ir sąmokslininkai nuėjo ten be jo!

Iš sielvarto raudamas plaukus sau, lėkė Sevilijos centro link: nežiūrint vėlaus laiko, aplink virė gyvumas, nes Ispanijos miestai pradeda liepsnoti gyvenimu tik nuo vakaro.

Tuo laiku... kažkur rotušės pusėje trinktelėjo keletas šūvių. Tai buvo tartum, šūkis didelei kanonadai, kurios atgarsiai ėmė sklisti iš visų miesto pusių. Paklydusių kulų lietus apibėrė trečiojo aukšto langus tų namų, kurių papėdėje kiek kvapo turėdamas bėgo Carlos; iš viršaus pasipylė sumuštų langų skeveldros. Stiklo gabalas perkirto jam delną, kuris tuoj paplūdo krauju.

— Herido! — sucypė kažkokia moteris, po to daugiau, — el herido!

Jis tokiu būdu tapo paskaitytas sužeistu didvyriu. Susierzinęs nusikeikė, po to, pamatęs priešais bėganti žandara, pakišo jam koją, apsvaigino jį kumščio smūgiu, paėmė karabiną ir nubėgo toliau, išdidžiai kratydamas įgytu ginklu.

Greit pasiekė Respublikos aikštę, kame didelė sukilėlių grupė atakavo Ayuntamiento. Artėjo prie to, kad už valandėlės turėjo paimti tą gražųjį pastatą, už tai kaimynystėje milicijos sauja, užsidariusi telefonų centralinės rūmuose jau trečią sykį nugalėdama atstūmė ataką ant svarbiųjų vartų.

Carlos, nors nenoromis ištepė sau sužeistojo delno krauju veidą taip, kad dabar atrodė, kaip on autentico héroe, gavo aštrų papeikimą nuo draugo - viršininko, kad pasivėlavo, kad garantavo už lengvą telefonų centralinės paėmimą, kad tuo tarpu čia pasipriešinimas yra geriausiai suorganizuotas, kad vyriausybininkai tikriausiai dabar telefonuoja į visas puses ir šaukia pagalbos, kame jiems reikia tuoj sukliudyti, nors tektų rūmus paleisti į orą.

Carlos priešindamasis papurtė gaiva. Kam naikinti tiekos žmonių darbo objektą, jei galima jį laimėti kelių minučių laikotarpy. Reikia tik įsiveržti vidun iš užpakalio, per mažas užmirštas dureles.

Taigi per ten jis įsigavo į rūmą, vesdamasis su savim penkis draugus. Du iš jų paliko sargyboje prie budinčių telefonisčių iš „Tarpmiestinės“, po ko žengė toliau.

Buvo nudžiugęs, kad taip greit atgaus pir-mykščias teises, nes juk telefonų centralinės užėmimas bus ne menkas nuopelnas.

Taipogi įsivaizdavo sau, kokias veidų išraiškas padarys milicininkai, kai jis užklups juos iš užpakalio ir privers mesti ginklus. Tai bus un cómico espectáculo, juokingas vaizdelis. Tik reikia vengti triukšmo kėlimo, kad...

— Trrrrachch! — trinktelėjo durys, net aidas pasklido rūmuose.

Užsitrenkė beveik panosėje jam, bet Carlos tuoj prisiminė sau, kad tos durys neturi jokio skląščio, o raktas kyšojo šioje pusėje. Tad jos buvo neužrakintos, tačiau priešinosi, kai jis paspaudė rankeną; matyt, jas tuoj parėmė koku sunkiu daiktu.

Ir tokia prasta kliūtis turėtų sulaikyti sukilėlių eiseną?!

Carlos Galana, stipriai suspaudęs karabiną, išsikišo priekin...

Stovėjo šalia viens kito.

Salia arba, teisingiau, priešais, nieko vienas apie kitą nežinodami, kadangi buvo atskirti durų. Jas uždarė ir užbarikadavo Izabelė!

Tai ji atbėgo čia prieš valandą ir telefonu sukėlė įvairias įstaigas ir kareivines, kad šiandakt įvyks sukilimas.

Jos dėka sukilėliai neužėmė miesto be šūvio, dėka jai tie „provyriausybinkai“, kurių dar neužklupo iš netyčių, priešinosi.

Taipogi jos nuopelnu buvo tai, kad čia tuoj atsiuntė tuziną milicininkų, kurie iki šiol gynė telefonų centralinę.

Prasidėjus šaudymui, Izabelė nenorėdama dalyvauti brožudiškoje kovoje, nusprendė grįžti namo. Išėiti iš rūmų ji

ruošėsi pro užpakalines dureles, kurias ji žinojo lygiai gerai, kaip Carlos. Bet nepasiekė jų. Išėidama į koridorių, paskendusį šioje pusėje tamsoj, kitame jo gale pastebėjo keturis ginkluotus vyrus. Jie neturėjo ant savęs jokiu mundurų, taigi — buvo „respublikos priešai“ — sukilėliai. Atsargiai slinko, matyt, norėjo iš užpakalio užpulti rūmų gynėjus. Ką pradėti? Ką pradėti?

Trumpai galvojusi, Izabelė užtrenkė duris, parėmė jas rašomuoju stalu, vienu, antru, trečiu, ketvirtu, kol susidarė tvirta kliūtis. Po to atsistojo šalia pirmojo iš jų ir ėmė klausytis. Tą pat kitoje pusėje darė taipogi Carlos ir valandėlę tik colinė lenta skyrė jų veidus, jų lūpas, kurios šį vakarą šnibždėjo tiek meilės priesaikų, tiek kartų susitiko aistringame bučiny.

Pagaliau Carlos pasitraukė tris žingsnius. Jis jau įspėjo, kad už durų barikados randasi kažkoks žmogus. Aišku, priešas. Aišku, stovi ten su blogais tikslais, tikriausiai nori apiberti kulkomis įeinančius, bet jis jį aplenks tarne ir pamatysim, kam šiandien skirta mirtis!

Nutaikęs į duris kiek aukščiau rankenos, Carlos iššovė iš karabino.

Izabelė krūtinėje pajuto lengvą dilgstelėji-mą, atsisėdo ant rašomojo stalo, bet tuoj švelniai susmuko ant jo, išsitiesė.

Nuo buožių smūgių traškėdamos sproginėjo durų lentos, bet šimtą sykių garsesnis triukšmas pasigirdo iš Respublikos aikštės, kur jau kvatojo kulkosvaidžiai, bet vienu akimirksniu viską nuslopino siaubingas riksmas:

— Izabel?!!!

Izabelė sunkiai pakėlė blakstienas. Ties savim išvydo gerai pažįstamą veidą, Veidą, aptaškytą krauju, nesąmoningai iškreiptą ir tuo akimirksniu atstumiančiai bjaurų, bet, nežiūrint to visko, Izabelė nepaprastu jautrumu nusišypsojo jam.

— Mi... querido... Carlos, — sušnibždėjo ji.

Pavadino jį, savo žudiką, mylimu.

Po kelių sekundžių čia ėpuolė penki milicininkai, matomai atvilioti šūvio už savo nugarų ir triukšmingo durų daužymo.

Carlos, riktelėjęs, kaip sužeistas liūtas, puolė ant jų be ginklo. Geidė mirties, kadangi dabar tik ji galėjo sujungti jį su numylėta mergina — ir surado, ko ieškojo.

Ir vėl stovėjo viens šalia kito.

Būtent, urnose, į kurias supylė jų pelenus po lavonų sudeginimo.

Abi urnos su mažomis lentelėmis. Ant vienos iš jų, po naiviu epitafium, Diego liepė ėrėžti prierasą: „Žuvo už Karalių“, o ant kitos: — „Žuvo gindama Respubliką“.

Urnas pastatė patio, oloje tarp kiparisių, kurioje visuomet troško būti palaidotas, jeigu klebonas leis.

Bet klebonas jau nieko negali uždrausti, nes antrą liūdno naminio karo savaitę žuvo nuo lėktuvo bombos.

Tad jeigu kita bomba nesunaikins Diego Morales namelio su jo stebuklingu patio, Izabelė ir darios ilgai, dar ilgai stovės čia pat viens šalia rito.

CORRIDA,

Senjoras Don Marčiai Lalanda, kurio veiksnus turėjau nemalonumo stebėti Valencijoje 'r San Sebastiane, teiksīs maloniai leisti, kad paskirsiu Jam šį feljetoną.

Paskutinis tarnas išpylė iš savo pintinėlės lar virš dviejų kilogramų jos talpos.

— Carramba! — nusikeikė smarkiai susirusinęs felčeris, kratydamas batus nuo auksinio irenos smėlio. — Užmiršome jam tai ėsodinti pilvam.. Stai jau užlopiu skylę, — pridėjo jis r parodė arklidžių vedėjui didžiulę žaizdą, ką ;ik puikiai užsiūtą.

— Niekis, — atsakė tasai, — duok tamsta minui dvigubą adatą, ir jok su juo į redondel. Jau išėina trečias bulius.

Pusgyviai arkliai buvo pakelti ir po dviejų minučių picadores žengė kovon. Vikrūs cape-idores jau baigė savo žaidimus su

raudonais užtiesalais, kuriuos uždusęs bulius veltui vaikėsi, išmagino, kaip reikiant, žiūrovus, ir prasidėjo pirmoji kovos dalis, suerte de varas.

Apkaišytas, kaip lėlė, pridengtas odiniais šarvais, apsiginklavęs apkalta ietim.

Mamas ant labai aukšto žirgo nugaros, pilladoras net kunkuliavo drąsa. Geležinė dėžė prie balno kilpos saugojo jo dešinę koją nuo galimo skaudaus užgavimo, specialiai sukonstruota skrybėlė apdraudė jį nuo pasekmių nukritus nuo arklio, bet tikriausią apsaugą sudarė keturi sobre - salientes, išmėginti pagelbininkai, kurių uždaviniu yra nukreipti buliaus dėmesį kiton pusėn, jeigu pikadoras, ar pats matadoras užsidengs kojomis arenoje.

Tad pikadoras išmeigė pentinus į įdubusius šonus arklio, einančio į mirtį uždengtomis akimis, prijėjo prie buliaus, paskandino jam sprande ieties ašmenis ir grežė, gilino, platino baisią žaizdą ilgai, pedantiškai, sąžiningai. O bulius, pašėlęs iš skausmo, prikėlė arklį prie arenos užtvaros lentų ir ką tik užsiūtą pilvą ardė ragais ilgai, pedantiškai, sąžiningai. O žinoma kapela, una banda popular de música, kad nuslopinti dviejų kankinamų gyvulių vaitojimą, ilgai, pedantiškai, sąžiningai grojo tušą.

Po to pikadoras nušoko į padėjėjų rankas; nukankintas arklys buvo pridengtas maišais, o bulių paėmė apyvarton trys drąsūs banderillos ir prasidėjo antroji kovos dalis, suerte de banderillas. Nežiūrint teisingo pikadoro darbo, jautis dar buvo per daug baisus priešas didvyriškam matadorui, reikėjo jam (buliui) nuleisti dar tris litrus kraujo ir smeigti šešius trumpus, aštrius pagalėlius, kas buvo atlikta puikiai, greit ir pedantiškai. Pagaliau!

Pagaliau, atėjo laukiamas momentas, suerte suprema. Į kovos lauką išėjo vienas iš ketvirtadaldievių, ilgakojis senjoras don Domingo Ortega.

— Sombra! — suniurnėjo jis per mėšlungiškai sukąstus dantis.

— Vėl bijo, paniekinamai sumurmėjo Castulo Martin, bet paklusnus espados reikalavimui, ėmė tuoj su kitais padėjėjais varyti bulių tokiu būdu, kad saulė jam šviestų stačiai į akis. Domingo Ortega laukė, šypsodamasis palcos pusėn, kur spalvota kaskada švytėjo skraistės senjoritų, sėdinčių tose ložėse.

Bet bulius „Murciano“, vietoj atakuoti apgaulingas rausvas drobules, priešmirtiniame jėgų ėtempime puolė garsųjį matadorą. Moterų riksmas perspėjo jį. Domingo Ortega atgrįžo galvą ir pažaliavo iš išgąščio. Instinktyviai užmerkė akis, ištiesė prieš save špadą, nuo kurios raudona muleta pati nuslinko, suriko ir aklai atšoko į šalį.

Riksmas ir tyla. Smarkus sukrėtimas privertė Ortega pakelti blakstienas.

— Madonna, turbūt, tai sapnas, — suvapaliojo jis apstulbęs, ir nutirpusia po smūgio dešine ranka perbraukė sau nustebusias akis...

Cia pat šalia gulėjo negyvas bulius. Jo sprande, šešių spalvotų „banderillų“ aureolėje virpėjo sidabrinis kryželis špados, kuri atsitiktinai įsmigo gyvulėliui iki rankenos ir kiauriai pervėrė širdį.

— Užmušiau iš pirmo smūgio? — netikėjo Ortega, bet iš sykio padarė triumfatoriaus pozą.

— Puikus dūris! — tarė nemažiau nustebęs Castulo Martinas.

Bet žiūrovai buvo kitos nuomonės, ypatingai tie iš andanadas, iš „galerijos“. Kaip tai?! Užbaigti kovą be įprastos procedūros?! Nesuteikti žiūrovams mieliausios pramogos?! Ir už tokį nieką Ortega ima 7.000 pesetų?! Gėda!!!

Tarp pravardžiavimų krušos, tarp įžeidžiančių švilpimų uragano Domingo Ortega apleido areną. Tuo pat laiku trys įkinkyti arkliai vilko smėliu sukruvintą buliaus kūną, o antra ispaniška „trejukė“ tempė kuino liekanas, gausiai palinkdama

kelyje jo žarnas. Tuo pat laiku dvi auksaplaukės anglės, apleidusios savo geras vietas de contrabarrera, spraudėsi išėjimo link, išmėtinėdamos vadovui, kad jis išdrįso atvesti jas į paprasčiausią skerdyklą po saule.

Matadoras Jose Soložano, tikriausiai paveiktas kolegos Ortego nuotykių, taipogi neturėjo savo dienos. Jo bulius gavo kraujaplūdį ir, vemdamas krauju, lakstė aplink areną, kol „gera valia“ nustipo, atsisakydamas paskutinių neklaidingų smūgių geradarystės.

Bet pabaigoj, arenos ribosna įžengė dievams lygus don Marčiai.

— Ispanijos pasididžiavimas! — pabrėžė senjorita Conchita de Papilotes ir pasilenkė taip arti prie savo kaimyno, kad vargšas misteris Mac Vopserdac, neapkenčiąs česnakų kvapo, vos neapalpo. Pasilenkė į kairę, bet ir iš tos pusės jam nosin dvelkterėjo kvapas, drauge su senjoro Alfonso Pulardos žodžiais:

— Don Marčiai corridose dalyvauja jau devyni mėtai ir iki šiol su tuo uždirbo vienuolika milijonų pesetų!

Užsienio turistų grupėje, sėdinčių geros de tendido vietose, visažinantis quide baigė aiškinimą ta pat tema:

— Tai mūsų geriausias torrero. Jis savo rankomis jau užmušė septynis šimtus bulių!

— Fi, — šešiolikametė Violeta Volfson iš Čikagos paniekinamai išpūtė lūputes. — Mano tėtukas tiek paskerdžia per dieną!

— Negali būti!.. Atsiprašau... Tad garbingas senjoritos tėvas taipogi yra matadoras?

— Truputi taip. Jis turi mėsos konservų fabriką.

O tuo tarpu dieviškasis don Marčiai referavo penktąjį dienos bulių. Įsitikinęs, kad bulius vos stovi ant kojų, drąsusis espada akino žiūrovus savo narsumo įrodymais. Mažyčiai žingsneliais šokinėjo aplink savo auką, grabstė kaire ranka už ragų (kad bulius nenuvirstų prieš laiką), ir tas puikus žaidimas pašėlusiam trijų dešimtų tūkstančių žiūrovų entuziazmui, truko gerą dešimtį minučių.

Pagalčiau, pastebėjęs, kad agonija baigiasi, ir subadytas, mirtinai sužeistas gyvulys už akymirkos nustips, don Marčiai išsitempė, kaip styga, nutaikė špadą į patį vidurį žaizdos, padarytos pikadoro, prilietė ją ginklo smaigaliu, kad neapsirikus, ir maistriškai smeigė!

Tik žemiau parašytos eilutės drįsta tvirtinti, kad bulius ant smėlio krito sekundės dalelytę anksčiau, negu nugalėtojas padarė savo puikų judėsi. Už tai 30.000 žmonių matė, kad bulius žuvo nuo didžiausio maestro smūgio.

— Iš tokios rankos žūti tai garbė ir malonumas! — kriokė senjoras don Alfons de Pu-larda, mesdamas po nugalėtojo kojomis skrybėlę, švarką, raiščius ir panašias skraidančias garderobo dalis. Senjorita Conchita tylėjo užspringusi susijaudinimu, bet alsavo taip iškalbingai, kad misteris Macas kuo greičiau užsirūkė pypkę. O tribūnos šėlo ir berečių kruša iš visų pusių krito ant maestro...

Jaunas buliukas „Nenito“ iš įsitikinimų buvo pacifistas. Parvertęs į smėlį „savo“ pikadorą, juokaudamas bakstelėjo kairiu ragu jam pasturgalin, į arklį net nepažvelgė ir, linksmai šuoliuodamas, nudūmė raudonų drobulių link; iki paskutinios išvaikė jas už lentų užtvaros, po to atsisuko į arenos vidurį.

Visi arkliai jau krito ankstyvesnėse kovose, tad banderillos turėjo būtinai išžengti kovon su dar nepradėtu buliumi. Bet „Nenito“, kuriam taip pasisėkė su pikadoru, nė negalvojo kišti savo kailio po skaudžiomis banderilėmis. Kiek sykių išvydo tas spalvotas, bet taip klastingas balanas, leido kojas darban ir dūmė su užriesta uodega.

Žiūrovai pasidalino į dvi dalis. Vieni grūmojo lavoniškai išblyškusiam bailaus gyvulėlio pristatytojui, kiti iki ašarų juokėsi žiūrėdami į gudrius „Nenito“ išsisukinėjimus ir bergždžias banderillos pastangas.

— Valio bulius! — šaukė. — Ole! Ole! 01 e!

— Espada! Užbaigti tuos juokus! — rėkė pirmieji ir, sutikdamas su jų reikalavimu, arenon išėjo matadoras.

„Nenito“ laukė maloniai šypsodamasis, bet kai anas dūrė špada, žaibo greitumu puolė atgal, mostelėjo uodega, (be abejo ne torero, bet bulius), apsuko ja špadą ir išplėšė ją iš nepriaugusio nugalėtojo rankos.

Pasibaisėjimo šauksmas nuslopino gyvulio juoką. Garsusis don Marčiai, beginklis, apstulbęs ir apkvaišęs stovėjo akis akin su baisiu priėšu. Kas teisybė, stovėjo labai neilgai, kadangi, tuoj leidosi bėgti, bet tai nepataisė jo padėties;

fatališkasis nuotykis su juo įvyko arenos vidury, toli nuo uždangų ir nuo pagelbininkų, atbėgančių su drobulėmis.

„Nenito“ trim šuoliais pasivijo bėglį.

Tribūnos apmirė laukdamos baisiojo įvykio.

Net saulė valandėlei sustojo ir, visuomet simpatizuodama nelaimingoms barbariškumo aukoms, ragino bulių auksinėmis šviesos strėlėmis ir atvirai džiaugėsi, kad „šis duos jam pylos“.

Bet „Nenito“ liko ištikimas įsitikinimams. Nesutriuškino matadorą, net nesužeidė jį. Tik padarė sau iš jo kažką panašaus dideliame sviediniui ir puikiais „voleyais“ išmetė iš arenos. Lygiai kilniai pasielgė su kažkokiu stropiu capeadora, kuri pirmiau įsuko į jo drobulę, o po to išnešė ragais už užtvaros. Pagaliau, ištuštinę kovos lauką nuo priešų, grįžo į arenos vidurį ir čia džiaugsmingai subaubė.

Tuomet įvyko kažkas, ko neprisimena Ispanijos istorija. Žiūrovai pašėlo dėl... buliaus!!!

Kaip bumerangai „Nenito“ link skrido auksiniai bananai, kuriuos tikrasis dienos didvyris raukydamasis uostė, leisdamas suprasti, kad bevelytų pavyzdžiui dobilų glėbį.

Antrasis matadoras, kuris norėjo pavaduoti didįjį maestro, tapo apmuštas „iki pirmo kraujo“, o padėjėjai tapo apmėtyti supuvusiais kiaušiniais, kuriuos apdairūs galerijos lankytojai visuomet su savim atsineša.

Po to pats maestro, truputį sumišęs, bet sveikas, „kaip bulius“, atsistojo prieš karališkąją ložą ir drebančiu iš susijaudinimo balsu prabilo:

— Meldžiu malonės kilniajam buliui. Respublikos ministeris truputį nusigando

(šiaip ar taip, tai buvo nepaprastas įvykis), bet tuoj nusileido, žinodamas tautiečių temperamentą.

„Nenito“ tapo apdovanotas malone!

„Nenito“ pradėjo naują erą įvykiuose Ispanijos, besigėrinčios tais kruviniausiais vaizdais.

„Nenito“ turėjo atstoti gyvą įrodymą, kad simpatiškieji ispanai pagaliau nori atsikratyti savo didžiausios ydos, kokia yra nepaprastas žiaurumas gyvulių atžvilgiu...

Ketvertas samdinių drebančiomis kojomis priėjo prie „Nenito“, bet šis pasveikino juos draugišku murmėjimu ir nesipriešindamas leido sau uždėti ant kaklo virvę.

Jis buvo išvestas triumfališkai, apibertas dovanomis, glostomas ir glamonėjamas. Kažkokia, labai laki mergaitė papuošė jam gėlėmis ragus, o kita, truputį vyresnė, puolė jam ant kaklo.

— Viską, ko trokštu! — droviai cyptelėjo ji jam ausin.

— Na, tai valgyti! — subaubė „Nenito“, kuris nuo vakar buvo alkinamas, kad būtų atsakančiai įsiutęs, draskant pikadorų kuinus. — Valgyti, po galais!

— Naaa! Stokis, cholera!

— Cholera?! — „Nenito“ išvertė akis ir suniurnėjo, labiau nustebęs, negu supykęs; kažkoks prastas bernas įkišo per narvo plyšį kažką, aštraus ir kelis sykius bakstelėjo buliuką. — Mane žeminti? Mane?! Malone apdovanotą bulių?! Ar senjoras „nuo buliaus nukritai“, ar kaip?

— Greičiau ten, — sugriaudė atšiaurus bosas už užpakalinių bulių „laukiamajo“ vartų. — Jau išvilko septintą bulių.

— Duriu jį užpakalin iš visų jėgų, — suerzintu balsu atsakė chulo, — bet kvailas galvijas puikiausiai miega.

Skaudžiai badomas, „Nenito“ sunkiai kėlėsi.

— Tad visa tai buvo tik sapnas ? — galvojo jis ir liūdesio banga greit užliejo jo didelę, švelnią širdį.

Bulių sapnai paprastai yra vienos rūšies: glėbelis gero šieno, puiki ganykla, dora telyčia, arba ištvirkusi karvė, retkarčiais badymasis kaktomis su kitu bulium,... štai menkas jų repertuaras.

O tačiau „Nenito“ sapnavo arena! Gal todėl, kad, nuo seno skirtas torerams grobiui, nuo veršio metų prisiklausė tiek komplimentų, sąryšyje su savo garbinga karjera? Arba todėl, kad čia pat greta dabar vyko tokia grandiosa corrida de toros ir jos atgarsiai be perstojo skverbėsi į toriles, į tas prakeiktai ankštas dėžes, kuriose gyvuliai nė galvos pasukti negali? O gal, pagaliau, tai buvo koks pranašingas regėjimas?

Siaip ar taip, visa ta puiki istorija su augančiu happy - endu buvo tik sapnas, bet ne tikrenybė. Kiekvienas bakstelėjimas tvirtino šį liūdną įsitikinimą.

Išsitiesė ir sustingo. Išgirdo ties savim kažkokį įtartina šlamesį, kažkieno delnas paglostė jam sprandą ir įsmeigė ton vieton didelį spyglį su pritvirtinta prie jo mažyte vėliavėle, augintojo žyme. Siuo kartu juo buvo kunigaikštis de Varagua, ir „Nenito“ ant kruvino sprando turėjo garbę nešioti spalvotą jo kunigaikštiškos genaderijos divisą.

Dar neatsipeikėjo po tos dekoracijos, kai čia pat panosėj atsidarė narvo durelės ir šviesos pluoštas įsiveržė kalėj iman, kuriame kiekvienas bulius turi pasėdėti kelias valandas prieš kovą.

Netekęs kantrybės bernas nustvėrė ilgą geležinį virbalą ir dūrė nustebusį buliuką per daug opion vieton. Prieš tokius argumentus „Nenito“ atidėjo vėlesniam laikui visas mintis ir kaip kulka iššoko arenon.

Ložose sušlamėjo rausvos programos.

— Aštuntas bulius... Nenito, negro bragao, — visai švelniai perskaitė senjorita Conchita, banguodama biustu kaimyno su pykke link.

— Gal pagaliau kokia sensacija, — atsiduso misteris Mac Wopserdac solidžiai nubodintas septynis sykius pakartota ta pačia procedūra...

— Gėda! Sis bulius nežino kovos taisyklių! — užgiedojo supykęs senjoras de Pularda matydamas, kaip pacifistas „Nenito“ bėga nuo pikadorų.

Bet pagaliau vienas jų pasivijo. Prakeiktas, neišreiškiamas skausmas sukretė visą „Nenito“ esybę.

— Kerštas! — šmėkstelėjo kankinamo gyvulio smegenyse, ir galinga kakta jau surado aukai ožį... arklio pilvą. Pikadoras su stimpančiu arkliu perskrido pusantro metro aukščio užtvarą.

Banderillos taipogi neturėjo laimės. Tik vienas iš jų pajėgė susmeigti savo balanas nepaprastai judraus buliaus sprande, likę du nepataikė ir pabėgo su gėda, persekiojami žiūrovų keiksmų.

O „Nenito“ blaškėsi po areną bejėgiame įsiutime kol staiga sustingo. Matyt, suprato, kad nenukratys nuo savęs tų prakeiktų vilyčių, kad kiekvienas judesys tik platina didžiulę žaizdą ir didina jo kančią. Tad stovėjo, sunkiai kvėpuodamas ir veltui dairydamasis kibiro vandens. Ach, vandens, vandens!!! Už kelis gurkšnius dovanotų savo persekiotojams viską! Rankas jiems laižytų...

Aplodismentų griausmu amfiteatras pasveikino numylėtąjį „Ispanijos pasididžiavimą“. Don Marcialis, išdidžiai pasipūtęs, siuntė ranka sveikinimus ir bučinius, majestotiškai žengdamas išilgai barjero. Po to atsisuko „Nenito“ pusėn.

— Šis jautelis jau daro testamentą, — sumurmėjo jis, uždengdamas špadą naujitelaite muleta. Pagreitino žingsnį, bijodamas kad galvijąs nustips prieš pirmą dūrį. Emė net bėgti.

Žinomas bulžudys pirmą sykį gyvenime apsiriko. Tikrumoj „Nenito“ baisiai kentėjo, bet jokia iš trijų jo žaizdų nebuvo mirtinga. Stovėjo, kaip žemėn įbestas ir klausiamai žiūrėjo į artėjantį žmogų. Teisingiau — į raudoną muletą, kuri kažką

dengė Ka? Ka? Ka? Gal vandens kibirą?! Mėsinga uodega maloniai padarė „būk sveikas geradary“!

— Na gi, bailusai galvijau! — putojo don Alfonsas de Pularda, nežmoniškai drąsus už antro aukšto ložos parapetu.

— Ole, don Marčiai! Ole! — užė minia, sužavėta didžiojo maestro tūpčiojimais.

O nesujaudintas „Nenito“ nustebeš žvilgčiojo į šokinėjantį prieš jį žmogų, nesuprasdamas, kodėl šis auksu blizgantis džentelmenas taip juokingai kraiposi.

Pagaliau suprato. Iš po raudonos skaros sublizgo sidabrinė špada.

— Uchum! Toks tu vikruolis?! — sumurmėjo „Nenito“, nepasitikinčiai žiūrėdamas į blizgantį iešmą, kuris tapo kaip kad pratesta ištiesta maestro ranka ir taikė į palenktą sužeisto priešininko sprandą.

— Laaavonas! — šūktelėjo don Marcialis, kad sprendžiamoje akimirkoje pridavus sau drąsos. Bet ketvirtį sekundės anksčiau „Nenito“ iškėlė galvą. Spados smaigalis pervėrė jam odą iki kaukuolės kaulo, bet tuo ir baigėsi. O tikriau tik prasidėjo, nes greitas ragų pasukimas išplėšė ginklą iš maestro rankos ir padėties valdovu tapo „Nenito“.

Nuo lengvo stumtelėjimo don Marcialis išsitiesė smėlyje. Čia pat ties savim išvydo juodą buliaus kaktą, jo baisingus ragus ir dideles, išverstas akis. Tuo pat laiku išvydo savo laidotuves, išgirdo drėgną nuo veidmainingų ašarų laidotuvių kalbą, kokią pasakys kuris nors iš pavydžių draugų.

— Pasigailėjimo! - sukrankštė jis nesąmoningai, užmiršdamas, kad apeliuoja į gyvulį, į savo nepribaigtą auką.

„Nenito“ perkreipė galvą, kairiu ragu prisilietė žmogaus krūtinę.

— Košė, — išstenojo mirtinoje tyloje misteris Macas Wopserdacas. — Nieko jam nepadarys, — pataisė greit, matydamas, kad senjorita Conchita ruošiasi apalpti į jo pusę.

Atsitiktinai įspėjo. Kadangi „Nenito“, matomai, prisiminęs sau savo keistą sapną, neužmušė espadą. Net nesužeidė jį, tik taikiai žiūrėjo į jį, jausdamas, kad kraujo srovė užlies jam akis valandėlei, pakėlė kaktą ir liūdnu žvilgsniu apvedė apmirusias tribūnas:

— Ir kam visa tai? — rodos klausė jis. — Ką padariau jums, ar tam žmogui, kad mane taip kankinate? Kodėl liepiate mums draskyti nelaimingus arklius, kurių gyvenimas ir taip jau yra viena kankyne? Kodėl?

Pasitraukė keliolika žingsnių nuo pargriauto matadoro ir, išdžiūvusiu liežuviu laižydamas savo kraują, kukliai laukė išsapnuotos amnestijos.

Plaza de toros tylėjo toliau. Tik kai don Marcialis pašoko iš smėlio ir su nauja špada rankoje žengė prie buliaus,... amfiteatras atgijo, pašėlo!

— Ole, don Marčiai! Ole! Ole! Oleeee!! — kaukė 30.000 gerklių, o 6.000 rankų darbščiai plojo didvyriui.

„Nenito“ valandėlei apako. Kraujas, iš prakirstos kaktos, užliejo jam akis, kuo puikiai pasinaudojo narsusis don Marcialis, minių dievaitis, Ispanijos garbė.

Perveriantis skausmas nugaroje ir inkstuose nutraukė keturkojo pacifisto mąstymą. „Nenito“ pakratė galvą, nupurtė pragaištingus kraujo lašus ir pažvelgė tuo akimirksniu, kai garsusis don Marcialis traukė iš jo metro ilgumo špadą, prieš tai sidabrinę, blizgančią, dabar raudoną iki rankenos.

Tačiau dūris nebuvo mirtinas, nei šis, nei keturi sekantieji. Don Marcialis, matomai, buvo įpyktintas savo nuotykiu, jei taip nepataikė. Kantrios tribūnos suprato tai, taigi nė vienas šauksmas neprikišo aiškiausios krapalionės. Už tai bjauriausiai pravardžiavimais tapo apibertas „Nenito“, kuris netvirtomis kojomis bandė pabėgti.

— Tai bailiausias bulius, kokį mačiau gyvenime, — ilgai kalbėjo don Pularda, suerzintas, iki paskutinių ribų.

— Na, o jeigu tamsta būtumėt jo vietoj? — paklausė mr. Wopserdac.

— Jeigu ašššš? — šaunusis ispanas apkvaišo į toki dictum.

Tuo tarpu bailiausias bulius jėgų likučiais prisverdėjo prie medinės sienelės, kuri sandariu apskritimu supa redondel, atsirėmė į ją ir sunkiai gaudė orą. Nes jo plaučiai jau buvo subadyti, kaip rėtis. Nes srovės kraujo, besiliejančio iš snukio, užkimšo jam kvėpuojamuosius takus. Nes paskutinis dūris beveik palietė širdį.

Doros švelnios akys maldaujančiai žiūrėjo į espadą, pabalusį iš pykčio, kad šiuo tarpu darbas taip sunkiai eina.

— Pasigailėjimo! — nuolankiai meldė jos. Nelaimingasis gyvulys cypė mielaširdystės, užmiršdamas, kad apeliuoja į žmogų, į savo nepribaigtą auką, kilniai pasigailėtą.

O po to ašarotos akys apvedė visus akmeninius amfiteatro suolus, ieškodamos tarp 30.000 žmonių bent vienos širdies!

Vargšas „Nenito“! Anglai pašauktų geriausius chirurgus, kad užsiūtų tavo žaizdas. Gatvę pavadintų tavo vardu. Amerikiečiai įleistų tave į milžinišką „Tautinį parką“, kur turėtum veltui duoną net iki savo natūralios mirties, ir pastatytų tau marmurinį paminklą už tai, kad dovanojai žmogui gyvybę. .. Bet ispanai ?

— Baigti! Don Marcial, baigti su tuo galvijū! — suriko keli šimtai gerklių, ištroškusių taurelės vyno šaltoje boderoje. Kažkas sušvilpė ant pirštų.

Don Marcialis susitraukė, kaip botagu užgautas. Tas švilpimas buvo skaudesnis, negu eilė smarkių antausių. Kurčiu įnirtimu skandino špados ašmenis drebančioje mėsoje, kol pagaliau „Nenito“ griuvo ant smėlio.

Nebuvo tikrinama, ar jis nustipo, tai buvo laikoma aiškiu dalyku. Puntillero žinojo, kad buliai, kuriems buvo skirta kovoti su don Marcialiu, nereikia pribainėti. Tad tik nukirto jam uodegą (buliui) ir ausis, ir, žemai nusilenkęs, padavė tai suprakaitavusiam nugalėtojui. O nugalėtajam nešvarus bernas aprišo ragus pančiu, kurio antrasis galas buvo prikabintas prie trijų įkinkytų arklių. Po to šis trejetas risčia apibėgo aplink

arena, kad garbės verti žiūrovai galėtų pasidžiaugti vaizdu laukinės bestijos, nugalėtos žmogaus.

„Nenito“, visas apsiliejęs krauju, dar kvėpavo ir gėstančiomis akimis žiūrėjo į tribūnas, plojančias narsiajam espadai. Mieguistame regėjime tie žmonės plojo jam. Jį apdovanojo savo malone. Mieguistame regėjime malone apteiktasis matadoras iš eilės užtarė kilnų gyvulį...

O dabar?

Dabar, kaip muilo burbulas, ištiško „Nenito“ sapnas. Negudrus bulišką sapnas.. .

DU MILIJARDAI AUKSO PESETŲ

Tai vyko šeštadienį, 1936 metų rugpjūčio pirmą dieną, kunigaikščio Leonardo d'Obidioni vasaros rezidencijoje, ties Lago Maggiore.

Kai ant melsvo šiandien ežero vandens nusileido hidroplanas, nekantriai čia laukiamas, visi rūmuose su palengvėjimu atsiduso. Atsiduso ne tik todėl, kad tas ilgas, labai pavojingas skridimas virš „raudonųjų“ užimta Ispanijos dalimi, virš jūros, virš Prancūzijos dalelytės, pagaliau virš Alpių galėjo baigtis katastrofa. Svarbiau buvo, kad baisi katastrofa grasino visam pasauliui ir jos pašalinimui ratelis įžymių kunigaikščio svečių iki jo sesers sūnaus atvykimo turėjo tartis čia iki pasekmių.

— Bet tik po pietų, — spyrėsi pradžioje d'Obidioni.

Nes iš ilgamečio patyrimo jis žinojo, kad esant pilniems viduriams sumanymai švelniai bevėlyja nuduoti snaudulį, negu vargintis žodžių kova.

Po pietų frakuotos ypatos paskendo minkštuose foteliuose, eilėmis sustatytuose didžiausioje svetainėje, priekiu į estradą, ant kurios stovėjo prezidiališkas stalas ir labai aukšta katedra

prelegentams. Pirmuoju iš jų buvo „tas mylimas Walleni'elsas“.

Žinoma, Hugo Wallenfelsas yra puikus kalbėtojas; pikti žmonės tvirtina, kad tai jis rašo visas tas garsias kalbas, kurias jo šefas, mi-nisteris X, būktai improvizuoja, prieš tai gerai jas išmokęs mintinai.

Kai šiandien dr. Wallenfelsas ėmė kalbėti apie tragišką Europos ateitį Ispanijos sukilimo kritimo atveju, pasibaisėjimo drebulys perėjo susirinkusius, o namų šeimininkė, sušukusi: — Ak! — paslėpė veidą delnuose. Laura d'Obidioni turi puikias, rasines rankas ir mėgsta jas rodyti, ką pajuokia jos vyras, vyresnis už ją apie trisdešimt metų.

Po auksalūpio Wallenfelo įėjo, arba tikriau, estradon išoko plikas poetas Futuretti. Jis kalbėjo ugningai, apkurtinančiu fortissimo pabrėždamas du paskutinius žodžius visų savo sakinių, trumpų, daugiausiai susidedančių iš dvidešimties skiemenų.

Apykurčias baronas Abel Lazare girdėjo tik tuos pabrėštuosius žodžius, bet to visiškai pakako, kad suprasti jų prasmę, kadangi jie skambėjo sekančiai... pagelbos ranką! ... lotyniškos sesers . . . didvyriškosios Ispanijos! . . . fašizmas visuomet!... bolševizmo užsikrėtimas!... supuvusią demokratiją!... palaimintieji karai... pasaulio atgimimas . . . tik Roma!... barbariškos Etiopijos! ...atnešė civilizaciją! ...itališką kultūrą!... .

Šioje vietoje Roger von Eldenas saldžiai nusišypsojo. Kiek tonų iverito suvartota per šių metų abisinų „civilizavimą“ geriausiai žinojo jis, svarbiausias cheminių fabriku akcininkas didesnėje Europos valstybių dalyje. Na, kaip ką apie tai žino taipogi Abisinija, kuriai itališkosios „kultūros“ antplūdis padidino 30.000 kapų ir du syk tiek invalidų, sugadintais veidais nuo tų baisingų dujų. Ir toli dar iki galutinio visos Etiopijos užkariavimo, labai toli!

Futuretti, greit užkimes, dėl atmainos kalbėjo aistringai šnibždesiu ir dabar veikė apsivalgiusius klausytojus, kaip supuoklė vaikus. Kai užmigdė pusę salės, nutilo, nušluostė prakaituotą plikę ir kukliai laukė aplodismentų. Nepasišykštėta jam jų, bet aplodismentų audra truko toliau, nors estradon įžengė jau sekantis oratorius, ispaniškas kunigaikščio seserėnas, pulkininkas don Jose Machado y Morales.

— Begėdiškumas! — sušnypštė poetas, užpykintas to, kad ispanas lenkiasi kelis sykius.— Tas idiotas galvoja, kad ploja jam! O pagaliau mano kaltė, mano: per anksti nulipau nuo tos sakyklos...

Senyvas pralotas Navarillas, kuris kadaise su karališkąja šeima išvažiavo iš Ispanijos, kuo greičiausiai pabudino savo prietelių, Sambelaną Friganzą.

— Dabar klausyk, miegali, — tarė jam pašnibždom. — Mes nieko nelaimėjome, bet Machado atvažiuoja tiesiog iš Sevilijos!

— Taip, taip, mes nieko nelaimėjome,—liūdnai pakartojo Friganza, galvodamas apie kunigaikštienę Laurą d'Obidioni, kurią jis buvo įsimylėjęs be jos meilės.

— Tiesiog iš mūsų lauko; tai daro didelį įspūdį!

Pralotas turėjo tiesą, nors kitoje prasmėje, negu galvojo. Jo naujai atvykęs tautietis . . . (don Jose motina, tikra Leonardo d'Obidioni sesuo, tikrumoj buvo italė, bet jos s ŪBUS laikė save už šimta-nuošimtinį ispaną) . . . jo tautietis tikrumoj padarė didelį įspūdį . . . bet moterims. Ypatingai Laurai, savo naujausiai ir jaunutei tetai.

Už tai nepasižymėjo čia kaipo kalbėtojas. Jo prasti, kareiviški žodžiai blankiai atrodė prieš anų dviejų frazeologijos maestrų gražiakalbiškus išsireiškimus. Pavydus aplodismentų fašizmo trubadūras lengvai nurimo ir net pradėjo ispanui padėti... mintyse:

— Grįžti iš kovos lauko, kalbėk apie savo žygius, nuduok sužeistą, tai žmones nepaprastai veikia!

Futuretti žinojo tai iš nuosavo patyrimo. Grįžęs pavasarį iš Eritrėjos, kurį laiką rodėsi su ranka ant kardasaičio; tai

reikalavo išsižadėti numylėtos gestikuliacijos, už tai didvyriškumo aureolė papuošė jo galvą, į kurią... dėl pakvaišusių poeto nuomonių apie karų geradėjystes ir grožybes... psichiatrai jau smalsiai žvilgčiojo.

Tuo tarpu pulkininkas don Jose Machado y Morales, labai rausvose spalvose perstatęs sukilėlių padėtį, (—Madridą užimsime trijų dienų laikotarpy, o vėliausiai rugpjūčio penktą! —) ėmė išvedžioti, kad Sovietai ispanų vyriausybei teikia ne tik moralinę paspirtį, bet taipogi ir materialinę, kaip kariška medžiaga; kad už tai, kovojančių pusių šansų išlyginimui, visi turi kapitalo pavidale panašiu būdu padėti sukilėliams ...

— Argi nedarome to, brangus giminaiti? — paklausė gražioji ponia Laura, kai po vienbalsio patvirtinimo senai paruoštos rezoliucijos ir „Ispanijos Apgynimo Sandoros“ įkūrimo, prasidėjo rautas. — Grafas Piano tikino mane, kad taip.

— Bet bešališkai, tuo laiku kai Sovietai...

— Paims nuo Katalonijos visą šių metų apelsinų derlių, — įterpė šalia stovįs Roger von Eldenas.

— Ar tamsta priimtumėt užmokestį panašiais pinigais? Nes už ginklus galėtumėm atgabenti vynuogių, melonų, citrinų.. .

— Citrinų, ha, ha, ha... Ne, mielas pulkininke, aš neprekiauju vaisiais, o už savo gaminius imu užmokestį auksu!

— Kurio mes neturim, — atsiduso don Jose. — Taip fataliai susidėjo, kad visa ispanų aukso atsarga guli Madride.

— Gulėjo, pasakysime dėl aiškumo. Kelios dienos kaip jis yra Paryžiuje.

— Kad kas? — paklausė kurstąs Abel La-zare. Kai jam tai pakartojo garsiau, liūdnai palingavo galva. — Užmirstate apie Plumo baimę prieš „Liepsningą Kryžių“ ir apie, iš tiesų giežtai, Prancūzijoje persekiojamą uždraudimą vežti ginklus tiesiog į Ispaniją.

— Jei tiesiog negalima, tai galima jūros keliu per Portugaliją ir nesivadinu Eldenu, jeigu baronėlis per ten neeksportavo jau prekių už kelis milijonus.

— Neginčiju, bet ką reiškia tie keli milijonai prieš sumą, kokią Madridas padėjo pas mus, Paryžiuje!

— Rodos du šimtai milijonų.

— Du šimtai? Mano atsakomybė... o senasis Lazare visuomet turi labai tikslias informacijas... mano atsakomybei prirašyk tamsta prie dviejų šimtų milijonų dar vieną nulį!

— Du milijardai?!

— Taip, kunigaikštiene. Du milijardai pesetų, bet ne popierinių. Aukso!!!

— Ir tie turtai guli be naudos dar, nors karas pradėtas! — sudejavo von Eldenas.

Jo galvoje sukilo įvairios gudrios mintys, dėl ko jis panoro vienatvės ir pasislėpė parke už rūmų. Bet netrukus jį ten surado don Jose, jau beveik apimtas sielvarto. Nes kiekvienas čia jį tikino apie savo atviriausias simpatijas sukilėliams, kiekvienas duosniai barstė frazėmis apie savo solidariškumą, bet nieks neskubėjo su realia pagelba be užmokesnio ir tai penkis sykius didesnio, negu paprastos rinkos kainos.

— Ir su kuo aš grįšiu pas generolą Franco ?

— O su kuo tamsta atvažiavote ?! — šiurkščiai atsakė von Eldenas, suerzintas to „elgetavimo veltui“.

— Kad ir tikėdami jūsų savisaugos instinktu! Pone Eldenai, ar jūs čia iš tiesų esate taip baustinai trumparegiški?!

— Tamsta taipogi jau pamėgote frazes ...

— Ar jūsų negąsdina perspektyva Sovietų tvirtinimo jų didžiosios fiii jos kitame Europos

krašte?! — šaukė ispanas su užsidegimu, kurio net Futuretti būtų jam pavydėjęs. — Fi-lijos, kuri žaibo greitumu išsiplėtę Prancūzijoje?! Ar tamsta nesuprantate, kad tai būtų mirties sprendimo pasirašymas tamstos tėvynei?!

— Suprantu, sutinku su tamsta, bet kodėl tamsta nereikalaujate kredito pavyzdžiui nuo mano konkurento, barono Lazare?

— Ech, su tokiu persikrikštėliu . . .

— Jei tu, kuris jums finansavo sukilimo pradžią, yra bankininkas Marchas, žydas, tai kodėl gi persikrikštėlis Lazare negali būti jūsų tiekėju?!

„Nušautas“ šiuo atsakymu, don Jose pagaliau prisipažino, kad jo dėdė, kunigaikštis d'Obi-dioni, dar prieš savaitę tarėsi su Abelių Lazare generolo Franco prekinio kredito klausimu, bet „persikrikškėlis turėjo drąsos atsakyti“.

— Tas pat mane šiandien sutiko iš kelių kitų asmenų pusės ir dabar visa mano viltis tamstoje!

Eoger von Eldenas padėkojo už šiuos žodžius maloniu galvos linktelėjimu, tuo pat laiku galvodamas: „Kas per asilas! Pats rodo man savo blogas kortas, vietoj meluoti, kad turi dešimtis pasiūlymų ir nežino, kurį pasirinkti. Kas teisybė, nepatikėčiau tomis dešimtimis, bet dėl visa ko padėčiau savo pasiūlymą. Bet taip...?! Jei nieks nenori jam kredituoti, aš vienas turėčiau rizikuoti? Nėra kvailių!“

Po to paėmė ispaną už parankės ir ėmė jį tikinti apie savo atviriausias simpatijas sukilėliams, apie savo solidarumą su Falanga, ekspozitūrą fašizmo, to kapitalizmo skydo, gąsdinamo . . . ir taip toliau, ir taip toliau, ir taip toliau. Bet apie kreditą nepriminė nė žodeliu!

Po to naujo apsilimo don Jose ilgai vienas klaidžiojo Lago Maggiore pakraščiu. Neatėmė sau gyvybės, nes šaltas vanduo stingdė mintis, apie savižudybę, kuri ir taip nesukrėtų išskaičiuotų sukilimo simpatikų sąžinių. Taipogi nenuėjo iš sielvarto nusigerti, kaip tai padarytų slavakas, bet laužė rankas, skundėsi ežerui, kaip meilužiai iš romantizmo epochos (ba, ispanas!) ir su skausmu kartojo:

— Vargše mano tėvyne, niekas čia nenori tau nieko padaryti. . .

Jam grįžus į rūmus, visi jau senai miegojo, išskyrus vieną asmenį. Kunigaikštienė Laura d'Obidioni dar budėjo, budėjo ne savo miegamajame, nei vyro, bet antrame aukšte kampi-

niame svečių kambary, paskirtame ispaniškajam šeiminko seserėnui.

Pamatęs namų šeiminkę smarkiai apsinuoginusią, Jose Machado y Morales moraliai krūptelėjo, po to uždengė akis delnu ir. . .

— Tetule, tai atrodo nuodėmė, — sušnibždėjo jis.

— Taip, — pripažino gražioji teta, žymiai jaunesnė, negu drovus jos vyro - senelio seserėnas. — Ir pati paprašysiu pralotą Navarillas, kad už nuodėmes, kokias šiandien papildysim, paskirtą man du sykius didesnę atgailą, negu būdavo iki šiol. .. Juk turiu pakelti kokią nors auką dėl tavo vargšės Ispanijos!

Roger von Eldenas, kurio kambarys radosi greta, taipogi visą laiką galvojo apie Ispaniją, bet nuolatos dar stovėjo bejėgis prieš sunkią problemą, kurios pagrindai buvo sekančio turinio:

(1), — Besąlyginiai privalo laimėti sukilėliai, bet jie neturi kuo mokėti už ginklus, o kvailas duotų kreditui be užtikrinimo prekes, kurių per kukliausią karą per dieną suvartojama už keliolika milijonų.

(2), — Auksą turi „raudonieji“, tik nuo jų galima būtų puikiai uždirbti, bet jeigu jiems pristatyti ginklų nors už ketvirtadalį milijardo, greit replės suspaus Europą iš dviejų pusių.

Normali problema turi du pagrindus, o ši išimtinai turėjo tris, o trečias, svarbiausias Rogerui ir visiems jo kolegoms, visuomet yra vienodas:

— Karas privalo tęstis kuo ilgiausiai! Jis privalo plėstis į kaimynines valstybes palaipsniui, ne taip staiga, kaip 1914 metais, kadangi tokiu atveju sunku esantiems fabrikams iš karto pritaikyti produkciją milžiniškam suvarlojimui, per ką kyla konkurencija tarp karo reikmenų gamybos; tarp privačių gamyklų ir, kas blogiau, tarp valstybinių!

Tad Roger von Eldenas turėjo sukramtyti labai kietą riešutą ir kramtė jį visą naktį. Kol su pirma rytmečio aušra įkvėpimas

visa kaskada užtvino darbštų jį kapitalistą, kuriam pie senojo „chemikalų karaliaus“ titulo prieš kelis metus prisijungė „plieno karaliaus“ titulas.

— Yra, išėjimas yra! — šūktelejo jis taip garsiai, kad kaimyniniame kambary Laura d'Obi-dioni, nenuilstanti savo pasišventime Ispanijai, valandėlei sulaukė kvėpavimą. — Genialus išėjimas!

Von Eldenas prisigyrė pats ir teisingai. Net patyręs Bazilis Zacharovas, kuris penkias dešimtis metų aprūpino ginklais visas valstybes, neišskirdamas priešų, kariaujančių su jo tėvyne Graikija, net intrigantas Zacharovas tiekos kruvinų karų kaltininkas, niekuomet nesugalvojo taip originalaus sumanymo, kaip dabar Roger von Eldenas.

— Tuos du milijardus jau beveik jaučiu kišenėje, bet tuo neprivalo baigtis, — su pasitenkinimu murmėjo jis.

Po valandos kunigaikštienė d'Obidioni, atsisveikinusi su „bendru nusidėjėliu“, kuris pagaliau nustojo ją vadinęs teta, išėjo koridoriui, kad kuo greičiausiai grįžti į savo apartamentus.

Sudominta triukšmo, koks visą naktį girdėjosi gretimame kambary, sustojo prie tų durų ir pažvelgė per rakto skylutę, ko damos bendrai nedaro, nebent išimtiniais atsitikimais.

— Ką jis ten taip ilgai rašo? — mėgino įspėti ji.

O Roger von Eldenas, sėdėdamas pižamoje prie popieriais apkrauto stalelio, vargo prie skaitlingo telegramų skaičiaus šifravimo, kokias jis turėjo tuoj išsiųsti. Paprastai tuos darbus atlikdavo vienas iš jo sekretorių, bet dabar nė vieno iš jų jis nepaėmė čia, žinodamas, kad pas kunigaikščius užtruks tik vieną dieną ir negalvodamas, kad tos vienos paros laikotarpis, perpintos frazių malimu, jis atras brilijančių kasyklą! Todėl dabar turėjo pats užsiimti taip paprastu darbu, kaip tos telegramos, nepakęsdamas mažiausio vilkinimo, todėl dabar keikėsi.

— Po šimto perkūnų! — šūktelėjo jis, o miegančių rūmų tyloje kiekvienas žodis aiškiai girdėjosi koridoriuje. — Du milijardai velnių, koki šifrą aš turiu su jais Gdynėn?!

Gdynę jau uždengė mišku padengtos kalvelės, tarp medžių pasirodė pirmieji Griovos namai, ir Stasys Lielskis, kiaurais batais brenąs per dumblyną, pagaliau, nustojo kantrybės. Nors dabar jis buvo panašus į plėšiką, ar profesionalų vaikata, bet sąžinę turėjo švarią, o tas kvailys ėjo paskui jį žingsnis žingsni n nuo Gdynės gelžkelio stoties.

— Pone viršininke, tamsta, turbūt, ne vietinis, jei varginate kojas dėl manęs, — sušuko jis per petį

Nesulaukė jokio atsakymo, tad sustojo, kad įtikinti aną, kad jis nieko nepadarė ir nebijo įeiti artimesniu kontaktan su policija.

— Turėjau teisybę, ne vietinis, — sumurmėjo jis, kai atstumas tarp jų sumažėjo iki kelių metrų. — Na ir ką, pone ?

Prieš ankstyvesnį nusistatymą, pasakė tai švelniai, taikiai, laiku prisiminęs sau, kad su „gaudytojais“ geriau nesivaldyti. Net privertė save nusišypsoti, nors linksmumui neturėjo jokių priežasčių metus laiko, nuo akimirkos, kai nustojo nuolatinės tarnybos.

— Kodėl tamsta laipiojate ant kulnų vargšui našlaičiui, kurį bobutė pagimdė iš pasigailėjimo? — pabandė juokauti.

Jaunuolis su ceratiniu lietpalčiu susilaikė greta, apmetė žvilgsniu vargingus Stasio rūbus, po to jo neatvirai besišypsanti veidą, ir grasinančiai suraukė antakius.

— Sofort eiti man šalin iš kelio! — kietai tarė jis.

Net be to „sofort“ lengva buvo pažinti iš akcento, kad tai svetimšalis. Stasys nežinojo, ką apie tai galvoti, bet gyvai pasitraukė į šalį.

Aukštas jaunuolis žengė žingsni priekin ir sustojo, kaip įbestas, nes jo mintyse blykstelėjo įtarimas, kad tas apdriskėlis užpuls į iš užpakalio. Pasakė jam tai stačiai ir demonstratyviai pakratė dešinę ranką, kurią laikė kišenėje blizgančio nuo lietaus lietpalčio, kad neva jis turi ten šoviniui paruoštą revolverį.

— Ar tamsta sprendžiate pagal save? — Stasys vokiškai kalbėjo puikiai, tik turėjo fatališką akcentą. — Ar bedarbis skurdžius negali būti garbingu žmogumi?!

Pasakė tai su kartumu, po ko ruošėsi svečią iškeikti, bet šis jau sugriebė jį už peties, sugriebė ir maloniai patakšnojo.

— Tamsta kalbate vokiškai! — nudžiugo jis. — Tamsta esate bedarbis, tad tikriausiai žinote, kur yra tie jūsų barakai, kurių ieškau valanda laiko.

— Žinau, pats juose gyvenu. Bet kokį reikalą turite tamsta, svetimšalis, į mūsų bedarbius?!

Stasio klausimas liudijo, kad rolės pasikeitė, kad dabar jis ėmė įtarinėti.

— Noriu duoti jiems gerai apmokamą darbą. O, labai gerai!

— Be juoko?

— Jeigu nereikalaučiau tų žmonių, glamo-nėčiau dabar savo čionykštę sužadėtinę, vietoj bristi tokiu purvu kilometrus.

— Neva teisybė, — pripažino Stasys ir maldaujančiai pažvelgė į aukštą blondiną. — Jei tamsta ieškote žmonių darbui, prašau paimti mane.

— Aš reikalauju tik jūrininkų.

— Na, tai vieną tamsta jau turite mano asmeny! Tris metus dirbau lenkiškuose garlaiviuose kaipo pečkury, bet taipogi pažįstu denio darbą.

— Teisybė?!

— Štai mano popieriai... Tik eime po liepa, nes lietus visiškai juos sunaikins.

Po išsikerojusiu medžiu, kuris turėjo jiems atstoti lietsargį, blondinas ėmė atidžiai tirti visus Stasio dokumentus. Prieš tai turėjo nusiimti storas pirštines, per ką iš po rankovės jam išlindo uodega slibino, matomai išstatuiruoto ant rankos Kinijoje.

— Popieriai tvarkoj, — įsitikino jis, — bet turite man išaiškinti, kodėl dabar esate be užsiėmimo.

— Krizis...

— Krizis, teisybė; iš bedarbių kapitonų mažosios ir didžiosios jūreivystės galima būtų sudaryti batalijonus, bet pečkurių su praktika paklausimas vyksta toliau. Kodėl tad jūs...

— Matomai esu netinkamas, — greit įterpė Stasys, nuleisdamas žvilgsnį žemyn.

— Kadangi aiškiausiai meluojate, ...sudieu!

— Ne, ne! — Zielskis sudėjo rankas, kaip maldai. — Aš pasakysiu tamstai visą teisybę, kaip per išpažintį.

— Klausau.

— Esu, nesigiriant, esu visuomet geriausias darbininkas iš visos įgulos, kol garlaivis jūroje. Už tai uostuose...

— Girtuoklystės, muštynės, avantiūros, ką? — Ne, pone; geriau su saiku, už muštynes niekuomet nebuvau baustas, tik per daug mėgstu... mergytes.

— Kas jų nemėgsta! — pridėjo blondinas ir nusišypsojo į kažkokius asmeniškus prisiminimus. — Bet už tai neišmeta iš tarnybos.

— Išmeta, jeigu žmogus pasivėluoja gar-laivin... kelis sykius.

— Kelis, tai reiškia, kiek ?

— Tris, prisiekiu, kad ne daugiau... Po antro sykio gavau aštrų perspėjimą ir metus laiko laikiausi saujoje, beveik neišeidamas uostuose sausumon, kad manęs nesugundytų... Ir sugundė pagaliau vieną dieną, kai garlaivis krovė Valencijoje apelsinus...

— Valencijoje?! — Blondinas, truputį snaudžias po ištisos nakties trunkamosi Gdynėje, staiga atgijo. — Jūs pažįstate ispanų uostus?

— Vos keturis ir kiekviename iš jų turėjau sužieduotinę, kaip tamsta, kapitone, turite čia ir tikriausiai šimte kitų uostų, — pasimeilino jam. — Na, ką gi, tai jūrininkų paprotys.

— Beveik, beveik. Bet aš nesu „Fram“ garlaivio kapitonas, tik pirmasis jo karininkas. Vadinuosi: Knut Skaarsenas,

įsidėmėkite tai sau, nes nemėgstu, kai įgula iškraipo mano pavardę.

— Tai reiškia... — Stasys kuo neapsivertė per galvą iš džiaugsmo, — tai reiškia, kad jau galiu skaitytis garlaivio „Fram“ įgulos nariu?

— Galite, jeigu jums patiks mūsų sąlygos.

— Tikriausiai patiks!

— Dar nežinote jų... Kūrikams mokame mėnesiui... tuoj, tuoj, lenkų pinigais bus apie... penkis šimtus auksinų.

— Puiku! Tai karininko alga!

— Bet drausmė bus kaip kariškame laive.

— Tebūnie, sutinku su viskuo.

— Tai pasilaikysiu jūsų popierius... Pasakykite man dabar Zielski... — (jo pavardę jis tarė vokiškai, kaip „Cilski“) — ar toje jūsų bedarbių sodyboje atsiras daug eks - jūrininkų?

— O kiek tamsta, leitenante, jų reikalaujate?

— Dvidešimt jau sutariau Gdynėje, tai dar apie tuziną.

— O, o, tamsta, matau, renkate visą naują įgulą. O kur senoji?

— Tai jūsų neliečia, suprasta?! Už antrą panašų klausimą numušiu jums penkias dešimtis auksinų iš algos, už trečią išmesiu iš tarnybos.

Sis pabarimas buvo smulkmena prieš „prakalbą“, kokią Knut Skaarsenas paskelbė po dviejų dienų visai jau surinktai įgulai. Perspėjimas, grasymai ir griežtų bausmių skelbimai biro, kaip iš rago.

Skaarsenas taipogi pastebėjo, kad jis nekalba vėjams; vos garlaivis aplenkė Helskio pusiasalio ragą, vairininkas Mientusas už nekaltą klausimą, kodėl parašai ant gelbėjamųjų ratų ir valčių yra naujai nugramdyti, liko nubaustas pinigine bauda šimto auksinų sumoje ir dviem valandom pridėtinio darbo po baigimo savo tarnybos artimiausią naktį.

Incidentas su Mintusu įtikino įgulą, kad jos skandinavai viršininkai sunkiausiu nusikaltimu laiko... smalsumą. O smalsumą aštrino kaskart nauji atidengimai anų užtrintų parašų

kilmės, atidengimai liudijantieji, kad šis didelis prekėmis garlaivis, dar neseniai nešiojo kažkokį kitokį pavadinimą, kuri pakeitė vardas „Fram“. Kodėl?

— Tokius dalykėlius kai kuomet daro kontrabandininkai, — tvirtino Stasys.

— Kur tu matai kontrabandą? Plaukiame su tuščiais liukais, kaip iššlavus.

Plaukė taip dvi paras ir, aplenkę Kilono kanalą, įsuko į uostą, kuriame turėjo priimti kažkokį krovinį. Kokį? Fortepionus, — pranešė jiems apsiblausęs kapitonas Soedebergas.

Skrynios su tais fortepionais buvo velniškai sunkios, o milžiniškoje sankrovoje jų stovėjo keli tūkstančiai.

— Antrą tiek jau išsiunčiau praėjusį mėnesį, — gyrėsi vienas iš krautuvinininko padėjėjų, šnekučiuodamasis sau su Stasiu alinėje laike pietų pertraukos. — Kur, klausiate tamsta? Manote aš žinau, kur garlaiviai tai veža? Pas mus sako, kad į Kongą. Juodaodžiai yra labai muzikalūs, mada fortepionams grįžo, tad masiniai juos gabena. Vien koncertiniai, he, he, he.

— Na, na, — stebėjosi naivusis Mientusas, — nežinojau, kad negrams taip sekasi. Juk klavicimbolas turi kainoti, turbūt, apie tūkstantį.

— Šie čia yra, manau, šimtą kartų brangesni. Taipogi, keldami be stiprių uostų kranų pa-gelbos, turite žiūrėti, kad kuris fortepionukas nenukristų iš viršaus.

— Na, aišku, aišku; sudužtų į skeveldras.

— Tai niekis, — tarė Stasys Zielskis, kuris, priešingai nesumaniam Mientusui, iš sykio susiorientavo padėtyje, — bet visas garlaivis drauge su mumis išlėktų į orą!

Žinia, kurios tikrumas iš sykio nebuvo patvirtintas, kad skrynios slepia ginklus ir amuniciją, žaibo greitumu pasklido įgulos tarpe, tačiau nesukėlė išgąščio. Faktas, kad prieš „Framą“ su tuo pačiu kroviniu išplaukė keliolika kitų garlaivių,

iš kurių penki grįžo čia laimingai naujo transporto, teikė kažkokį saugumo laiduojimą.

Ir tikrai, nieko neįvyko laike kelionės per Siaurės jūrą, nei per La Manche kanalą, nei per Atlanto dalėlę, kur juos užklupo smarki audra. Nežiūrint laukinio garlaivio šokinėjimo, matyt, gerai sukrauti „fortepionai“ nesproginėjo, prieš virėjo Dantelio prisiekusio pesimisto numatymą.

— Matai, nieko neįvyko, — garsiai triumfavo Mientusas, — ir laimingai priplauksime Kongą, pamatysi.

— Ta apkaustyta galva dar tiki, kad plaukiam į Kongą, — sumurmėjo kitas vairininkas, o Dantelis vėl sukranksėjo:

— Nustos tuo tikėjęs, kai prie Gibraltaro mums pasius kelias torpedas.

— Kam kelias, vienos pakaks, net per daug!

— Eeee, kalbate taip, kad nusigąščiau. Kodėl turėtų užpulti mūsų ramų priekinį garlaivį?

— Todėl, kad veža tokį bjaurų krovinį, supranti?

— Nesuprantu. Jeigu anglai praleido mus per kanalą, tai, matyt, juodukams galima pervežti...

— Išmesk pagaliau iš savo tuščios galvos negrus, mes vežame ginklus ispanams!

— Netikiu...

Tačiau Mientusas turėjo pagaliau patikėti tuo, nes „Fram“, vietoj plaukti toliau į pietus, už St. Vincento iškyšulio, pakeitė kursą ir aiškiausiai taikė į Gibraltaro sąsiaurį. Neteko abejoti, kad ginklų ir amunicijos transportas yra skirtas Ispanijai. Ba, bet kuriai iš kovojančių pusių: vyriausybei ar sukilėliams?

— Sukilėliams, — griežtai tvirtino Stasys Zielskis. — Aišku! Anie juk nepadėtų raudoniesiems!

— Tai gaila, — atsiduso Dantelis, — nes aš laikau už raudonuosius.

— Dabar žinau, kodėl šefas vakar išgėrė pusę mano vyno porcijos, — ėmė juokauti jaunas virėjo „asistentas“, bulvių skutimo ir panašių darbų specialistas.

— Tokiam pienburniui, kaip tu, sveikiausia gerti vandenį.

— Nuo Finisterre rago vasarą negalima gerti vandens, todėl gauname vyną?

— Bet kodėl taip mažai jo gauname?

— Nežinau, vairininke. Paklauskite apie tai Skaarseną, jis labai mėgsta atsakinėti į jūsų klausimus.

Pliūptelėjo salvė juoko, nes buvo žinoma, kad Mientusas negali atgailėti anos šimtinės, kurią Skaarsenas pažadėjo išskaityti jam iš algos ir, pamatęs norvegą, gniaužia kumštis.

Nerūpestingas ūpas įguloje tvėrė toliau, o jau geriausiai vyko karininkams, kurie dėka savo aukštoms algoms, po kelių tokių reisų su „fortepionais“ galėjo nusipirkti sau vilą, dabar gi kasdien vaišinosi šampanu, pigiai pirktu Kilono kanale.

Garlaivio „Fram“ karininkų nekankino baimė dėl pasekmių, sugavus jų krovinį. Nuo Biskajų įlankos plaukė po svetima vėliava, po britų vėliava, žadinančia visur respektą, o iš dokumentų, kokius turėjo kapitonas Soederbergas, aiškiai matėsi, kad jie plaukia į Genua. Tikrumoj jie turėjo įsmukti uostan Barcelono-je arba Ceute, priklausomai nuo laukiamos telegramos kažkokio Dovydo Lesto, mėnesį laiko viešinio neutraliame Tangere.

Dovydas Lestas, labiausiai patikimas Roger von Eldeno agentas, turėjo... aišku sąryšyje su Ispanijoje kilusiu naminiu karu... turėjo įvykdyti sunkią ir atsakomąją misiją. Ji rėmėsi apsunkinimu kiekvienai iš kovojančių pusių pasiimti sau lemiamą laimėjimą ir greitai padėjimu tuo akimirksniu silpnesniam varžovui.

Kai Franco ėmė viršų, garlaiviai su „fortepionais“ visu garu spaudė į Barcelona, Valenciją, Malagą. Kai atvirkščiai, Madrido vyriausybė per stipriai prispaudė Frančą, Dovydas Lestas bičiuliškai informavo karišką sukilėlių laivyną, kur ir kuomet gali sugauti tokius ir tokius prekybinius garlaivius, plaukiančius su amunicija „priešui“.

Nes principališkai visi garlaiviai vežė karišką medžiagą išimtinai „raudoniesiems“, kaipo tiems, kurie moka auksu, moka aštuonis sykius didesnę kainą už senąją turgaus, kadangi

pigiau joks save gerbiantis fabrikantas neparduos taip pavojingą prekę kapitalizmo priešams.

O jeigu mielai ir iš anksto moka net tiek, o solidusis ginklų fabrikantas laike karo visiškai pasitenkina pusiau mažesniu pelnu, gali tokį pat prekių kiekį paaukoti neturtingam auksu savo klijento priešui.

Nieko tuo nenustoja, priešingai, vėl pelnosi, nes anas neturtingesnis, apdovanotas nauja amunicija, ima energingiau atakuoti, kas priverčia turtingesnę jį skubiai užpirkti tolimesnę ginklų atsargą pas gudrųjį fabrikantą.

O kad turtingesnis dabar nesumuštų neturtingesni ir neužbaigtų smagaus žaidimo, jis vėl siunčia maloningą ginklų transportą neturtingesniam, kuris pradeda energingiau atakuoti, kas priverčia... ir taip toliau ir taip toliau.

Tai šis, būtent, buvo genialusis Roger von Eldeno triukas. Tai, kad prakeikti raudonieji turi už savo auksą pirkti ginklus ne tik sau, bet tokį pat kiekį ir sukilėliams!

Tai iš tikro yra vienintelis tikras perpetuum mobile, kurio stebuklingas savo prastumu mechanizmas nustos veikti tik tuomet, kai du milijardai aukso pesetų, liepos mėnesį padėti Paryžiuje, visiškai išsisems. Tuomet vargas raudoniesiems ir vargas sukilėliams! Netekę ginklų ir amunicijos šaltinio, privalo kovoti tarpusavy tik peiliais, arba... kaip nors susitaikyti.

Ties tuo, kad tai neįvyktų per daug anksti, Tangere budėjo gambiausias arijiečio Roger von Eldeno mokinys, neri jas Dovydas Lestas. Bet net toks senas vilkas, kaip jis, leido save suklaidinti. Ir kam? Geradvasiui pulkininkui don Jose Machado y Morales, kuris kelyje iš Huelvo į Tetuaną kelioms valandoms užsuko į Tanagerą, neva su tuo tikslu, kad padėti gėles ant kapo senai mirusios ir čia palaidotos motinos.

— Ta sūnaus meilė yra jaudinanti, brangusai pulkininke, — tarė Lestas išimtinai atvirai, jis buvo blogiausios eilės draugijos sąslava, bet šeimos instinktus turėjo normaliai

išsivysčiusius. — Prie progos taipogi prašau priimti mano sveikinimus dėl jūsų paskutinių laimėjimų.

— Paskutinių! Taip, tamstos teisybė, Dovyde, tai buvo paskutiniai laimėjimai, dabar prasidės pralaimėjimų serija... Važiuoju į Tetuaną mūsų rezervų likučių, bet kuo apginkluoti tuos žmones?! Ak, kai pagalvoju, kad prieš kelias dienas į Valenciją atvyko keturi Sovietų laivai, neva tai su maistu, ir kai palyginu su tuo gestu bjaurų mūsų simpatikų skūpumą, įpuolu sielvartai! ir nustoju tikėti teisėto reikalo pergale. Nes ką reiškia drąsa, kai nėra šovinių?!

Kadangi žinios apie tą Sovietų transportą buvo jau patikrintos, tai ir kitos informacijos pulkininko, kurį Dovydas Lestas laikė už dorą kvailį ir plepį, taipogi tapo priimtoms kaip teisybė.

O „plepys“ Machado, su sukilėlių vadovybės žinia, beveik valandą „pasakojo kariuomenės paslaptis“ Eldeno agentui. Aišku, bevertes paslaptis, arba grynai sukomponuotas ad hoc. Ir taip išgąsdino jį pasakojimu apie neva katastrofišką generolo Franco armijos padėtį, kad „teisingos lygsvaros išlaikymui“ Dovydas Lestas nusprendė paaukoti sukilėliams artimiausių keturių garlaivių krovinį.

— Pirmasis iš jų... sakau tai pasitikėdamas tamsta, brangusai pulkininke...

— Aišku, mylimas prieteliau, aišku!

— Pirmasis iš jų, kaip girdėjau, ryt plauks pro Algeciras apie penktą valandą ryto...

Sekančią dieną penktą valandą ryto „Fram“ tapo sulaikytas sukilėlių torpedininko. Apie tą „netikėtumą“ Lestas perspėjo kapitoną Soedebergą šifruota radio telegrama dar tą pat naktį, bet atsižvelgiant į įgulą reikėjo tragikomediją suvaidinti iki galo.

Tad kapitonas Soedebergas aštriai protestavo prieš jo garlaivio areštavimą, tad leitenantas Knut Skaarsenas grasino britų konsulo intervencija, o torpedininko komendantas ra-

miausiai pasaulyje kratė laivą. Ir puikiai griežtelėjo dantimis, kai jau pirmoje iš nedidelių skrynių vietoj deklaruoto fortepiono rado amuniciją kulkosvaidžiams. Tuomet kapitonas Soedebergas pabandė tapti žalias iš išgąščio, kaip tiko susektam ginklų kontrabandininkui.

— Nieko nežinojau apie tai, — išstenejo jis.

— Nei aš, — pridėjo Skaarsenas, — visuomet maniau, kad tai iš tiesų yra muzikos instrumentai.

— Žinoma, šie instrumentai groja, net labai garsiai, — tarė torpedininko komendantas, ištraukdamas iš antros skrynios orlaivio bombą. — To man pakaks, likusios skrynios bus atidarytos krante.

— Tai reiškia, Genujoj? — Skaarsenas nenorėjo baigti vaidinimo.

— Tai, reiškia, Ceute, kur jus tuoj nuvešiu! Tačiau Ceute „fortepionai“ nebuvo iškrauti, už kelių dienų jie turėjo ant „Framo“ nuplauti iki Guadalquiviro intako, o iš ten aukštupiu i Seviliją. Areštavo tik kapitoną, bet dėl formalumo ir jau rytojaus dieną Soedebergui „pavyko“ pabėgti į Tanagerą, žodžiu sakant, elegantišku automobiliu, paskolintu jam policijos prefekto.

Įgulai buvo palikta gan didelė judesių laisvė, kuo lenkai veikiai naudojosi. Būreliais lankė nešvarų, bet gan spalvotą Centą, kuris kaipo miestas yra labiau ispaniško, negu afrikoniško tipo. Bet Ceutas yra mažas, žmogus visą laiką sukiniėjies apie Plaza de la Constitución, arba po Avenida de Gómez Pulido, tad Stasys Zielskis pasiūlė iškilti į Tetuaną. Įkalbėjo tam tik tris draugus, Mientusą, Dantelį ir jo „asistentą“, Miglevičių, nes dauguma bijojo leisti I krašto gilumą, dabar atrodančio, kaip didelė tvirtovė laike aštraus pasiruošimo.

Tetuanas tai jau Afrikos prieangis. Ne tiek centras, Plaza de Espana su dviejom mečetėmis ir dviem aikštėmis, kalifo ir gubernatoriaus, kiek senasis miestas. Žiopsojo tuomet vyrai į plonus bokštus, į mahometonų šventųjų koplytėles - antkapius,

klaidžiojo apytamsėmis arabiškomis gatvelėmis, stebėdamiesi įvairiomis egzotiškomis ypatybėmis ir laimėtojiškai kosnodami į vualiais prisidengusias moteris.

Tačiau tos moteriškės buvo taip doros, er baikščios, kad jie užsigeidė kitokių. Stasys Zielskis, didžiausias toje srityje veteranas, kažkokiam bazare sužinojo antrašą „instituto“, apgyvento pigesnės rūšies meilės kunigių ir triumfuodamas nuvedė draugus į Makkadem gatvę, esančią jau už miesto mūrų srities. Žaidimas ten buvo puikus!

— Tik atmintkite, kad suspėtumėm į paskutinį traukinį į Ceutą, — graudeno Stasys draugus, gerai pažindamas savo ydą. — Nes aš būdamas su mergaitėmis visiškai žudau laiką.

Tuo kartu jis taipogi pražudė portfelį, Mientusas du dantis, o išsiblavė tik daboklėje. Rodos Dantelis, prisiekęs kairysis, ženklais nepalankiai išsireiškė apie generolą Franco, o kadangi didelė dalis klientų lokale prie Calle Makkadem buvo kareiviai, priėjo iki muštynių, kuriosna Zielskis norom nenorom turėjo įsimaisyti ir tą debiutą apmokėjo puikiu glėbiu guzų. Tik vienas dalykas visam laikui buvo neišaiškintas, būtent, kas, kur ir kuomet pavogė jam portfelį, kuriame visi keturi patalpino savo dokumentus ir nedaug pinigų.

— Kad tik per tai garlais nepabėgtų mums iš Ceuto!?

Ir pabėgo, bet tai buvo smulkmena prieš kitas aplinkybes. Stai tie keturi svetimšaliai tapo pagauti ne uoste, kur jų buvimas būtų buvęs pateisintas, bet Tetuane, sukilėlių rezervų buveinėje! Jie neturėjo čionykščių leidimų, nei net kokių nors lenkiškų dokumentų! Ir tariamai šmeižė generolą Franco, užpuolė jo kareivius!... Už tokius nusikaltimus karo metu einaama prie sienos... arba, malonės atveju, į Svetimšalių Legijoną.

Visi keturi pasirinko tą antrą.

Perėję pagreitintą veiksmingiausio artimųjų naikinimo kursą, išplaukė garlaisiu su savo Svetimšalių Legijono būriu ir su dviem batalijonais mahome tonišku jų Kabylų į šiaurinę

Ispaniją. Turėjo ten malšinti baskus, kurie nuo pradžios buvo ištikimi valdžiai.

— Ar baskai krikščionys?

— Tai pamaldžiausi katalikai žemėje.

— Tad kaip jie gali laikytis iš vien su vyriausybe, su bedieviais?!

— Matyt privalo, kaip Mola privalo padėti Francui, nors jiedu viens kitam linki staigios mirties.

— Visaip apie tai kalba, bet dabar Franco jau yra šventosios mūsų katalikų tikybos gynėjas.

— Tad kodėl jis kariauja su katalikais, o ne su rifais, kaip seniau?

Net „mokslinčius“ Zielskis nemokėjo į tai atsakyti ir nustvėrė rifų:

— Tiek metų ispanai medžiojo juos Maroko kalnuose, o dabar tie patys rifai ispaniškais karabinais už ispanų pinigus šaudo ispanus Europoje, jų šalyje!

— Ir nebaudžiami plėšia, ką nori!

— Sugavome sykį Ceute tokį, kuris buvo apsikarstęs bažnyčios daiktais, bet karininkas liepė jį paleisti,

— Kas žino, ar nebus taip, kad senieji Abd el Krimo kariai neižengs pirmi į Madridą!

— Velyčiau, — atsiduso Dantelis, nepermaldaujamas fašizmo priešas, — kad prieš tai abisinai įžengtų į Romą, bet tam dar ne laikas. Pirmiau italai savo prapulčiai turi etiopus taip išmankštinti, kaip ispanai išmankštino rifus...

— Arba, kaip mus, Legioną.

— Taip, taip, mus išmankštino pirmaklasiai. — Jaunasis Miglevičius didžiavosi tuo. — Vienas prancūzas sakė per radio, kad mušamės, kaip velaiiai

— Ir mūšiuos kaip įkūnytas velnias, su kuo man lieps, — tarė Mientusas, kitų pavyzdžiu prieidamas prie borto, nes juos

vežantis transportinis garlaivis dabar plaukė pro Trafaigarą, gerai žinomą iškyšulį iš Napoleono karų istorijos. — Teneliepia tik man suprasti, — baigė jis pradėtą sakinį, — kodėl tokiu įnirtimu vieni kitus žudo. Ne, to nesumuš iki mirties, o į aną pasaulį joks Mientusas neišvažiavo prieš septynias dešimtis...

O tą pat rytą ties Irunu, šalia aštuonių šimtų rifų, ispanų ir įvairių tautybių legijonistų žuvo vienas lenkas, Mientusas, o toli iš čia Roger von Eldenas gavo iš Madrido naują, didžiausią iš ligšiolinių „fortepionų“ užsakymą.

Gudrusis von Eldenas turėjo tik vieną rūpestį: nei vyriausybininkai, nei sukilėliai nenorėjo vartoti dujų, ant kurių daugiausiai uždirbama. Kelis sykius jis siuntė pasiūlymus ir nieko. Už pavyzdį ėmė italus, kurie greitą abisi-nų kariuomenių nugalėjimą pasiekė tik dėka masiniam įperito naudojimui, bet į tai sulaukė trumpą atsakymą: „Mes nesame barbarai!“ Nežiūrint to, jis nenustojo vilties, kad jie „pagudrės“.

— Tik reikia jiems vietoj pasiūlymų iš karto pasiūsti prekę, neva per apsirikimą. Na ką gi, prie tokios milžiniškos daugybės skrynių, kelios dešimtys iš jų gali būti pripildytos ne tuo, kas užsakyta. Tikriausiai pamėgins iš smalsumo, o kai jau sykj pradės, nepajėgs atprasti nuo to puikiausio ginklo, — galvojo jis.

Taipogi darbštus prekybininko neprislėgė patikima žinia iš Paryžiaus, kad iš dviejų milijardų aukso pesetų, padėtų ten liepos mėnesi, liko vos keturi šimtai milijonų.

— Antrą tiek, — tarė jis sau, galima bus gauti pardavus ispanų meno kūrinius.... Kad tik spėtų prieš Madrido bombardavimą išvežti iš Prado tuos neįkainojamus paveikslus, — susirūpino jis, bet trumpam, kaip paprastai. — O auksą, kuris beproduktyviai guli monstrancijose, kielikuose, bažnyčios rakanduose, pirmiausiai gi išduose tiekos katedrų ir vienuolynų, kukliai įvertinu milijardui... Toliau, italų pavyzdžiu, galėtų suruošti auksinių žiedų rinkliavą....

Taip sau viską suskaičiavo, atėmė 30 nuošimčių nuostoliams... (— dvasiškai kai ką paslėps, kai prasidės konfiskacijos, —) kol pagaliau su džiaugsmu įsitikino, kad Ispanijos indėlis užsieny vėl pasieks pirmą dydį.

— Vėl lošiman įeina du milijardai aukso pesetų, — tarė jis garsiai, grožėdamasis skambėsiu magiškojo žodžio: milijardai“; — vėl galima ten eksportuoti „fortepionus“ per tolimesnę pusę metų, o iki to laiko, po galais, privalo iškilti koks nors didesnis karelis! Pavyzdžiui tarp...

Pasilenkė ties išskleistu ant stalo Europos žemėlapiu ir ilgai šliaužiojo po jį plėšriu žvilgsniu...

P a b a i g a .